

Leevi Hietanen

PELOTE VENÄJÄN STRATEGISISSA ASIAKIRJOISSA

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
INFORMAATIOTEKNOLOGIAN TIEDEKUNTA
2023

TIIVISTELMÄ

Hietanen, Leevi

Pelote Venäjän strategisissa asiakirjoissa

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2023, 89 s.

Turvallisuus ja strateginen analyysi, pro gradu -tutkielma

Ohjaaja: Moilanen, Panu

Pelote on tärkeä osa Venäjän strategista ajattelua, ja Venäjän Ukrainassa aloittama laiton hyökkäyssota on tuonut pelotteen tarkastelun uudestaan entistä ajankohtaisemmaksi. Näkyvin tapa, jolla Venäjä luo pelotettaan ovat erilaiset julkiset puheenvuorot esimerkiksi mahdolliseen ydinaseiden käyttöön liittyen. Venäjä on tämän lisäksi julkaissut myös useita strategisia asiakirjoja, joissa ohjataan Venäjän ulko- ja sotilaspolitiikan toteutusta.

Tässä pro gradu -tutkielmassa selvitän, pyrkiikö Venäjä rakentamaan strategisissa asiakirjoissaan pelotetta, ja miten se tapahtuu. Samalla pyrin peloteteoriaa hyväksikäyttäen kuvailemaan, millaista tämä pelote on. Asiakirjat tuovat jatkuvuutta ja pidempää katsantokantaa asian tarkasteluun, jolloin niitä tarkastelemalla kykenen irrottautumaan tämän hetken hektisestä pelotekeskustelusta. Samalla näiden asiakirjojen tutkiminen auttaa lähestymään Venäjän nykyistä toimintaa uusista näkökulmista.

Suoritan tutkimuksen laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Venäjän strategisten asiakirjojen läpikäymisessä hyödynnän peloteteoriassa jo aikaisemmin hahmoteltuja tapoja luoda strategista pelotetta, joihin peilaan Venäjän asiakirjoista löytyviä linjauksia. Samalla teoriaan etäisyyttä ottaen pyrin hahmottamaan myös muita tapoja, joilla Venäjä pyrkii rakentamaan pelotetta asiakirjoissaan.

Strategisten asiakirjojen perusteella Venäjän voi nähdä pyrkivän rakentamaan pelotetta, joka perustuu rankaisun ja kiiston väliseen tasapainoon. Rankaisuun perustuen korostetaan ydinaseiden käyttöä, mutta samalla monen asian suhteen pyritään kiistämään vihollisen mahdollisuudet päästä tavoitteisiinsa. Lisäksi Venäjä rakentaa asiakirjoissaan pelotetta hyvin laajennetusti, sillä monet avainlinjaukset on yletetty suojelemaan myös Venäjän liittolaisia. Yleisesti Venäjä pyrkii asiakirjojensa linjauksilla rakentamaan itsestään kuvaa suurvaltana, jonka kanssa ei kannata edes joutua vastakkainasetteluun. Toisaalta asiakirjoissa on nähtävissä, että Venäjä pyrkii myös rakentamaan yhä välittömämpää pelotetta, jossa nimetään vihollisia suoraan ja pyritään vaikuttamaan tämänhetkiseen kiristyneeseen tilanteeseen. Tämä pyrkimys on nähtävissä yhä selvemmin, mitä uudemmassa asiakirjasta on kyse.

Asiasanat: pelote, deterrenssi, pidäke, Venäjän doktriinit, Venäjän strategiset asiakirjat, Venäjä

ABSTRACT

Last name, Leevi Hietanen

Deterrence in Russian strategic documents

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2023, 89 pp.

Security and Strategic Analysis. Master's Thesis

Supervisor: Moilanen, Panu

Deterrence is an important part of Russian strategic thinking, and Russia's illegal war in Ukraine has made the examination of deterrence even more topical. The most visible way in which Russia creates deterrence is through various public statements from official sources, for example regarding the possible use of nuclear weapons. However, Russia has also published several strategic documents that guide the implementation of Russia's foreign and military policies.

In this master's thesis, I research whether Russia aims to create deterrence in its strategic documents and how this is done. At the same time, using deterrence theory, I describe what this deterrence looks like. The documents provide continuity and a longer-term perspective on the issue, enabling me to detach from the current hectic deterrence discussion. Studying the documents helped me to approach Russia's current actions from new perspectives.

I conduct this research through qualitative content analysis. When examining Russian strategic documents, I use the dimensions which are previously identified in deterrence theory and compare them with the deterrence created in Russia's documents. At the same time, by taking a distance from the theory, I also identify other ways in which Russia tries to build deterrence in its documents.

Based on the strategic documents, Russia can be seen to aim to build a deterrence based on a balance between punishment and denial. Punishment is emphasized through the use of nuclear weapons, while for many other issues, efforts are made to deny the enemy's ability to achieve its goals. Additionally, Russia also creates extended deterrence in its documents, with many key guidelines extended to protect Russia's allies as well. Overall, Russia attempts to present itself as a superpower with which you want to avoid confrontation. Additionally, the documents reveal that Russia seeks to create more immediate deterrence also, by directly naming enemies and attempting to influence the current tense situation. This aim is increasingly evident in more recent documents.

Keywords: deterrence, Russian doctrines, Russian strategic documents, Russia

KUVIOT

KUVIO 1	Tutkimuksen toteutus.....	47
KUVIO 2	Kuvaus Venäjän pyrkimyksistä luoda asiakirjoissaan pelotetta 76	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Meridoktriinin määrittelemät merialueet	67
------------	---	----

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

KUVIOT JA TAULUKOT

1	JOHDANTO.....	7
2	PELOTETEORIA	13
2.1	Mitä on pelote?.....	13
2.2	Peloteteorian evoluutio	16
2.2.1	Ensimmäinen aalto.....	17
2.2.2	Toinen aalto.....	18
2.2.3	Kolmas aalto.....	19
2.2.4	Neljäs aalto	21
2.3	Peloteteorian keskeiset käsitteet ja ulottuvuudet.....	22
2.3.1	Rankaisu ja kiisto.....	23
2.3.2	Kapea ja laaja pelote.....	24
2.3.3	Laajennettu ja keskitetty pelote.....	25
2.3.4	Välitön ja yleinen pelote	26
3	VENÄJÄN PELOTESTRATEGIA JA STRATEGISET ASIAKIRJAT.....	28
3.1	Venäjän strategisen pelotteen muodostuminen.....	30
3.2	Venäjän strateginen pelote nykyään.....	33
3.2.1	Konventionaalinen pelote	35
3.2.2	Ydinpelote	36
3.2.3	Ei-sotilaallinen pelote	37
3.3	Strategiset asiakirjat.....	39
3.3.1	Kansallisen turvallisuuden strategia.....	39
3.3.2	Sotilasdoktriini.....	40
3.3.3	Meridoktriini.....	41
3.3.4	Ydindoktriini.....	42
4	MENETELMÄT	43
4.1	Tutkimustehtävä	43
4.2	Tutkimusmenetelmä	45
4.3	Tutkimusaineisto	48
4.4	Tutkimuksen laadun ja tulosten arviointi.....	49
5	PELOTE VENÄJÄN STRATEGISISSA ASIAKIRJOISSA.....	52
5.1	Pelotteen suora mainitseminen.....	53
5.2	Rankaisu ja kiisto	54
5.2.1	Rankaisu	55
5.2.2	Kiisto	57
5.3	Kapea ja laaja pelote	58

5.4	Laajennettu ja keskitetty pelote	62
5.5	Välitön ja yleinen pelote	64
5.6	Muut asiakirjoissa korostuvat teemat.....	66
5.6.1	Etupiirit.....	66
5.6.2	Mobilisaatio ja kansan isänmaallisuus	69
5.6.3	Uhattuna oleminen	71
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	74
6.1	Johtopäätökset.....	74
6.2	Pohdinta	79
6.3	Tutkimukseen liittyviä huomiota ja jatkotutkimustarpeita.....	82
	LÄHTEET	84

1 JOHDANTO

Venäjän aloittama täysimittainen hyökkäyssota Ukrainassa ja sen seurauksena kiristynyt suurvaltapoliittinen tilanne ovat tuoneet uudelleen esiin pelotteen merkityksen suurvaltojen harjoittamassa politiikassa. Etenkin Venäjää tarkastellaan nyt sen sodan mahdolliseen eskalaatioon liittyvien linjausten kautta. Nykyistä tilannetta kuvataankin monissa yhteyksissä kylmän sodan aikakauden paluuna, jolloin samalla ovat palanneet myös kylmän sodan ajan puheet pelotteesta. Julkisissa puheenvuoroissa esiintyy jatkuvasti arvioita suurvaltojen toisiaan kohtaan luomasta pelotteesta kuten Venäjän, mutta myös Yhdysvaltojen asettamista punaisista viivoista, joita toinen osapuoli ei saa ylittää. Nämä punaiset viivat eivät kuitenkaan usein ole kovinkaan selkeitä. Osana valtioiden pelotestategiaa onkin tietynlaisen epävarmuuden luominen ja ylläpitäminen. Tämä epävarmuus taas osaltaan korostaa aiheen tutkimisen tärkeyttä.

Kun aloin viime keväänä pohtia aihetta tutkimukselleni, mietin, voinko ylipäätään kirjoittaa Venäjästä. Onko koko Venäjää edes olemassa enää tutkimuksen valmistuttua? Elimme kevättä 2022, ja Venäjän täysimittainen hyökkäyssota Ukrainassa oli alkanut ja ehtinyt jo kääntyä Venäjälle hyvin epäonnistuneeseen suuntaan. Julkisuudessa esiintyi lukuisia arvioita, joissa esitettiin tilanteen johtavan Venäjän nykyhallinnon kaatumiseen ja jopa koko venäläisen yhteiskunnan uudelleen järjestäytymiseen. Niinpä minäkin ajattelin, että olisi riski alkaa kirjoittaa Venäjän nykyhallinnon politiikasta ja sen strategisista toimintatavoista, jos koko hallinto lakkaakin olemasta tutkimusprosessini aikana. Nyt hieman yli vuosi myöhemmin tällainen ajattelu tuntuu naurettavalta. Venäjän huonosta sotamenestyksestä huolimatta hallinnon asema on vahva ja esimerkiksi Venäjän valtion talous ei ole lähelläkään aiemmin arvioitua romahtamispistettä.

Aloin onneksi riskistä huolimatta työstämään tutkimustani eteenpäin, mikä osoittautui varsin nopeasti oikeaksi valinnaksi. Tutkimuksen edetessä alkoi samalla hahmottua tämän tutkimuksen tärkeys. Informaatioympäristö on jatkuvasti läpi vuoden ollut täynnä erilaisia arvioita Venäjän kehityksestä, jotka ovat usein esitetty varsin hatarin perustein. Samalla korostuu tarpeemme uskoa asioihin, joita toivomme tapahtuvan. Edellä kuvaamani ja nyt myöhemmin

naurettavalta tuntuva ajattelumalli, joka melkein esti minua tutkimasta Venäjää ja sen strategisia valintoja, kertoo minulle nyt asian tutkimisen tärkeydestä. Tämä ajattelumalli muuttui näin tämän tutkimuksen moottoriksi. Todellisuudessa Venäjä on ja pysyy Suomen naapurissa. Tuore Nato-jäsenyytemmekään ei poista tätä jo Paasikiven aikoinaan tuskailemaa maantieteellistä tosiasiaa. Tämän tutkimuksen motiivina toimiikin tarve ymmärtää Venäjän nykyhallinnon toimintaa ja luoda syvempään ymmärrykseen pohjautuvaa näkökulmaa nykyisen hektisen uutisvirran vastapainoksi. Ymmärtäminen on välttämätöntä, jotta kykenemme havainnoimaan oikein ja samalla myös muokkaamaan omaa poliittista päätöksentekoamme parhaiten vastamaan Venäjän yhä enenevissä määrin nostamiin turvallisuushaasteisiin. Ymmärtäminen ei missään nimessä tarkoita samaa kuin hyväksyminen.

Usein julkisuudessa käyty keskustelu pelotteen osalta on hyvin välitöntä, eli tämänhetkiseen tilanteeseen kantaa ottavaa. Keskustelu liittyy usein sodan mahdolliseen eskalaatioon Venäjän ja Yhdysvaltojen johtaman lännen väliseksi suursodaksi ja tätä kautta pelotteeseen, joka estää tätä eskalaatiota tapahtumasta. Lisäksi pelotteen osalta keskitytään keskustelussa ydinaseisiin ja toisaalta taas siihen, miten pelote toimii näiden aseiden käyttöä estävänä tekijänä. Myös tässä tutkimuksessa käsittelen sodan eskalaatiota ja ydinaseita, mutta samalla huomioin, että pelotteen rakentamisen voi nähdä tätäkin paljon moniulotteisempänä ja laajempänä asiana. Lisäksi pyrin irrottautumaan hektisestä kiristyneen kansainvälispoliittisen tilanteen seurauksena syntyneestä välittömän pelotteen tarkastelusta lähestymällä asiaa myös yleisemmän ja tätä myötä pidemmälle katsovan pelotteen kautta.

Tässä tutkimuksessa pyrin rakentamaan tätä ymmärrystä tutkimalla pelotetta, jota Venäjä pyrkii vastustajiaan kohtaan luomaan. Pelote on kansainvälisen politiikan tutkimuksessa tunnettu ilmiö, jossa valtio saa toisen valtion toimimaan haluamallaan tavalla uhkaamalla sitä vastatoimilla, mikäli valtio toteuttaa pelotteen luojaan intressejä vastaan olevan teon. Pelotteessa on kyse siis potentiaalisen vastustajan aikomuksiin vaikuttamisesta niin, että potentiaalinen vastustaja saadaan luopumaan näistä itselle vahingollisista aikeista jo ennen uhan konkretisointumista. Potentiaalinen vastustaja alkaa tällöin nähdä toimintansa uhat ja riskit suurempina kuin mahdollisesti saavutettavat hyödyt. Sotilaallisessa mielessä pelotteen avulla vähennetään mahdollisuutta, että potentiaalinen vastustaja kohdistaisi sotilaallista voimaa pelotteen luoja vastaan. (Snyder 1961, 3–4.)

Myös Venäjällä tunnetaan pelotteen käsite. Pelote on omaksuttu Venäjällä viime vuosikymmeninä enenevissä määrin tärkeäksi strategiaksi, jolla pyritään omien intressien toteuttamiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Venäjän strateginen ajattelu pelotteesta on kuitenkin suhteellisen uutta, sillä vielä Neuvostoliitossa ei tunnettu nykyisen kaltaista strategisen pelotteen käsitettä. Huomattavaa lisäksi on, että Venäjällä pelotteen käsite on Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen muotoutunut painotuksiltaan erilaiseksi kuin lännessä. Kun lännessä pelotteella nähdään nimenomaan pyrittävän sodankäynnin estämiseen, voi Venäjällä nähdä pelotteen tarkoittavan myös jo käynnissä olevien kriisien ohjaamista itselle suotuisaan suuntaan. (Bruusgaard 2016, 7.)

Pelotetta voi luoda monilla eri alustoilla. Kun puhutaan erimerkiksi Venäjän mahdollisesta ydinaseiden käytöstä Ukrainan sotaan liittyen, keskitytään usein Venäläisten politikkojen ja etenkin presidentti Vladimir Putinin erilaisiin julkisiin esiintymisiin ja hänen tai hänen avustajiensa haastatteluihin. Nämä esiintymiset ovatkin tilaisuuksia, jotka tarjoavat mahdollisuuden viestiä muille maille samalla luoden pelotetta. Samalla kuitenkin helposti unohdetaan, että Venäjällä on myös virallisia asiakirjoja, jotka heijastavat sen strategista ajattelua hyvinkin yksityiskohtaisesti. Silloinkin, kun näitä asiakirjoja otetaan huomioon, keskitytään usein vain asiakirjojen muutamiin artikloihin, jotka määrittelevät ydinaseiden käyttöä. Keskittyminen on ollut lähes yksinään tässäkin tutkimuksessa kohteena olevissa Venäjän vuoden 2014 sotilasdoktriinissa ja Venäjän presidentin asetuksessa perusteista ydinpelotepolitiikan alalla (ydindoktriini) vuodelta 2020 sekä näiden asiakirjojen ydinaseiden käyttöön liittyvissä linjauksissa. Venäjän pelotestrategia on kuitenkin laajempaa, ja sen täydelliseen ymmärtämiseen eivät riitä yksittäiset ydinaseisiin liittyvät artikkelit. Hyvän lähtökohdan laajemman ymmärryksen saavuttamiselle tarjoaa yllä mainittujen asiakirjojen laajan tarkastelun ohella myös muiden asiakirjojen sisällyttäminen tarkastelun kohteeksi. Tästä syystä osaksi tämän tutkimuksen aineistoa olen valinnut myös vuoden 2021 kansallisen turvallisuuden strategian ja vuoden 2022 meridoktriinin. Tämän tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoisen meridoktriinista tekee se, että kyseinen meridoktriini on ensimmäinen Ukrainan sodan eskaloitumisen jälkeen Venäjällä julkaistu strategisen suunnittelun asiakirja¹.

Tässä tutkimuksessa tarkoitukseni on asiakirjojen linjauksista selvittää, onko niissä tulkittavissa pelotetta. Asiakirjat tuovat oivallisen tavan lähestyä Venäjän pelotestrategiaa, sillä ne edustavat Venäjän pidemmän aikavälin strategista suunnittelua. Näin kyetään ottamaan etäisyyttä päivänpoliittisiin pinnalla oleviin asioihin ja hahmottamaan sitä jatkumoa, joka Venäjän strategisessa pelotteeseen liittyvässä ajattelussa on vaikuttanut ja vaikuttaa edelleen. Asiakirjojen kautta voidaan siis pyrkiä ymmärtämään paremmin Venäjän pidemmän aikavälin toimintaa ja sitä, miten se itse näkee toimintaympäristönsä ja mahdollisuutensa vaikuttaa muihin maihin pelotteensa kautta.

Asiakirjojen tarkastelussa hyödynnän pitkälti läntisissä yliopistoissa kylmän sodan vastakkainasettelun ja voimatasapainon selittämiseen kehitettyä teoriaa pelotteesta. Peloteteoriat on kuitenkin kehitetty myös kylmän sodan päättymisen jälkeen, joskin se on samalla saanut osakseen myös huomattavaa ja lisääntyvää kritiikkiä. Tämä luokien mielenkiintoisen väylän Venäjän nykytoiminnan ja sen linjausten tarkastelulle teoriaa hyödyntäen. Tarkoitukseni on peloteteorian kautta tarkastella ja kategorisoida Venäjän asiakirjoissa luomaa pelotetta. Samalla pyrkimyksenäni on olla jäämättä teorian vangiksi, ja näin kyetään ulottamaan asiakirjoihin kohdistuvaa tarkastelua myös teorian ulkopuolelta luoden myös

---

¹ Vuoden 2023 maaliskuun viimeisenä päivänä julkaistiin myös Venäjän uusi ulkopoliittinen konsepti. Tämän tutkimuksen analyysiin asiakirja ei ehtinyt mukaan, mutta asiakirja otetaan huomioon tämän tutkimuksen lopun pohdinnoissa.

teoriasta suoraan riippumatonta käsitystä Venäjän asiakirjoissaan luomasta pelotteesta.

Edellä mainituin keinoin pyrin tutkimuksessani vastamaan kysymykseen siitä, pyrkiikö Venäjä luomaan asiakirjoissaan pelotetta. Mikäli kysymykseen kyetään vastaamaan myönteisesti, on tarkoituksenani vielä selvittää, minkälaista pelotetta Venäjä pyrkii asiakirjoissaan luomaan, ja miten se sen tekee. Samalla tiedostan, että Venäjä voi luoda pelotetta asiakirjoissaan myös siten, ettei pelotteen luonti ole kyseisen linjauksen perimmäinen tarkoitus, vaan ennemminkin tiedostettu tai tiedostamaton sivuvaikutus. Asiakirjoista saatavien löydösten perusteella pyrin myös pohtimaan peloteteorian ja valitun teorian mieleykkyttä Venäjän asiakirjoissaan luoman pelotteen tutkimiseen. Näin kykenen vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseeni siitä, missä määrin peloteteorია on tai ei ole sovellettavissa Venäjän asiakirjoissa esiintyviin linjauksiin.

Tutkimusta rajatessa on syytä ottaa huomioon tietyt peloteteoriaan liittyvät ominaisuudet. Tutkimusta pelotteesta on saatavilla paljon, mutta samalla teoria on kehittynyt vuosien mittaan varsin laajaksi. Tämä osittain vaikeuttaa yksittäisten ilmiöiden tarkastelua teorian lävitse, sillä mitään yksiselitteistä kehikkoa selittämään valtioiden välistä käyttäytymistä ei teoriasta ole muodostettavissa (Freedman 2004, 45, 117). Nykyään peloteteorიაassa on kuitenkin varsin laajasti omaksuttu näkemys, jossa pelote ei enää ole niinkään nähtävissä kaikkea suurvaltojen toimintaa selittävänä ilmiönä. Ennemmin se tulee nykyteoreetikkojen mukaan nähdä osana laajempaa valtioiden välisen vaikuttamisen verkostoa. Kylmän sodan aikaisesta näkemyksestä pelotteesta institutionaalisenä voimana on siis hiljalleen luovuttu. (Freedman 2004, 4.)

Myös tässä tutkimuksessa otetaan lähtöoletukseksi tämä uusi kylmän sodan jälkeinen rajatumpi ajatus pelotteesta. Teorian osalta käytän aineiston läpikäymisessä pitkälle apuna arvostetun englantilaisen historioitsijan Lawrence Freedmanin vuoden 2004 kirjassaan *Deterrence* esiin tuomia pelotestategian ulottuvuuksia. Freedmanin ajatukset soveltuvat hyvin tämän tutkimuksen apuvälineiksi, sillä hän on omaksunut kirjassaan uudenlaisen kylmän sodan jälkeisen näkemyksen pelotteesta, mutta samalla tuo pelotteen tarkastelun avuksi myös vanhoja kylmän sodan peloteteorიაasta periytyviä ajatuksia pelotteen luonteesta.

Lisäksi tutkimusta rajatessa on pelotteen luonteesta vielä syytä huomioida se, etteivät Venäjän asiakirjoissaan tekemät linjaukset ole sama asia kuin Venäjän pelote tai edes sama asia kuin Venäjän pelotestategia. Pelote koostuu pienistä palasista, joista monet liittyvät esimerkiksi käyttäytymiseen, eivätkä näin ole samalla tapaa dokumentoitavissa tai lähestyttävissä kirjallisten aineistojen kautta. Lopultahan pelote kuitenkin rakentuu kohteen eli potentiaalisen vastustajan pään sisässä, joten täydellisen aineiston rakentaminen selittämään jonkin valtion absoluuttista pelotetta on mahdotonta. Tietyn yksittäisen valtion valitsemaa pelotestategiaa on sen sijaan helpompi tarkastella, mutta silloinkin täytyy huomioida, ettei valtion intresseissä ole tuoda pelotestategiaansa täydellisesti julki. Voikin nähdä, että varsinainen pelotestategiakin rakentuu pään sisällä, mutta tällä kertaa pään omistaja on pelotetta luova päätöksentekijä. Tämäkin on

monella tavoin haastava tutkimuskohde, eikä täydellistä yksiselitteistä kuvaa yksittäisen valtion pelotestrategiastakaan kyetä tutkimuksellisin keinoin tuottamaan. Kuitenkin tiettyjä piirteitä valtio aina haluaa pelotestrategiastaan tuoda julki, ja Venäjän osalta osa näistä julkituloista on tämänkin tutkimuksen kohteena.

Tähän liittyen on tärkeää kuitenkin pitää mielessä, että peloteteoria ei tarkoita samaa asiaa kuin pelotestrategia. Peloteteorioita on laajuudestaan huolimatta lopulta vain yksi, kun taas pelotestrategioita on useita. Pelotestrategia on valtion tapa harjoittaa ja esimerkiksi kommunikoida pelotteestaan. Peloteteoria taas koskee perusperiaatteita, johon minkä tahansa pelotestrategian on lopulta aina perustuttava. (Morgan 2003, 8.) Tämän jaon ymmärtäminen ja omaksuminen onkin välttämätöntä tämän tutkimuksen läpisaattamisessa, jossa tarkoituksenani on lähestyä peloteteorian kautta Venäjän harjoittamaa pelotestrategiaa.

Aiempaa tutkimusta Venäjän julkaisemista strategisista asiakirjoista on julkaistu jonkin verran. Tutkimus kuitenkin keskittyy usein sotilasdoktriinin ja sen linjausten ympärille. Esimerkiksi Ulkopoliittinen instituutti julkaisi Pynnönien ja Mashirin raportin uudesta vuoden 2014 sotilasdoktriinista pian sen ilmentyneenä. Lisäksi tohtori ja everstiluutnantti evp. Pentti Forsström on julkaissut Venäjän sotilasdoktriineihin liittyvää tutkimusta (2016). Lisäksi hän on väitöskirjassaan (2019) tutkinut Venäjän sotilasstrategiaa ja myös Venäjän sotilaallista pelotetta asiakirjoja hyödyntäen. Tutkimuksia, joissa Venäjän strategista pelotetta lähestytään doktriineja lähteinä käyttäen, on lisäksi julkaissut esimerkiksi norjalainen turvallisuuspolitiikan tutkija ja nykyinen Norjan tiedustelukoulun johtaja Kristin Ven Bruusgaard (esim. 2016, 2021a, 2021b). Vaikka etenkin sotilasdoktriinia hyödynnetään usein Venäjän pelotestrategiaa käsittelevissä tutkimuksissa, eivät asiakirjat itsessään useinkaan ole tutkimusten kohteina, vaan ennemminkin lähteinä muiden lähteiden joukossa. Myöskään tutkimusta, jossa keskityttäisiin laajemmin useisiin Venäjän eri toimialoja linjaaviin asiakirjoihin kokonaisuutena ei juurikaan ole tehty.

Sanan pelote käytöstä ja suomennuksesta lienee vielä aiheellista mainita, että usein englanninkielisestä sanasta *deterrence* käytetään myös suomennusta pidäke (esim. Forsström 2019) ja toisinaan myös lainasanaa deterrenssi (esim. Hanska 2019). Tässä tutkimuksessa olen valinnut käytettävän nimenomaan suomenkielistä sanaa pelote. Vaikka sana deterrenssi sopisikin tutkimukseen siinä mielessä, että se tarkoittaa yksiselitteisesti samaa kuin englannin kielessä vakiintunut sana *deterrence*, haluan mieluummin suosia suomenkielistä ja kielitoimiston sanakirjaan (2022) sisältyvää sanaa pelote. Sanan pidäke käytön suhteen näen, että pelote kuvaa terminä selvemmin suurvallan taktiikkaa luoda aktiivisesti pelkoa toisia valtioita kohtaan kuin pidäke. Näin ollen pelote on parempi valinta Venäjän ja myös muiden suurvaltojen toimien tarkasteluun. Pidäke viittaa sen sijaan enemmän pienen maan, kuten Suomen, strategiaan, jossa ei aktiivisesti pyritä tai kyetä luomaan pelkoa suurvaltaa kohtaan, vaan ennemminkin nostetaan kustannuksia, joita suurvalta kärsii, mikäli se päättää käyttää sotilaallista voimaa pientä valtiota vastaan (Hanska 2019, 58–59, 62).

Tutkimus etenee niin, että johdannon jälkeen käyn läpi tutkimuksen teoriapohjaa kahdessa osassa. Ensimmäisessä alaluvussa pureudun peloteteoriaan

ja sen evoluutioon. Samalla esittelen tarkemmin tutkimuksen pohjana toimivat peloteteoriasta nostetut määritelmät ja ulottuvuudet liittyen pelotestategian rakentamiseen. Kun ymmärrys pelotteesta on rakennettu, käsitelen toisessa teoriakäsittelyn alaluvussa Venäjän strategista ajattelua pelotteesta. Lähestyn tässä yhteydessä Venäjän strategista pelotetta sekä historian tutkimuksen että nykyajan kautta. Samalla avaan myös tarkemmin tutkimuksen aineistona ja kohteena toimivia Venäjän strategisia asiakirjoja sekä niiden historiaa ja virallista merkitystä Venäjällä. Teoriakäsittelyiden jälkeen esittelen paremmin tutkimuksessa käytettävän menetelmän, minkä jälkeen luvussa viisi käyn läpi tutkimuksen analyysin. Suoritan analyysin kahdessa osassa, joissa ensimmäisessä tarkastelen asiakirjoja täysin peloteteoriasta nostettujen ulottuvuuksien kautta. Tämän jälkeen pyrin lähestymään asiakirjoja vielä ottamalla etäisyyttä itse peloteteoriaan ja keskittymällä enemmän asiakirjojen linjauksiin itsessään. Tämän jälkeen on vuorossa tutkielman johtopäätökset ja pohdinta, jossa pohdin tutkimuksen tuloksia syvällisemmin myös vuoden 2022 maailmanpoliittisten muutosten kautta. Lopuksi esittelen vielä tutkimusprosessin aikana esille nousseita huomioita ja jatkotutkimustarpeita.

Näin toteutettuna pyrin tutkimuksessani luomaan parempaa ymmärrystä Venäjän pelotteeseen liittyvistä pyrkimyksistä ja tätä kautta luomaan aiempaa parempia mahdollisuuksia Venäjän toiminnan tarkastelulle. Samalla toivon voivani tarjota myös työkaluja Venäjän toiminnan entistä paremmalle ennakoinnille.

2 PELOTETEORIA

Tässä luvussa muodostan tutkimuksen kannalta oleellisen ymmärryksen pelote-teoriasta. Tätä ymmärrystä pyrin rakentamaan käymällä ensin läpi teorian kehityshistoriaa. Tämän jälkeen nostan teoriasta esiin keskeisiä käsitteitä ja ulottuvuuksia, joiden avulla pelotteeseen liittyviä strategisia valintoja voidaan verrata. Näiden ulottuvuuksien ja niihin liittyvien termien läpikäyminen on tässä yhteydessä tärkeää, sillä ne ovat keskeisessä osassa tämän tutkimuksen myöhemmissä vaiheissa. Ensin on kuitenkin syytä tarkastella yleisemmin pelotteen luonnetta ja sen määritelmää.

2.1 Mitä on pelote?

Pelotteen luominen tarkoittaa toisten toimijoiden käyttäytymiseen vaikuttamista uhkien avulla. Akateemisessa maailmassa termillä pelote ei kuitenkaan ole yhtä kaikenkattavaa määritelmää. Pelote itsessään on tieteellinen teoria, mutta sen lisäksi se voi olla valtion valitsema tekniikka, doktriini tai mielentila (Freedman 2004, 116). Usein pelotetta tutkitaankin strategiana. Strategiana pelote on potentiaaliseen viholliseen kohdistuvaa pakottavaa strategiaa, johon liittyy aina ajatus mahdollisesta voimankäytöstä. Näin ollen se on vastakohta suostutteluun perustuvalle strategialle, johon ei sen sijaan varsinaisesti kuulu voimankäytön mahdollisuus. (Freedman 2004, 26.) Varsin yleisesti hyväksytty käsitys on, että pelote ei oikeastaan ole sodankäyntiin liittyvä strategia, vaan se tulee nähdä ennemminkin potentiaaliseen uhkaan ja sen manipulointiin liittyvänä strategiana. Tätä voi kuvata esimerkiksi sotilaallisen joukon pelotearvolla, joka ei synny niinkään siitä, kuinka hyvä heidän puolustuksellinen arvonsa on, vaan ennemminkin siitä, kuinka hyvin he pystyvät alentavasti vaikuttamaan vastustajan aikeisiin käyttäen sotilaallista voimaa. (Snyder 1961, 3.)

Pelote kääntyy englanninkielisessä tutkimuksessa sanaksi *deterrence*. Sanan alkuperä on verbissä *deter*, joka tarkoittaa Cambridgen sanakirjan mukaan

toimintaa, jolla estetään jotakuta tekemästä jotakin tai tehdään joku vähemmän innostuneeksi tekemään jotakin vaikeuttamalla toimen toteuttamista tai uhkaamalla huonoilla lopputuloksilla, jos hän toteuttaa teon. Kyseessä on siis kahden toimijan välinen suhde. Jos toimija A pelkää, että toimija B aikoo toimia vastoin A:n intressejä, ja A ryhtyy tällöin vakuuttamaan B:tä, ettei kyseinen toiminta ole kannattavaa, voidaan puhua strategisesta pelotteesta. Toiminta on nimenomaisesti A:n strateginen valinta, jolla se pyrkii itselleen parhaaseen lopputulokseen (Freedman 2004, 27). Esimerkiksi puhtaan sotilaallisessa mielessä pelotteessa onkin pohjimmiltaan kyse siitä, että mahdollinen vihollinen saadaan luopumaan tavoitteistaan luomalla tilanne, jossa kustannukset ja riskit ylittävät potentiaalisen vihollisen silmissä sotilaallisesta operaatiosta mahdollisesti saatavat hyödyt (Snyder 1961, 3–4).

Pelotteen luomisen voidaan nähdä olevan vahvasti kulttuuriin liitoksissa oleva tiedostettu ja myös tiedostamaton toimi, joka tapahtuu yhteiskunnan käytänteissä ja valtion toimintaa ohjaavien tahojen aloitteesta. Toisten yksilöiden käyttäytymiseen vaikuttaminen uhkien avulla onkin luonnollinen tapa toimia niin ihmisillä kuin myös monilla eläimillä (Freedman 2004, 6). Pelotteessa ei näin ajateltuna ole kysymys niinkään yhteiskuntien tai eläinlajien selviytymisestä, vaan yksilön omasta vaistomaisesta selviytymisestä (Gat 2008, 43). Yksi tapa etenkin ydinasepelotteen lähestymiseen onkin nähdä se ennemminkin antropologisena uskonkappaleena kuin tieteellisenä käsitteenä (Lawrence 1988, 25). Vaistonomaisen käyttäytymiseen liittyvän toiminnan lisäksi, ihmiset ovat käyttäneet pelotetta myös tietoisesti läpi historian. Erilaiset yhteiskunnat ovatkin omaksuneet sen strategiseksi työkalukseksi jo tuhansia vuosia, vaikka akateemisen maailman pelotetutkimus syntyi vasta pitkälti kylmän sodan ja siinä syntyneen ydinasevastakkainasettelun aikakaudella.² Merkkejä pelotteen luomiseksi laskettavista toimista on kuitenkin löydettävissä jo Raamatusta sekä antiikin mytologiasta. Antiikin Roomasta peräisin oleva lausahdus ”jos haluat rauhaa, varaudu sotaan” tiivistääkin pelotteen luomisen strategisen pohja-ajatuksen. (Freedman 2004, 7.)

Nykytutkimuksessa pelotetta käsitellään enemmän osana laajempaa valtioiden välisiin suhteisiin vaikuttavaa verkostoa eikä niinkään samalla tavoin kuin vielä kylmän sodan aikana, jolloin pelotteeseen perustunut maailmanjärjestys ja supervaltojen välillä vaikuttanut rauha nähtiin ikään kuin instituutiona, joka perustui pelkoon ydinsodasta ja sitä seuraavasta molemminpuolisesta varmasta tuhosta. Pelotteen voiman nähdään nykyään perustuvan valtion intresseihin, jotka toinen osapuoli tiedostaa. Freedman on kuitenkin pelotetta koskevissa tutkimuksissaan korostanut, että pelotteen voima syntyy yhä enemmän myös yleisesti hyväksytyistä normeista. Tällä hän tarkoittaa sitä, että valtiot uhkaavat vastata toisille valtioille voimalla, mikäli heidän intressejään, mutta myös yleisesti hyväksytyjä normeja rikotaan. Pelotteen voikin nähdä toimivan parhaiten, kun sekä pelotteen luoja että sen vastaanottaja jakavat suhteellisen samanlaisen

---

²Pelote on tunnettu akateemisena käsitteenä jo 1800-luvulta lähtien, mutta vielä tällöin vain kriminologisessa mielessä.

arvomaailman. Normien roolin voi viedä jopa niin pitkälle, että pelotetta rakentaessaan valtion tulisi pyrkiä tilanteeseen, jossa levittämällä arvomaailmaansa sen omat intressit ja yleisesti hyväksytyt normit tulevat yhteensopiviksi. Voimaa käyttävän osapuolen on aina helpompi rikkoa yksittäisen valtion intressejä kuin yleisesti tai vähintään varsin laajasti hyväksytyjä normeja. (Freedman 2004, 4–7, 130.)

Toimivan pelotteen kannalta oleellisimpia asioita ovat uskottavuus ja kyky. Uskottavuus ja kyky eivät ole niinkään strategioita, vaan ominaisuuksia, jotka käytännössä määrittävät, kuinka toimivaa valtion luoma pelote on. Ne ovat olennaisia kaikkien pelotestrategioiden toimivuuden kannalta (Wirtz 2018, 66). Ilman uskottavuutta ja kykyä, ei pelotteella ole arvoa. Samalla näitä ominaisuuksia on kuitenkin vaikea mitata. Kykyä voidaan mitata jossain määrin esimerkiksi sotilaallisen kaluston ja sotilaiden määrän perusteella, mutta siihenkin vaikuttavat monet vaikeasti mitattavat asiat, kuten esimerkiksi sotilaiden motivaatio. Uskottavuutta sen sijaan on mahdotonta mitata, sillä se syntyy potentiaalisen vastustajan, eli pelotteen kohteen pään sisällä. Oleellista pelotteen toimivuuden kannalta onkin se, miten valtio kertoo ulospäin sotilaallisista kyvykkyyksistään ja näin luo uskottavuutta pelotteelleen. Oikeastaan keskeisin osa toimivaa pelotepolitiikkaa onkin juuri pelotteesta viestiminen potentiaalisille vihollisille. Pelotetta ei voida mitata pelkästään valtion sotilaallisilla resursseilla ja valmiudella käyttää niitä, vaan vähintään yhtä tärkeää on, että valtiolla on kyky viestiä kyvykkyyksistään ja tahtotilastaan. (Lebow 1985, 205.) Yksi tapa nähdä pelote, onkin nähdä se ominaisuuksiltaan muodostuvan yksin teksteistä, puheista ja koo-deista, joilla valtio viestii muille valtioille (Luke, 1989, 219). Toisaalta päättäjät pyrkivät tilanteeseen, jossa pelotetta kyetään luomaan mahdollisimman vähillä suorilla uhkauksilla. Pelote on tällöin niin sanottua sisäistettyä pelotetta, eikä se tarvitse toimiakseen kuin oikein ajoitetun vihjauksen silloin tällöin. (Freedman 2004, 31.) Toisaalta tämä tekee pelotteen tutkimisesta myös haastavampaa, sillä sitä tulisi tutkia tällöin erilaisten julkilausumien rivien välejä lukien uhkauksien harvoin ollessa kovinkaan suorina.

Peloteteoriaa on 70-luvulta asti myös kritisoitu huomattavasti. Suuri osa kritiikistä keskittyy tämän hyvin teorialähtöisesti syntyneen mallin soveltamiseen todelliseen maailmaan. Teorian lähestyminen empiirisesti todellisen maailman konfliktien kautta usein todistaa, etteivät voimankäyttöä harkitsevat tai siltä suojautuvat osapuolet useinkaan käyttäydy kuten teoria olettaa (Lebow 1985, 203). Yksi vaikea ja ongelmallisena näyttäytyvä ulottuvuus on pelotteen suhde rationalismiin. Teoria on käytännössä syntynyt sen oletuksen ympärille, että pelotteen kohde toimii rationaalisesti ja harkitsee toimiaan niiden tietojen perusteella, joita hänellä on (Morgan 2003, 44–45). Samalla kuitenkin tunnustetaan, että todellinen pelotevaikutus syntyy psykologisesti eikä ole ollenkaan objektiivinen ilmiö. Peloteteorian peruspilarit ovatkin toisilleen käytännössä lähes vastakkaisia. Toisaalta teoria nojaa kyvykkyyksien ja kustannuslaskelmien deduktiiviseen logiikkaan, mutta toisaalta taas siinä painottuu pelotevaikutuksen puhtaasti psykologinen päätöksentekijän mielessä syntyvä vaikutus (Hanska 2019, 47). Toinen merkittävä ongelma, jota on teorian muodossa vaikea kuvata, muodostuu siitä,

että pelotteen kohde ei aina ymmärrä pelotevihjauksen sisältämää viestiä samalla tavalla kuin pelotteen luoja. Käytännössä valtiot uskovat, että viesti menee esimerkiksi sotilaallisen varustautumisen muodossa vastustajalle perille, mutta todellisuudessa kyvykkyyden lisääntyminen ei aina automaattisesti kasvata pelotteen uskottavuutta vastustajan silmissä. (Morgan 2003, 15.) Pelotteen kritiikkiä lähestyessä on kuitenkin otettava huomioon, että empiirinen tutkimus aiheen parissa keskittyy yleensä tilanteisiin, joissa pelote on epäonnistunut. Ongelmaksi tämä nousee etenkin ydinpelotteen osalta, sillä se ei tunnetustikaan koskaan ole epäonnistunut. Sen lähestyminen empiirisesti on siis haastavaa. Saman ongelman voi jossain määrin nähdä koskevan kuitenkin myös konventionaalista pelotetta, sillä onnistuneesta pelotestrategiasta ei juurikaan jää käytännön todisteita (Hanska 2018, 51).

Etenkin alkuvaiheen peloteteorian tutkimuksessa päätöksentekijän tunteet ja maailmankuva sivuutettiin lähes täysin, ja päätöksenteon nähtiin tapahtuvan puhtaan deduktiivisesti synnyttäen vain rationaalisia päätöksiä (Jervis 1985, 1). Toisaalta teoria on syntynyt pitkälti kylmän sodan aikaisen ydinasevastakkainasettelun pohjalle. Ydinaseiden mahdollistamaa pelotevaikutusta ei ole luonnollisestikaan ollut helppoa lähestyä empiirisesti. Myöhemmin teoria laajeni kuitenkin huomattavasti. Pelote ei ollutkaan enää kolmannen maailmansodan estävä voima, vaan se nähtiin pienempienkin aseellisten selkkausten kautta kaikkea status-quota ylläpitävänä voimana. Tämä laajentunut käsite mahdollisti myös uutta kritiikkiä peloteteoriaa kohtaan, sillä kaikki aseelliset konfliktit oli nyt mahdollista nähdä tämän status-quota painottavan teorian vastaisina. Laajenemisen ohella pelote alettiin yhä enemmän nähdä myös valtion omaksumana doktriinina, mikä osaltaan mahdollisti lisääntyvän kritiikin. (Freedman 2004, 14–15.) Osa tutkijoista näkeekin, ettei peloteteoria voi koskaan täysin vastata siihen risiriitaan, joka vallitsee teorian ja empiirisen testaamisen välillä. He painottavat, että peloteteoriassa voi nähdä olevan perustavanlaatuisia puutteita, jotka rajoittavat sen soveltamismahdollisuuksia (esim. Morgan 2003, 43–44). Tämä ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että valtiot todellisuudessa luovat pelotetta vastustajilleen. Sodan syytyminen tarkoittaa vain valtion valitseman strategisen pelotteen epäonnistumista (Wirtz 2018, 59). Tämä ei tarkoita, ettei pelotetta olisi olemassa, tai että sitä ei voisi tutkia. Lähtökohdaksi tuleekin ottaa, että pelote ei itsessään kuvaa valtioiden välisiä suhteita, vaan se tulee ennemminkin nähdä osana laajempaa valtioiden välisen vaikuttamisen verkostoa (Freedman 2004, 4).

2.2 Peloteteorian evoluutio

Peloteteoria³ oli läpi kylmän sodan suuressa suosiossa, ja siihen kohdistui suurta mielenkiintoa. Kuitenkin teoria on synnyttänyt myös kriittisiä puheenvuoroja

---

³ Huomionarvoista on, että teoria pelotteesta on läpi historiansa kehittynyt pitkälti Yhdysvalloissa liitoksissa Yhdysvaltojen rakentamaan strategiseen pelotteeseen.

itseään kohtaan, ja etenkin kylmän sodan päättymisen jälkeen voidaan sanoa teorian menettäneen suosiotaan kansainvälisen voimapolitiikan selittäjänä. Tässä alaluvussa lähestyn teoriaa sen historian ja akateemisen kehityksen kautta. Maailmanpoliittiset tapahtumat ja muutokset suurvaltojen välisissä suhteissa ovat vaikuttaneet teoriaan huomattavasti luoden uusia lähestymistapoja pelotteeseen ja sen määritelmään. Näiden eri kehitysvaiheiden tiedostaminen on tämän tutkimuksen kannalta tärkeää.

Peloteteorian evoluution voi kuvailla tapahtuneen neljässä aallossa. Ensimmäiset kolme aaltoa kehittyivät kylmän sodan aikana 1940-vuosikymmenen lopulta eteenpäin. Ensimmäisessä aallossa kehitettiin pelotetta strategiana selittämään ydinaseiden kehityksen luomaa uutta strategista ajattelua. Toisessa aallossa 1950- ja 1960-luvuilla pelotetta alettiin soveltamaan peliteoriaan, ja sitä tarkasteltiin rationaalisen katsantokannan kautta. Kolmannessa aallossa 1960- ja 1970-luvuilla teoriaa alettiin testata empiirisesti, jolloin myös etenkin toisessa aallossa perustana ollut rationaalisen päätöksenteon oletus otettiin kritiikin kohteeksi. Neljäs aalto syntyi Neuvostoliiton hajoamisen tai viimeistään Yhdysvaltoihin vuonna 2001 kohdistuneiden terrori-iskujen jälkeen. (Knopf 2010, 1–2.) Neljännessä aallossa teoriaa sovelletaan uusiin kylmän sodan jälkeisiin uhkiin ja samalla keskitytään enemmän myös pelotteen diskursiiviseen aspektiin tutkien sen käytäntöjä sosiaalisen ulottuvuuden läpi sekä identifioiden normeja ja käytäntöjä valtioiden pelotepolitiikkaan liittyen (Vuori 2016, 26).

2.2.1 Ensimmäinen aalto

Voidaan nähdä, että pelotetta pyrittiin ensimmäisen kerran kuvaamaan teorian muodossa jo ennen toista maailmansotaa 20- ja 30-luvuilla. Tällöin varhaiset ilmasodankäynnin teoreetikot pohtivat, miten laajat terroripommitukset voitaisiin sotatilanteessa parhaiten estää. Perusajatuksen ollessa Winston Churchillin kuuluisat sanat ”pommittaja pääsee aina läpi”, tulivat teoreetikot siihen lopputulokseen, että paras tapa estää pommituslennot, on luoda itselle kyky vastata terroripommituksiin samalla tavalla. Nykytermien valossa, pelotetta pyrittiin siis luomaan koston varaan, jossa vihollisen toimiin vastattaisiin ”silmiä silmästä” -periaatteella. (Freedman 2004, 11.)

Varsinainen nykyisenkaltainen akateeminen keskustelu pelotteesta alkoi kehittyä heti toisen maailmansodan päätyttyä. Jo alusta alkaen keskustelu ydinaseista ja niiden mahdollisesta käytöstä ohjasi peloteteorian kehitystä ja osittain jopa linkittyi siihen. Ensimmäinen pelotetutkimuksen aalto syntyi ratkaisemaan tätä uutta maailmansodan jälkeistä ongelmaa – kuinka toimia atomipommin kanssa (Knopf 2010, 1). Merkittävänä ensimmäisen aallon esivaiheen pelotetutkijana voidaan pitää yhdysvaltalisteoreetikko Bernard Brodieta, joka kirjoitti tutkimusryhmänsä kanssa jo vuonna 1946 ensimmäisen kerran pelotteesta ja ideasta, että sotilaallisen voiman tulisi keskittyä nyt ydinaseiden aikakaudella ennemminkin sodan estämiseen kuin sodan voittamiseen (Brodie 1946, 2–3, 110–111). Samalla he kirjoittivat siitä, kuinka Neuvostoliittoa kohtaan tulee luoda

pelotetta⁴ niin, ettei se koe sotaa Yhdysvaltoja vastaan missään olosuhteissa järkeväksi (Brodie 1946, 122–125). Brodien lisäksi ensimmäisen vaiheen merkittäviä peloteteoreetikkoja olivat muun muassa Arnold Wolfers ja Jacob Viner. Ensimmäisen aallon teoreetikkojen ajatukset loivat pohjaa myöhemmälle pelotteen tutkimiselle, mutta vielä 40- ja 50-luvuilla heidän ajatuksensa eivät saaneet juuriakaan huomiota. Tieteellinen maailma ei ollut vielä valmis tutkimaan ja teorioimaan kansallista turvallisuutta määritteleviä kysymyksiä sekä soveltamaan tuloksia muihin aiheisiin. Lisäksi ensimmäisen aallon peloteteoreetikot keskittyivät usein liian laajoihin teemoihin, joita ei ollut kovinkaan helppo soveltaa päivän polttaviin turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin. (Jervis 1979, 291.)

2.2.2 Toinen aalto

Voidaan väittää, että vasta toinen pelotetutkimuksen aalto teki teorian pelotteesta tunnetuksi. Toisessa aallossa peloteteoriaa tutkittiin rationalistisen katsantokannan kautta ja samalla sitä alettiin soveltaa peliteoriaan (Vuori 2016, 26). Tässä aallossa 50- ja 60-luvuilla pelotetta alkoivat tutkia muun muassa Schelling, Snyder ja Wohlstetter. Snyder pyrki teoksessaan *Deterrence and Defense* (1961) lähestymään valtioiden kansalliseen turvallisuuteen liittyvää politiikkaa rationalistisesti pelotteen kautta. Samalla Snyder määritteli useita termejä, jotka ovat jääneet keskeisiksi pelotteen tarkastelun työkaluiksi. Näistä merkittävimpiä ovat termit rankaisu ja kiisto, joiden ympärille teoria alkoi myöhemmin kehittyä. Snyderin päätarkoituksena oli rationalistisen katsantokannan kautta luoda eroa valtion kansallista turvallisuutta määrittelevien termien puolustus ja pelote välille.

Toisessa aallossa teorian hahmotteluun käytettiin usein avuksi rationalistiseen ajatteluun vahvasti pohjaavaa peliteoriaa. Tarkemmin ottaen suurvaltojen välistä suhdetta lähestyttiin niin sanotun kanapelin (game of chicken) kautta. Sen perustana on hypoteettinen tilanne, jossa kaksi henkilöä ajavat kapealla kadulla autoilla toisiaan kohti. Se, joka väistää toista ensimmäisenä on häviö. Peli voi johtaa kolmeen erilaiseen lopputulokseen. Joko toinen ajajista väistää, jolloin hän on häviö ja toinen ajaja on voittaja. Toinen mahdollinen lopputulos on, että molemmat väistävät, jolloin molemmat menettävät hieman arvovalloistaan, mutteivät yhtä paljon kuin häviö edellä mainitussa tilanteessa. Kolmannessa mahdollisessa lopputuloksessa kumpikaan ajajista ei väistä, jolloin he törmäävät, ja lopputulos on molemmille osapuolille pahin mahdollinen. (Li yms. 2001, 609.) Kanapelissä on kyse lopulta vain kasvojen menettämisestä, minkä vuoksi sen nähtiin soveltuvan erityisen hyvin suurvaltapolitiikan hahmottamiseen. Toisen aallon peloteteoreetikot kuvasivat, kuinka osapuolten ensisijaisena toimintatapana on pysyä lujana ja saada vaatimuksensa läpi. Toissijaisesti toimijat ovat kuitenkin valmiita perääntymään vaatimuksissaan estääkseen pahimman

---

⁴ Brodie tutkimusryhmineen käytti pelotteesta vielä vanhaa englanninkielistä sanaa *determent*. Myöhemmin peloteteoreetikoiden käyttämäksi vakiintuneeksi sanaksi tuli kuitenkin *deterrence*.

mahdollisimman lopputuloksen eli molempien osapuolten tuhoutumisen. Tällöin osapuolten taktiikaksi muodostuu lujana pysyminen ja vastustajan vakuuttaminen siitä, että hänen kannattaa perääntyä ensin. Vastustaja tulee siis vakuuttaa siitä, että molempien perääntymättömyys johtaa oikeasti pahimpaan mahdolliseen lopputulokseen. Käytännössä tämä tarkoitti pelotteelle oleellisen paradoksaalisen lähestymistavan omaksumista suurvaltapolitiikan tarkastelun pohjaksi. Turvallisuutta ei luotukaan enää korostamalla valtion kykyä puolustaa itseään, vaan korostamalla sen kykyä tehdä sietämättömiä vahinkoja viholliselle. (Jervis 1979, 291–292.)

Toisessa aallossa teorian kehitystä ohjasi voimakkaasti Kuuban ohjuskriisi 1962 ja kriisin lieventymiseen johtanut kehityskulku. Kriisi laukesi nimittäin hyvin peliteoriamaisesti ja rationaalisesti ajateltavissa olevalla tavalla, jolloin peliteoriaa hyväksikäyttävä pelotteen rationaalinen ajattelumalli sai vahvistusta. Ensimmäisen aallon vanavedessä kuitenkin myös toisen aallon tutkijat keskittyivät peloteteorian kehittelyssä yhä teoriantasolle, eikä teoriaa edes pyritty haastamaan empiirisesti. Teoria kehittyi, mutta sitä vietiin koko ajan vain abstraktimmalle tasolle, jolloin sen käyttökelpoisuus ja soveltamismahdollisuudet todelliseen elämään sekä kansainväliseen politiikkaan alkoivat vähentyä. Toisessa aallossa teoria lisäksi kehittyi vielä suurelta osin vain Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton kahdenvälisiin suurvaltasuhteisiin keskittyen. Rationaalisuuden korostaminen johti myös siihen, että suurvaltojen väliset suhteet alkoivat näyttäytyä sen lävitse hyvinkin stabiileina, sillä ydinsota ei voinut olla rationaalisen toimijan intresseissä. Pelote alettiinkin nähdä valtioiden välillä vaikuttavana luonnollisena ilmiönä, joka kaikissa tilanteissa estää suursotien syttymisen. (Freedman 2004, 22.)

2.2.3 Kolmas aalto

Peloteteoria nähtiin sen alkuvaiheessa pitkälti deduktiivisena. Näin ollen teoriaa ei edes pyritty lähestymään historian kautta, vaan sitä luotiin uuden kylmän sodan ajan hengessä normatiivisin perustein. Peloteteoria oli näin ollen deduktiivisesti rakennettu, mutta sen hypoteeseja ei juurikaan ollut testattu. Teoria perustui pelkästään järkeilylle eikä induktiiviselle historian tapahtumien läpikäymiselle tai edes kovinkaan syvälliseen deduktiiviseen päättelyyn. (George & Smoke 1974, 61.) Tämä altisti peloteteorian myös kritiikille ja synnytti kolmannen aallon pelotetutkimuksen pariin samalla, kun empiriaa painottava yhteiskuntatiede sai muutenkin jalansijaa 1970-luvulta eteenpäin. Samalla myös aikaisemmin peloteteorian olettamuksena vaikuttanut rationalismi joutui yhteiskuntatieteissä yleisestikin kritiikin kohteeksi. Kun päätöksentekijöitä ja heidän päätöksiään alettiin tutkia empiirisesti, nähtiin hyvin nopeasti, etteivät päätökset perustu useinkaan rationaaliseen päättelyyn. Yksi suurimpia peloteteorian haasteita alkoi näin ilmentyä. Pelotteen toimivuuden kannaltahan on olennaista, että valtiot toimivat edes jollain tavoin rationaalisesti, mutta empiirisesti tarkasteltuna päätöksentekijät rikkovat toistuvasti tätä rationaalisen päätöksenteon oletusta (Berejikian 2002, 165).

Voidaankin sanoa, että rationalistisen yhteiskuntatieteen suosion väheneminen vähensi myös peloteteorian suosiota. Kolmannen aallon pelotetutkijat pyrkivätkin lähinnä tuomaan esille peloteteorian ongelmia, eivätkä niinkään kehittämään teoriaa. Rationalismi olikin yksi suurimmista kritiikin kohteista. Kolmannessa aallossa todettiin, että poliittiset päätöksentekijät näyttävät käyttävän päätöksentekoon liittyvässä harkinnassaan paljon enemmän varovaisuutta ja harkintaa kuin peloteteorian mukaisesti voisi olettaa. Käytännössä tämä näkyy esimerkiksi siinä, että poliitikot yrittävät välttää tekemästä peloteteoriassa oleellisena olevia ehdottomia lupauksia, vaikka niistä lipeäminen olisikin käytännössä mahdollista. Lisäksi päätöksentekijät eivät näytä olevan niin kauaskatseisia kuin teoria olettaa. Teorian perustanahan oli ajatus, että poliittisten päättäjiä tulee olla kovia koko ajan näyttäen valmiuttaan käyttää voimaa myös pienemmissä asioissa. Todellisuudessa päätöksentekijät eivät kuitenkaan ajattele kaikkea päätöksentekoa suurten asioiden kautta, vaan toimivat enemminkin tapauskohtaisesti.

Lisäksi kritiikin kohteeksi joutui se, että peloteteoriassa ei juurikaan oteta huomioon kulttuurillisia asioita, jotka liittyvät vastustajan tuntemiseen. Rationalistisesti peloteorioiden avulla ajateltuna pelotetta on vaikea lähestyä siltä kannalta, miten vastustajan kulttuuria ja arvoja tulisi ymmärtää. Käytännön pelotestrategiassa tämä voi näkyä esimerkiksi siten, ettei valtio pyrkiessään estämään vihamielisen toiminnan, näe tarpeelliseksi kuitenkin asettaa tarpeeksi vahvaa pelotetta toista valtiota kohtaan. Pelotteen kohde voi arvottaa kulttuurillisista syistä tavoitteensa korkeammalle kuin pelotetta luova valtio on kuvitellut. Kulttuurin lisäksi väärin voidaan ymmärtää myös vastustajan kyvykkyydet ja voima, mitä teoria ei myöskään ota huomioon. Tämä liittyy samalla siihen, että teoria olettaa osapuolten olevan hyvin selvillä toistensa aikeista ja kyvyistä. Todellisuudessa viestinnän onnistuminen ei kuitenkaan ole näin yksiselitteistä, ja väärin ymmärryksiä on vaikea täysin estää. (Jervis 1979, 303–313.)

Kolmannen aallon kritiikin seurauksesta peloteteoriaa pyrittiin myös kehittämään. Teoriaa laajennettiin luoden uusia käsitteitä, kuten konventionaalinen pelote (Mearsheimer 1985; Shimshoni 1988) ja laajennettu pelote (Huth 1988), jolloin pelotetta alettiin jossain määrin soveltaa myös Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välisen vastakkainasettelun ulkopuolelle. Samalla alettiin myös tutkia pelotetta päätöksenteon kognitiivisen ja psykologisen lähestymistavan kautta (Jervis 1985; Lebow & Stein 1989). Monet kritiikin kohteeksi joutuneet aiheet olivat kuitenkin sellaisia, että niitä oli vaikea korjata uudeksi koherentiksi teoriaksi. Esimerkiksi kulttuurillisten asioiden huomioon ottamista tai kotimaisen yleisön vaikutusta pelotteen toimivuuteen on vaikeaa soveltaa teoriamalliin (Jervis 1979, 314). Voidaankin sanoa, että kolmannen aallon seurauksesta teoria vähensi merkitystään valtioiden ulkopoliittikan ja suurvaltasuhteiden selittäjänä. Monet kolmannen aallon tutkijat painottivat, että teoriaa ei tulisi hylätä, mutta sen soveltamista tulisi supistaa. Esimerkiksi George ja Smoke (1974, 591) tulivat jo varsin varhain peloteteoriaa testaavassa tapaustutkimuksessaan siihen lopputulokseen, että pelotetta ei tulisi nähdä itsenäisenä valtioiden toimintaa selittävänä teoriana,

vaan ennemminkin yhtenä tapana sellaisten tapojen joukossa, joilla valtiot pyrkivät vaikuttamaan toistensa toimintaan.

2.2.4 Neljäs aalto

Vaikka peloteteoria vähensi merkitystään kolmannen aallon seurauksesta, sitä kuitenkin käytettiin selittämään suurvaltojen välistä politiikkaa ja kauhun tasapainon säilyttämistä läpi ajanjakson kylmän sodan päättymiseen asti. Kylmän sodan päättyminen Neuvostoliiton hajoamiseen oli kuitenkin asia, jota oli vaikeaa nähdä tapahtuneen Yhdysvaltojen luoman pelotteen ansiosta, vaan ennemminkin Neuvostoliiton sisäisen kehityksen seurauksesta. Tämä johti siihen, että peloteteoria suurvaltapolitiikan selittäjänä menetti entisestään merkitystään. Samalla pelotetta alettiin kritisoida myös Yhdysvaltojen valitsemana strategiana. Neuvostoliiton uhkaan oli vastattu asevarustelulla pelotetta luoden, vaikka lopulta näytti siltä, että kylmä sota voitettiin yhteistyön ja pehmeiden vaikuttamiskeinojen avulla. (Freedman 2004, 23.) Osa tutkijoista jopa väitti, että Yhdysvaltojen valitsema pelotestrategia ja peloteteorian suuri painoarvo kansainvälisen politiikan selittäjänä itsessään pitkittivät tarpeettomasti kylmää sotaa (Lebow yms. 1994, 376).

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeinen aika ja sen ilmiöt toivat myös muita haasteita peloteteorialle, joka oli rakentunut vahvasti kylmän sodan aikana vallinneen kaksinaapaisen maailmanjärjestyksen varaan. Teoria oli nimittäin rakentunut käytännössä selittämään suurvaltojen välillä vallinnutta status-quotaa, joka oli nyt hajonnut. Pelotetta ei enää tarvittu, ainakaan Yhdysvaltojen näkökulmasta. Ensin nähtiin, että uusiin uhkiin kuten terrorismiin ja joukkotuhoukseen ei kyettäisi vastaamaan pelotteen keinoin. Kriisien estämiseen keskittyvä pelote korvattiin Yhdysvalloissa pitkälti ennaltaehkäisyn strategialla, joka pelotestrategiasta poiketen painotti myös ensi-iskun mahdollisuutta. (Freedman 2004, 24–25.)

Vaikka pelote menettikin merkitystään, alkoi 2000-luvulla hiljattain kehittyä pelotetutkimuksen neljäs aalto. Neljännessä aallossa pelotetta alettiin tutkia monesta eri näkökulmasta, mutta yhdistävänä tekijänä oli pelotteen soveltaminen uuteen maailmanjärjestykseen ja uusiin uhkiin. Osa tutkimuksista alkoi soveltaa pelotetta taisteluun terrorismia vastaan. Osa tutkimuksista taas keskittyi pelotteen soveltamiseen roistovaltioita vastaan sekä soveltamaan pelotetta Yhdysvaltojen omaksumaan ennaltaehkäisevän iskun strategiaan. Osa neljännessä aallon pelotetutkijoista sen sijaan keskittyi yhä laajempaan kuvaan ja peloteteorian vaikutukseen kylmän sodan jälkeisessä strategianmuodostuksessa. (Knopf 2010, 2.) Neljännessä pelotetutkimuksen aallossa voidaankin aluksi nähdä vallinneen kaksi suuntausta, joista toinen keskittyi teoreettiseen pelotekäsitteen kehittämiseen ja toinen sen empiiriseen testaamiseen. Näillä kahdella suuntauksella oli kuitenkin verrattain vähän vaikutusta toisiinsa (Lupocivi 2010, 705, 710).

Vaikka neljännessä aallossa pelotetutkimuksen kohdekenttä laajenikin entisestään, voi yhteisenä piirteenä nähdä siirtymisen edellisissä aalloissa vaikuttaneesta suhteellisen symmetrisestä kahden osapuolen toisilleen luomasta pelotteesta epäsymmetriseen lähinnä Yhdysvaltojen yksin luomaan pelotteeseen

(Knopf 2010, 1). Kun kylmässä sodassa pelotetta luotiin myös Yhdysvaltoja vastaan, halusi Yhdysvallat uudessa yksinapaisessa maailmassa rakentaa tilanteen, jossa se kykenee luomaan pelotetta muita valtioita vastaan, mutta muut valtiot eivät kykene luomaan pelotetta Yhdysvaltoja vastaan (Knopf, 3–4). Neljännen aallon tutkimus alkoikin kehittyä pitkälti yksin sitä kohti, miten Yhdysvallat voi luoda pelotetta itseään heikompia osapuolia vastaan. Näin ollen tutkimuksessa ei juurikaan huomioitu, kuinka Yhdysvaltojen viholliset kuten roistovaltiot ja terroristit luovat pelotetta myös Yhdysvaltoja vastaan (Lupovici 2010, 720). Samalla pelotetutkimuksen neljännessä aallossa omaksuttiin näkemys, ettei pelote ole pohjimmiltaan vain sotilaallista, vaan pitää sisällään myös muita ulottuvuuksia. Sotilaallinen kosto oli yhä merkittävä osa pelotetta, mutta teoria ei enää rajoittunut vain tähän pelotteen työkaluun, vaan siihen alettiin soveltaa myös esimerkiksi informaatiota vaikuttamisen välineenä. (Knopf 2010, 2–3.)

Neljännessä aallossa pelotetta on yleisesti lähestytty intersubjektiivisena ilmiönä, jossa pelote on olemassa tilanteessa, jossa kaikki uskovat sen olevan olemassa. Tämä on merkittävä ero edelliseen pelotetutkimuksessa vallinneeseen lähestymistapaan, jossa pelote nähtiin usein enemmän tai vähemmän itsestään selvänä institutionaalisenä asiana. (Smith 2006, 25.) Pelotteen näkemiseen intersubjektiivisena ilmiönä liittyy oleellisesti ajatus, että pelotetta voi oppia, ja sitä voi tutkimuksessa tällöin lähestyä myös sosiaalisena prosessina. Samalla myös omaksuttiin ajatus, että sosiaaliset konstruktiot vaikuttavat pelotteen luomiseen, jolloin pelotetta voi myös tutkia diskurssien kautta (Lupovici 2010, 711–712). Samalla yhä vahvemmin alkoi tutkimuksessa korostua ajatus, että pelote voi myös epäonnistua (Freedman 2004, 28). Pelotetta ei siis nähty enää lähes uskonopillisena ilmiönä, joka estää ihmiskunnan valumasta itsetuhoon, vaan ennemminkin yhtenä työkaluna muiden vaikuttamiskeinojen ohessa. Pelotteesta tuli myös kohdistuneempaa siinä mielessä, että valtioiden nähtiin harjoittavan sitä enemmän tilanteenmukaisesti ja kohdistetusti tiettyyn viholliseen. Samalla korostui ajatus, ettei pelotteen epäonnistuminen tiettyssä asiassa johda automaattisesti kaiken pelotteen varaan rakennetun uskottavuuden menettämiseen. (Knopf 2010, 4.) Lähes yksimielisesti neljännessä aallossa vaikutti kuitenkin ajatus, ettei pelotteella pidä olla enää samanlaista roolia valtioiden toiminnan selittämisessä kuin sillä oli vielä kylmän sodan aikana (Knopf 2010, 2).

2.3 Peloteteorian keskeiset käsitteet ja ulottuvuudet

Kuten edellä on huomattu, tutkimusta pelotteesta on paljon, ja teoria on muuttunut vuosikymmenien saatossa huomattavasti. Tästä huolimatta tietyt käsitteet, joihin uskottavan strategisen pelotteen rakentaminen perustuu, ovat tunnistettavissa teoriasta. Freedman on teoksessaan *Deterrence* (2004) jaotellut aiempaa tutkimusta hyväksikäyttäen strategisen pelotteen rakentamisen neljään eri

ulottuvuuteen. Pelote voi hänen mukaansa perustua rankaisuun (*punishment*⁵) tai kiistoon (*denial*). Tämän lisäksi pelote voi olla kapeaa (*narrow*) tai laajaa (*broad*), laajennettua (*extended*) tai keskitettyä (*central*) sekä välitöntä (*immediate*) tai yleistä (*general*). Myös tämä tutkimus rakentuu pitkälti näiden käsitteiden varaan. Seuraavaksi tarkastelen perusteellisemmin kutakin edellä mainittua ulottuvuutta sekä avaan niihin liittyviä käsitteitä.

2.3.1 Rankaisu ja kiisto

Rankaisu ja kiisto ovat strategioita, joihin valtio voi pelotepolitiikkansa perustaa ja niiden avulla toteuttaa pelotettaan. Pelotteen luomisen kaksijakoisuuden rankaisuun ja kiistoon esitteli ensimmäisen kerran yhdysvaltalainen politiikan tutkija Glenn Snyder vuonna 1958⁶. Rankaisu tarkoittaa sitä, että potentiaaliselle viholliselle viestitään, että vastatoimet sen sotilaallisesta toiminnasta tulevat olemaan suuret. Rankaisulla pyritään siis vaikuttamaan vihollisen kustannuslaskelmiin niin, ettei se näe hyökkäystä järkevänä. Rankaisulla ei sinänsä oteta kantaa, kykeneekö mahdollinen vihollinen pääsemään tavoitteisiinsa. Kiistolla sen sijaan pyritään vakuuttamaan vihollinen siitä, että se ei kykene täyttämään tavoitteitaan sotilaallisella hyökkäyksellä. Kiisto on valtiolle luonnollisempi valinta, sillä siinä korostuu sotilaallisen esteen rakentaminen ja maanpuolustaminen. Kiisto on näin ollen pitkälti varautumista. Rankaisu on sen sijaan enemmän psykologinen strategia, jossa painopiste on toimissa, joita tehtäisiin hyökkäyksen jo alettua. Rankaisu ja kiisto toimivat osittain päällekkäin, eivätkä ne ole toisensa poissulkevia strategioita. (Hanska 2019, 47.)

Perinteisesti rankaisu on nähty enemmän ydinaseisiin liittyvänä pelotestrategiana, kun taas kiistoon liittyvät enemmän konventionaaliset voimat ja kyvykkyydet (Snyder 1961, 15). Toisaalta, kun peloteteorian soveltamisessa ulotaudutaan pois suurvaltapolitiikasta ja tarkastellaan, miten pienet maat, kuten Suomi, käytännössä ovat harjoittaneet pelotteen luomista, voidaan nähdä, että pelote voi perustua myös konventionaalisilla voimilla toteutettuun rankaisuun. Tällöin pelotetta luova maa tietää, ettei se kykene voittamaan hyökkääjää rajoittamattomassa sodankäynnissä, mutta pyrkii siitä huolimatta vaikuttamaan kustannuslaskelmiin niin, ettei vihollinen näkisi hyökkäystä järkeväksi. Esimerkiksi Suomen pelotestrategian voi nähdä perustuneen ajatukseen, ettei Suomi kykenisi voittamaan Venäjää rajoittamattomassa sodassa, mutta rakentamalla konventionaalisia kyvykkyyksiä pyritään vaikuttamaan siihen, ettei Venäjä näe Suomea potentiaalisena aggression kohteena (Hanska 2019, 67).⁷

---

⁵ Suluissa on esitetty Freedmanin käyttämät englanninkieliset termit jokaisesta ulottuvuudesta.

⁶ Snyder loi jaon kiistoon ja rankaisuun vuoden 1958 artikkelissaan *Deterrence by Denial and Punishment*. Hän jalosti ajatuksiaan vuonna 1961 julkaistussa kirjassaan *Deterrence and Defence*.

⁷ Venäjän epäonnistunut hyökkäyssota Ukrainassa on käytännössä todistanut, että myös Suomi voisi todellisuudessa vastustaa Venäjän hyökkäystä rajoittamattomassa konventionaalisin asein käytävässä sodassa. Tällöin pelotteen voikin nähdä perustuvan kiistoon eikä rankaisuun. Toisaalta Suomen liittyminen Natoon muutti Suomen pelotestrategiaa perustavanlaatuisesti.

Rankaisun ja kiiston suhdetta voi lähestyä myös sen kautta, millaisia kustannuksia ne luovat potentiaaliselle vastustajalle mahdollisessa hyökkäystilanteessa. Voidaan nähdä, että vastustajalle pyritään aiheuttamaan vastarinnasta aiheutuvia kuluja ja kuluja, jotka syntyvät jo vallatun alueen hallinnasta. Rankaisussa nämä kaksi viholliselle aiheutuvaa kustannusta pysyvät erillisinä. Näin ollen painotetaan, että vaikka vastarinta kaatuisi, ei kontrollia vielä saavuteta, ja viholliselle aiheutetaan edelleen kustannuksia. Kiistossa sen sijaan nämä kaksi kustannusta ovat linkittyneet toisiinsa, eikä vastarinnan kaatumiseen jälkeisiä kustannuksia painoteta pelotestrategiassa. (Freedman 2004, 39.)

Kiisto tuntuu usein valtiolle turvallisemmalta ratkaisulta, sillä sen perusajatuksena on jonkinasteinen kontrollin ylläpitäminen mahdollisessa puolustautumistilanteessa. Rankaisuun sen sijaan sisältyy usein idea, että vastatoimet riippuvat vihollisen toimista, jolloin vihollisella on ikään kuin mahdollisuus valita, kuinka paljon sitä tilanteessa rangaistaan. Näin ollen kontrolli pysyy vihollisella. (Freedman 2004, 39.) Toisinaan rankaisun ja kiiston ohelle tuodaan strategiaksi myös kosto. Tällöin rankaisu nähdään juuri vaiheittaisena strategiana, jossa rankaisutoimet kasvavat vihollisen toiminnan mukaisesti, ja viholliselle annetaan mahdollisuus perääntyä tavoitteistaan. Kosto on sen sijaan välitön kaikki tai ei mitään vaihtoehto, josta ei ole enää paluuta status-quoon. (Wirtz 2018, 68.)

2.3.2 Kapea ja laaja pelote

Rankaisun ja kiiston ohelle peloteteoriaan on syntynyt erilaisia ulottuvuuksia, joissa pelotetta kuvataan. Ensinäkin pelotteen voi nähdä olevan joko kapeaa tai laajaa. Kapeassa pelotteessa pelotteen luoja pyrkii vaikuttamaan siihen, että vihollinen ei toteuttaisi tietynlaisia sotilasoperaatioita sodassa. Laajassa pelotteessa sen sijaan pyritään estämään kaikenlainen sodankäynti. Kapeaa pelotetta voidaan luoda ennen sotaa rauhan aikana, mutta myös sodan jo ollessa käynnissä. Esimerkiksi kemiallisten aseiden käyttöä on pyritty sääntelemään jo kauan, ja ennen toista maailmansotaa luotu kapea pelote niiden käyttöä kohtaan oli siinä määrin onnistunut, että sodan osapuolet pidättäytyivät niiden käytöstä. (Freedman 2004, 32–33.) Itse sotilaallisen tilanteen ollessa jo käynnissä on kemiallisiin aseisiin keskittyvää kapeaa pelotetta luotu esimerkiksi Syyrian sisällissodassa Yhdysvaltojen toimesta al-Assadia ja häntä tukevia joukkoja kohtaan. Yhdysvaltojen presidentti Barack Obama painotti kesällä 2012, että kemiallisten aseiden käyttö Syyriassa olisi ”punainen viiva” jonka jälkeen Yhdysvallat puuttuisi konfliktiin (Rhodes 2018).

Kapeaan pelotteeseen liittyy siis olennaisesti ajatus, että mahdollisessa sotatilanteessakin pystytään kontrolloimaan tapahtumia ja estämään tietynlainen sodankäynti (Freedman 2004, 33). Kapean pelotteen voi nähdä käytännössä aina perustuvan rankaisuun. Historiassa kahden osapuolen välisessä tilanteessa pelotteen luoja on vedonnut usein vastavuoroisuuden periaatteeseen. Esimerkiksi ensimmäisen maailmansodan jälkeen kemiallisten aseiden käyttö kiellettiin, mutta ei niiden valmistamista ja kehittämistä. Monet maat pitivätkin itsellään oikeuden käyttää niitä, mikäli ne joutuvat kemiallisilla aseilla tehdyn hyökkäyksen kohteeksi (Kemiallisten aseiden kieltojärjestö, ei pvm.). Toisaalta nykyään valtiot

ottavat myös eettiset kysymykset yhä enemmän huomioon vastatoimia harkittaessa, jolloin kapean pelotteen luominen vastavuoroisuuteen perustuen ei ole enää etenäkään länsimaiden kohdalla niin selvää.

Vaikka ydinaseet ovatkin kemiallisten aseiden tavoin yksi sodankäynnin muoto, on niiden käyttöön liittyvä pelotepolitiikka paljon monitahoisempaa kuin kemiallisten aseiden kohdalla. Jos ydinasesuurvalta luo pelotetta toista ydinasesuurvaltaa vastaan vakuuttaen, että sen ei kannata käyttää ydinasetta, on taustalla usein ajatus siitä, että tällainen sodankäynti olisi aina totaalista ja johtaisi täydelliseen tuhoon. Tällöin on vaikea sanoa, puhutaanko kapeasta vai laajasta pelotteesta. Tavallaan kyseessä on kapea pelote, jossa pelote ei perustu vastavuoroisuuteen, vaan täystuhoon. Myös taktisten ydinaseiden käyttöä pyritään usein pelotteella estämään uskottelemalla viholliselle, että niiden käyttö johtaa tilanteen eskaloitumiseen rajoittamattomaksi ydinsodaksi. (Freedman 2004, 33–34.) Pienellä ydinaseettomalla maalla ei mahdollisessa konfliktitilanteessa ole juurikaan tapoja luoda ydinaseisiin kohdistuvaa kapeaa pelotetta suurvaltaa vastaan. Tällöin korostuukin välittömän konfliktin ulkopuolisten maiden sekä normien rooli tilanteessa kapean pelotteen luojana.

2.3.3 Laajennettu ja keskitetty pelote

Pelotetta voidaan tarkastella myös sen mukaan, näkeekö pelotteen luoja rakentamansa pelotteen suojelevan ensisijaisesti vain itseään vai myös muita valtioita. Toisin sanoen, uhkaako valtio pelotteessaan vastatoimilla vain, jos sitä vastaan kohdistuu hyökkäys, vai ulotetaanko vastatoimet aloittava teko koskemaan myös liittolaisiin kohdistuvia hyökkäyksiä? Laajennetussa pelotteessa pelote ulotetaan myös liittolaisiin. Laajennetussa pelotteessa onkin yksinkertaistettuna kyse siitä, että sitä luodessaan päättäjät yrittävät vaikuttaa mahdolliseen hyökkääjävaltioon, jotta se ei kohdistaisi sotatoimia kolmatta maata tai sen hallitsemia alueita vastaan (Huth 1988, 424). Laajennetun pelotteen vastakohtaa eli keskitettyä vain omaan valtioon kohdistuvien toimien vastaista pelotetta pidetään kuitenkin yleisesti uskottavampana kuin liittolaisiin ulotettua laajennettua pelotetta. On yksiselitteisempää, että maa todella puolustaa suvereniteettiaan ja maa-alueitaan mahdollisen hyökkäyksen koittaessa (Freedman 2004, 35). Laajennettu pelote ja sen takana olevat motiivit eivät ole kuitenkaan koskaan näin selkeitä. Liittoutumat ovat eri tasoisia, eikä voida olla varmoja, millä tavoin pelotteen luonut valtio todella puolustaisi kutakin maata mahdollisen hyökkäyksen sattuessa.

Etenkin silloin laajennetun pelotteen uskottavuus tulee kyseenalaistetuksi, kun pelotteen luoja painottaa vastatoimien sisältävän myös ydinaseilla suoritettavan vastaiskun. Erityisen kyseenalaistetuksi pelotteen voima muuttuu silloin, kun ydinaseita sanotaan olevan valmiita käyttämään vastauksena liittolaiseen kohdistuvaan konventionaalisiin aseisiin toteutettavaan iskuun. Historiassa on myös esimerkkejä tällaisen pelotteen rakentamisesta, kun toisen maailmansodan jälkeen kylmän sodan ensimmäisinä vuosina Yhdysvallat painotti, että se suojelee Länsi-Eurooppaa tarvittaessa vaikka ydinasein, jos Neuvostoliitto yrittää liittää lisää Euroopan valtioita itseensä. Kyseessä oli siis kovin sanoin muotoiltu ydinpelote, jonka Yhdysvallat laajensi koskemaan myös eurooppalaisia

liittolaisiaan. Pelotteen uskottavuus kuitenkin tuli kyseenalaistetuksi, kun Neuvostoliitto tavoitti Yhdysvallat ydinasevarustelussa. Enää ei ollutkaan niin selvää, että Yhdysvallat olisi valmiina aloittamaan ydinsodan eurooppalaisten liittolaisensa vuoksi, sillä myös sille itselleen aiheutuisi ydinsodasta merkittäviä kustannuksia. (Trachtenberg 2012, 65.)

2.3.4 Välitön ja yleinen pelote

Pelote voi olla myös välitöntä tai yleistä. Tämä jako ottaa huomioon ennemminkin sen, missä tilanteessa ja toimintaympäristössä pelotetta luodaan. Välitöntä pelotetta luodaan kriisin aikana, tai kun kriisin uhka on merkittävä. Välitöntä pelotetta vaativassa tilanteessa riskit ovat usein suuret ja tilanne kireä (Freedman 2004, 40). Yleinen pelote sen sijaan syntyy ilman edellä mainittua tilannetta. Pelote on yleistä silloin, kun sitä luodaan valtiota kohtaan, joka periaatteessa voisi kohdistaa sotilastoimia ja aggressiota pelotetta luovaa valtiota vastaan, mutta ei koskaan todella harkitse tällaisia toimia, sillä se pelkää pelotteen luojaan reaktiota. Yleinen pelote toimii siis kriisejä ja konflikteja ennaltaehkäisevänä tekijänä. Tällöin uhkaavat tilanteet vältetään ennen kuin niiden esiasteita edes ilmaantuu. (Morgan 2003, 80.)

Valtio, joka rakentaa ympärilleen yleistä pelotetta pyrkii ikään kuin näyttämään niin kovalta, ettei sen kanssa kannata edes harkita ryhtyä haastamaan riitaa (Morgan 2003, 80). Yleisen pelotteen luominen ei kuitenkaan ole niin selkeää kuin välittömän pelotteen luominen. Tämän vuoksi yleinen pelote onkin myös tutkimuksellisesti vaikeammin lähestyttävä aihe verrattuna välittömään pelotteeseen. Kun välittömän pelotteen osalta tutkimus keskittyy tekijöihin, jotka määrittelevät kriisin lopputulosta, kun kriisi on jo näkyvässä, tulee yleistä pelotetta lähestyttäessä sen sijaan tutkia olosuhteita, joissa kriisi mahdollisesti voisi syntyä. Nimenomaan yleisen pelotteen elementit vaikuttavatkin vahvasti kansainvälisessä politiikassa, vaikka tutkimus keskittyykin usein enemmän välittömään pelotteeseen. Valtioiden johtajat pyrkivät mieluummin harjoittamaan politiikkaa, jolla estetään kriisejä kehittymästä kuin politiikkaa, jolla pyritään tilanteen eskaloitumisen estämiseen kriisin ollessa jo syntynyt. (Huth & Russett 1993, 61.)

Välittömän ja yleisen pelotteen välistä suhdetta voi lähestyä myös strategian kautta. Jos valtio haluaa luoda välitöntä pelotetta, tulee sen harjoittaa aktiivisia ja nopeita toimia pelotteen luomiseksi vaikuttaakseen kriisin kehityskulkuun ja vastapuolen käyttäytymiseen. Yleistä pelotetta harjoittaessaan voi valtio sen sijaan ottaa rennommin. Mitään välittömiä toimia ei tarvita, vaan lopulta on kyse siitä, miten mahdollinen vastapuoli arvioi olosuhteita strategisessa ympäristössään. Yleistä pelotetta rakennetaan sotiin ulottuvuuden lisäksi taloudellisten, poliittisten, teknologisten ja kulttuurillisten tekijöiden avulla. Kun tilanne osapuolten välillä alkaa kiristyä, voi yleinen pelote liukua pienin askelin kohti välitöntä pelotetta. Vaikka sota näyttäisi vielä kaukaiselta, mutta kuitenkin ajateltavissa olevalta, voi pelotteen luoja alkaa painottaa välittömän pelotteen keinoja yleisen pelotteen sijaan. Tällöin alkavat sen sijaan painottua sotilaalliset kyvykkyydet ja armeijan taisteluvalmius. Kuten historia osoittaa, voi yleinen pelotekin murtua, mutta se vaatii usein tapahtuakseen merkittäviä ja

vallankumouksellisia muutoksia tai esimerkiksi uuden johtajan, joka kyseenalaistaa kansainvälisen järjestelmän. Ydinaseet ovat kuitenkin stabiloineet suurvaltojen välistä kanssakäymistä siinä määrin, ettei yleinen pelote niiden välillä ole pettänyt. (Freedman 2004, 41-42.)

3 VENÄJÄN PELOTESTRATEGIA JA STRATEGISET ASIAKIRJAT

Tässä luvussa käsittelen tapaa, jolla Venäjä luo strategista pelotettaan. Samalla käyn läpi Venäjän strategisen pelotteen historiaa ja sitä, kuinka esimerkiksi Neuvostoliiton hajoaminen on vaikuttanut Venäjän pelotestrategiaan. Ensin koen kuitenkin tärkeäksi avata sitä, miten koko pelotteen käsite tulisi venäläisittäin nähdä. Tämän ymmärtäminen on tutkimuksen kannalta tärkeää, vaikka aihetta lähestyttäisiinkin läntisen peloteteorian kautta. Luvun lopussa esittelen vielä lyhyesti Venäjän strategisia asiakirjoja aikaisemman tutkimuksen kautta.

Strateginen pelote on nyky-Venäjällä pitkälle kehittynyt konsepti, joka ohjaa sen päätöksentekoa ja uhkiin vastaamista⁸. Norjalaistutkija Kristin Bruusgaard painottaakin, ettei Venäjän toimintaa tulisi niinkään lähestyä lännessä kehitettyä hybridisodankäynnin konseptia käyttäen, sillä sitä ei tunneta Venäjällä. Sen sijaan hänen mukaansa Venäjän toimintaa tulisi ennemminkin tarkastella strategisen pelotteen käsitteen kautta. Strateginen pelote on konsepti, jonka Venäjä tuntee, ja jonka kautta se itsekin tarkastelee toimintaansa. (2016, 7.)

Venäjän harjoittamaa pelotestrategiaa lähestyessä on tärkeää tiedostaa, että venäläisessä strategisessa kulttuurissa pelotetta ei nähdä täysin samalla tavalla kuin lännessä. Termillä ja sen käytöllä ei myöskään ole samanlaista pitkää ja yhtä vahvaa akateemisessa keskustelussa syntynyttä perustaa kuin lännessä ja etenkin Yhdysvalloissa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö Venäjä olisi jo kauan luonut pelotetta. Kuten edellä on käyty läpi, on pelotteen luominen ihmisille ja ihmisten muodostamille yhteiskunnille luonnollista. Jo Neuvostoliitto loi pelotetta, vaikkei termiä käytettykään samalla tavalla. Nykyään Venäjä tosin luo pelotetta täysin tietoisesti ja myös pelote-termin käyttö on tärkeä osa sen

---

⁸ Tässä alaluvussa lähestytään aihetta käyttäen tutkimuskirjallisuutta, joka on julkaistu pitkälti ennen helmikuuta 2022 ja Ukrainan sodan kärjistymistä Venäjän harjoittamaksi täysivaltaiseksi hyökkäyssodaksi. Vuoden 2022 tapahtumien vaikutuksia Venäjän pelotteeseen arvioidaan tämän tutkimuksen loppupäätelmäosiossa siinä määrin, kun se on tutkimuksen kannalta aiheellista.

omaksumaa strategiaa. Pelotteen erilainen asema ei myöskään tarkoita sitä, ett-eikä Venäjän luomaa pelotetta voisi lähestyä peloteteoriaan peilaten. Huolimatta siitä, että peloteteoria on kehitetty pitkälti Yhdysvalloissa, korostaa se nimenomaisesti olevansa universaali valtioiden toimintaa ja niiden välisiä suhteita se-littävä teoria. Näin nähtynä peloteteoria kylläkin tunnistaa erilaiset tavat harjoit-taa pelotestrategiaa, jolloin myös muiden maiden valitsemia strategioita voidaan tarkastella teorian valossa. (Morgan 2003, 8.)

Venäjän kielestä on syytä ottaa huomioon, että pelotteella on oikeastaan kaksi toisistaan eroavaa sanaa, jotka tarkoittavat osittain eri asioita (Trofimenko 1980, 53–54, lainannut Holloway 1983, 33). *Sderživanie* (сдерживание) muodos-tuu verbistä *sderžat* (сдержать), joka tarkoittaa sanakirjan mukaan, että joku voi-malla pysäyttää tai heikentää jotakin kehittymästä (Ožegov & Švedova 1992). Substantiivin voi siis nähdä tarkoittavan hillintää, poissa pitämistä ja pidättelyä. Pelote mielessä sanaa käytetäänkin kuvaamaan Venäjän harjoittamaa pelottee-seen perustuvaa politiikkaa. Samalla tällä sanalla tarkoitetaan venäjän kielessä myös itse peloteteoriaa. Sanan merkitys on kuitenkin paljon laajempi kuin sen suomalainen vastine pelote tai englannin kielen sana *deterrence*. Se ei pidä sisäl-lään vain sodan estämiseen liittyviä vivahteita, vaan koskee laajasti myös sodan laajenemisen hillintää. Toinen pelotteeseen viittaava sana on *ustrašenie* (устрашение), joka muodostuu verbistä *ustrašit* (устрашить). Tämä tarkoittaa sanakirjan mukaan toimintaa, jossa joku aiheuttaa pelkoa jollekulle (Ožegov & Švedova 1992). Termin voi siis nähdä tarkoittavan suomen kielessä kirjaimelli-sesti uhkailua ja pelottelua. Sanalla on negatiivinen kaiku, ja sillä kuvataan usein muiden valtioiden pelotteeseen perustuvaa politiikkaa. Sana on myös linkittynyt ydinaseilla tapahtuvaan pelotteen rakentamiseen. (Bruusgaard 2016, 8.) Tämän sanan voi nähdä olevan lähempänä suomalaista sanaa pelote ja sisältävän enem-män samanlaisia sävyjä.

Yleisesti voidaan sanoa, että Venäjän strateginen käsitys pelotteesta on laa-jempi kuin länsimaiden vastaava, mikä osittain johtuukin nimenomaan termin *sderživanie* laajemmasta merkityksestä. Tämän lisäksi kuitenkin myös koko kon-septi pelotteesta on kehittynyt ajanmittaa laajemmaksi kuin länsimaissa⁹. Venä-jällä strateginen pelote ei tarkoita vain puolustamista, vaan se pitää sisällään laa-jan valikoiman puolustuksellisia ja hyökkäyksellisiä toimia, joita toteutetaan sekä konventionaalisiin joukoihin, ydinasein että ei-sotilaallisiin toimin. Pelotestra-tegian avulla tehtävät toimet eivät myöskään rajoitu pelkästään rauhan aikaan, vaan sodan ja kriisin aikaisella pelotteen luomisella on suuri merkitys. (Bruus-gaard 2016, 7.)

---

⁹ Mahdollinen syy termin laajemmalle käsitteelle on myös se, että termin kehittyessä Ve-näjällä vasta kylmän sodan jälkeen, ei siihen liittynyt samanlaista kylmän sodan tasapainoa selit-tävää painolastia kuin lännessä.

3.1 Venäjän strategisen pelotteen muodostuminen

Venäjän nykyisiä strategisia valintoja ymmärtääkseen tulee ymmärtää Venäjän strategisen ajattelun historiaa. Venäjän sotilaallisen ja strategisen ajattelun voi kuvailla olevan ei-vallankumouksellista, sillä se on kehittynyt maantieteen, vastustajien ja historian luomia raameja pitkin. Venäjä ja Neuvostoliitto ovat historiansa aikana sotineet jokaista naapurivaltiotaan vastaan, ja myös moni niiden naapurivaltioihin kuulumaton maa on sotinut niitä vastaan. Monet näistä valtioista ovat edelleen Venäjän potentiaalisia vihollisia vastustaen sen päämääriä. (Grau 2021, 63–64.) Venäjä näkee siis itsensä potentiaalisten vihollisten ympäröimänä, mikä on tärkeää ottaa huomioon Venäjän luomaa pelotetta tarkastellessa.

Kylmän sodan aikana Neuvostoliitossa ei juurikaan tunnettu pelotteen konseptia. Neuvostoliiton versio pelotteelle oli sodan estäminen, joka nautti pelotteen kaltaista asemaa strategisessa ajattelussa. (Bruusgaard 2021b, 11). Siinä määrin, missä pelotteesta puhuttiin, nähtiin se lähinnä poliittisena eikä sotilaallisena vaikuttamiskeinona. Lisäksi pelotteella kuvattiin lähinnä vain länsivaltioiden politiikkaa Neuvostoliittoa vastaan. Sodan estämisen nähtiin tapahtuvan enemminkin rauhanpolitiikan kuin länsimaissa tunnetun pelotteen käsitteen avulla rakennetun rauhan kautta. Myös rauhanpolitiikka perustui toki armeijan suorituskykyyn. Neuvostoliitossa pidettiin tärkeänä, että se kykenee antamaan vastustajalle tarpeeksi voimakkaan sotilaallisen torjunnan, jossa tärkeänä osana olivat nimenomaan ydinaseet, mutta länsimaiden tapaista pelotestrategiaan pohjautuvaa eroa sodan estämisen ja sotaan valmistautumisen välillä ei nähty. Sen sijaan nähtiin, että sota on estettävissä vain, jos Neuvostoliitto valmistautuu käymään sota. Neuvostoliiton aikana sen sotilaspolitiikassa painottuikin pitkälti vielä clausewitziläinen ajattelumalli, jossa sota nähtiin politiikan jatkumona. Näin ollen sodan mahdollisuutta tuli arvioida poliittisten konfliktien ja erimielisyyksien kautta. Sotaa ei nähty enää 1950-luvulta eteenpäin väistämättömänä, mutta Neuvostoliiton sotilaspolitiikan keskiössä säilyi varautuminen mahdollisiin sotiin. Suurvaltojen välisen ydinsodan mahdollisuuttakaan ei koskaan suljettu pois. (Holloway 1983, 32–35.) Vaikkei pelotteen konseptia käytettykään samalla tavalla kuin Yhdysvalloissa, tunnistettiin ydinaseilla olevan merkittävä pelotevaikutusta viholliseen. Pelotetta siis luotiin, vaikkei itse termiä vielä nykyisenkaltaisessa muodossa tunnettukaan.

Pelotekeskustelu ja pelotteen käyttäminen strategiana alkoivatkin Venäjällä syntyä oikeastaan vasta kylmän sodan päätyttyä ja Neuvostoliiton hajottua. Vuoden 1993 sotilasdoktriini oli ensimmäinen asiakirja, jossa Venäjä virallisesti linjaa pelotteesta. Siinä todetaan, että ydinaseilla on roolia pelotteen luojana. Sodan estämisen käsitettä ei sen sijaan mainittu. Venäjän strategiseen ajatteluun alkoi näin vähitellen tulla vaikutteita länsimaista. (Bruusgaard 2021a, 194). Tämä näkyi lisäksi esimerkiksi siinä, että kansallisen turvallisuuden konsepti alkoi hahmottua Venäjällä, ja se alkoi ohjata käytännön pelotteen luomista entistä enemmän. Huomattavaa myös on, että uudessa sotilasdoktriinissa Venäjä luopui ydinaseilla

tapahtuvan ensi-iskun kategorisesta kiellosta ja mahdollisti itselleen niiden käytön tiettyjen olosuhteiden täytyessä. (Forsström 2019, 192.) Huolimatta siitä, että pelotekäsite ilmestyi doktriineihin, pysyi käytännön tasolla painotus nimenomaisesti sodan estämisessä. Sen voikin nähdä pysyneen Venäjän politiikan keskiössä aina 2000-luvun alkuun asti. Uutta rauhanpolitiikka edusti esimerkiksi linjaus, että Venäjä ei näe konfliktien estämiseen pyrkiviä maita vihollisinaan vaan ystävinä. (Forsström 2021a, 2.)

Huolimatta termin omaksumisesta, ei ydinaseiden tärkeä rooli Venäjän strategiassa muuttunut. Ydinaseisiin ja niiden historialliseen rooliin perustuvan pelotekäsityksen nähtiin edelleen olevan riittävää vastaamaan Venäjän tulevaisuuden uhkiin ja haasteisiin (Forsström 2019, 182). Vaikka kylmän sodan aikainen vastakkainasettelu Naton kanssa oli päättynyt, keskittyi Venäjä strategiasaan edelleen kahteen haasteeseen: kuinka estää sota, ja kuinka ylläpitää valmius vastata aggressioon. Parhaaksi tavaksi näiden haasteiden vastaamiseksi nähtiin edelleen ydinaseet. (Forsström 2021a, 2.) Voidaankin nähdä, että länsimaiden suurilta osin luopuessa ajatuksesta ydinaseista rauhan takaajina, oli Venäjällä sen sijaan painetta nimenomaan ylläpitää sen ydinaseisiin perustuvaa kykyä. Venäjä oli muuten heikko, ja sen konventionaaliset asevoimat olivat heikentyneet merkittävästi Neuvostoliiton ajoista. Ydinasearsenaalista ei kuitenkaan luovuttu samoissa määrin, ja uusi Neuvostoliiton jälkeinen pelote alkoikin rakentua yksin niiden varaan. (Freedman 2004, 21.) Näin ollen Neuvostoliiton aikaiset opit ydinaseisiin liittyen ja niiden strateginen käyttö sodan estäjänä kopioitiin suoraan uuden Venäjän oppeihin ja ajatuksiin. Neuvostoliiton aikainen ajatus, jonka mukaan valmistautuminen käyttämään ydinaseita ja käymään ydinsotaa oli paras tapa rakentaa ydinaseisiin perustuvaa pelotetta, siirtyi sellaisenaan myös Venäjän ajattelumalliksi ydinaseiden käytöstä. (Bruusgaard 2021a, 188.)

Edellä mainittujen asioiden lisäksi Neuvostoliiton aikaisten ydinaseoppien jatkamista Venäjällä edesauttoi kaksi muuttumattomana pysynyttä tekijää. Sisäisenä tekijänä vaikutti se, että tahot, jotka vastasivat ydinasestrategian kehittämisestä ja täytäntöönpanosta pysyivät pitkälti samoina. Neuvostoliiton perinteiden mukaisesti sotilaat pitivät edelleen strategian määrittelyn pitkälti itsellään, eikä siviilien juurikaan annettu vaikuttaa strategiaan linjauksiin. Ulkoisena tekijänä muuttumattomana säilyi sen sijaan Venäjän tuntema ulkoinen uhka. Kylmän sodan päättymisen ei itsessään tarkoittanut Venäjälle turvallisuuden parantumista, vaan se näki yhä Yhdysvallat uhakseen. (Bruusgaard 2021a, 188–189.) Ydinaseet alkoivatkin entistä enemmän linkittyä Venäjän suurvalta-asemaan, ja Neuvostoliiton jälkeinen Venäjä oli pakotettu rakentamaan turvallisuutensa niiden varaan konventionaalisten kyvykkyyksien heikentyessä (Bruusgaard 2016, 9).

Kuitenkin jo Yhdysvaltojen liittolaisineen käymä Persianlahden sota 1990–1991 loi Venäjälle painetta päivittää pelotteeseen liittyvää strategiaansa. Sota toi esiin lännen modernin ilma-aseen ja tarkkojen täsmäiskujen vaikutukset, joihin Venäjän tuli strategiassaan vastata. Lännen teknologinen etumatka Venäjään verrattuna konventionaalisten aseiden kohdalla tuli nyt konkreettisesti taistelukentällä ilmi (Fitzgerald 1994, 457). Tarve konventionaalisiin täsmäaseisiin

tunnistettiin, ja niiden kehittämisen tärkeyttä alettiin korostaa strategisissa asiakirjoissa¹⁰. Tästä huolimatta aihepiirin täydellistä omaksumista osaksi strategista ajattelua ja etenkin käytännön toimeenpanoa jossain määrin hidasti traditionalististen¹¹ ydinaseita korostavien teoreetikkojen vallitseva hegemonia (McDermott & Tor Bukkvoll 2018, 195). Hallitsevana kysymyksenä koko 1990-vuosikymmenen pysyikin, kuinka luoda ydinaseilla pelotetta konventionaalista hyökkäystä vastaan (Bruusgaard, 2016, 9).

Voidaan nähdä, että vuoden 2000 sotilasdoktriinissa ydinaseiden käyttökynnyks määriteltiin ennätyskallisen alhaalla. Venäjän määriteltiin siinä käyttävän ydinaseita, jos sen kansallinen turvallisuus on kriittisesti vaarassa. Tämän voi nähdä luovan kynnyksen merkittävästi alemmas kuin esimerkiksi nykyisin esitetty linjaus ydinaseiden käytöstä valtiollista olemassaoloa vaarantavaa uhkaa vastaan. Samalla kuitenkin alkoi kriittinen keskustelu siitä, ettei strategisilla ydinaseilla ja täystuhon uhalla voida vastata kaikkiin turvallisuushaasteisiin. Pelkän täystuhon varaan rakentuva ydinpelote ei näyttäytynyt kovinkaan uskottavalta myöskään Venäjän omien päättäjien silmiin. (Wachs 2022, 2.) Tämä sai Venäjän luomaan pelotettaan myös taktisiin ydinaseisiin perustuen, jotka ovat tuhovoimaltaan pienempiä kuin strategiset ydinaseet. Strategisten ydinaseiden uskottiin edelleen ylläpitävän globaalisti suuntautuvaa pelotetta, mutta alueellista pelotetta alettiin luoda taktisten ydinaseiden varaan (Adamsky 2018, 37–38¹²). Taktisiin ydinaseisiin perustuva kyky oli Venäjällä ollut olemassa jo ennenkin, joten niiden painottamisen voi nähdä hyvänä esimerkkinä potentiaalisen tietoisesta muuttamisesta pelotevaikutuksen omaavaksi tekijäksi (Forsström 2019, 182).

Uuden vuosituhatosen konfliktit osoittivat kuitenkin hyvin nopeasti, että pelkästään ydinaseisiin pohjautuva pelote ei ollut kestävää edes tällä tavoin rakennettuna. Valitulla strategialla ei kyetty vaikuttamaan Venäjän etujen mukaisesti sen lähialueilla tapahtuviin muutoksiin ja tilanteisiin kuten Naton itälaajentumiseen, sotiin Balkanilla, Venäjän etujen vastaisiin värvallankumouksiin entisissä neuvostomaissa tai edes estämään Venäjän federaation sisäisiä levottomuuksia, jotka leimahtivat sodiksi Tšetšeniassa kahteen otteeseen 1994 ja 1999. Huomattiin, että suuri ydinasearsenaali ei juuri auttanutkaan luomaan pelotetta näitä uhkia vastaan (Forsström 2021a, 2). Venäjällä alkoi vähittäin viritä keskustelua ydinaseilla rakennetun pelotteen rajoitteista ja siitä, minkälaiseen suuntaan Venäjän tulisi strategiaansa pelotteen suhteen rakentaa. Esimerkiksi Moskovan valtionyliopiston silloinen tutkija ja entinen varapääministeri Andrei Kokoshin (1999, 904) kirjoitti, ettei Venäjä voi kokonaan kompensoida ydinaseilla taloudellisia ja poliittisia heikkouksiaan. Lisäksi hän nosti varoittavasti esiin, että liiallinen turvautuminen ydinpelotteeseen on jopa haitallista Venäjän kansalliselle turvallisuudelle.

---

¹⁰ ks. esim. sotilasdoktriini 1993 ja Venäjän sotilaspolitiikan prioriteeteista 1.4.1992.

¹¹ Koulukunnista Venäjän sotilasteoriassa ks. Bukkvoll 2011.

¹² Adamsky perustaa tiedon venäläisiin viittauksiin kyseiseltä ajanjaksolta, mutta huomauttaa kuitenkin, ettei ajattelu asian suhteen ollut kovinkaan yhtenevää.

Oikeastaan vasta vuosituuhannen vaihteen jälkeen ja sen ensimmäisellä vuosikymmenellä pelotteen käsite venäläisessä keskustelussa alkoi muotoutua kunnonla, ja julkaisut aiheesta lisääntyivät¹³. Termin konseptuaalinen kehitys alkoi Venäjällä, jonka ansiosta pelotteen käsitteellinen tarkastelu alkoi jäsentyä ja sisältö laajentua (Forsström 2019, 182). Pelkän ydinaseen varaan rakennetusta pelotteesta alkoi 2000-luvulta lähtien syntyä teoreetikoiden ajatuksissa malli, jossa pelotetta luotiin ydinaseiden ja konventionaalisten aseiden yhteisvoimin luomaan pelotetta sekä ydinaseita että konventionaalisia aseita vastaan. Samalla alkoi syntyä myös strategisen pelotteen käsite venäläisessä ajattelussa. Huomioitavaa on, ettei Venäjällä tällöin kuitenkaan käytännössä ollut kykyä vielä esimerkiksi konventionaalisiin aseisiin tehtäviin tarkkuusiskuihin. Joukko korkeita upseereita argumentoi jo vuonna 1999, että Venäjä on talousongelmien ja teknologisen takamatkansa takia ainakin vuoteen 2010 asti sidottu rakentamaan pelotettaan yksin ydinaseiden varaan (Nedelin, Levshin & Sosnovsky 1999, 34). Näin ollen mallit, joissa painotettiin myös konventionaalisia kykyjä, olivat vahvasti teoreettisia, ja ydinaseet pysyivät korvaamattomina elementteinä Venäjän käytännön pelotestrategiassa jo siitäkin syystä, että muunlaisia uskottavia kyvykkyyksiä sillä ei yksinkertaisesti ollut. Vasta vuonna 2010 Venäjä sai rakennettua itselleen kyvyn konventionaalisilla ohjuksilla tapahtuviin tarkkuusiskuihin ja alkoi näin saavuttaa kyvykkyyksiä, joita länsimaat olivat käyttäneet jo 20 vuotta aikaisemmin Persianlahden sodassa (McDermott & Tor Bukkvoll 2018, 192, 204). Venäjän konventionaalisten kyvykkyyksien lisääntyessä, mahdollistuivat myös uudet ajatukset Venäjän strategisesta pelotteesta. Ydinaseista riippumattomien toimien ohessa alkoivat kirjoituksissa näkyä myös ei-sotilaalliset toimet pelotestrategian osa-alueina. (Bruusgaard 2016, 9.)

3.2 Venäjän strateginen pelote nykyään

Venäjän puolustusministeriön sivulla julkaistun käsitteistön mukaan strategisen pelotteen tavoitteena on estää voimankäytöllä tapahtuva painostaminen ja aggressio Venäjän federaatiota ja sen liittolaisia kohtaan. Lisäksi sen tavoitteena mainitaan olevan aggression de-eskalaatio ja vihollisuuksien lopettaminen Venäjän federaatiolle hyväksyttävien ehdoin sodan aikana¹⁴. Huomattavaa onkin, että kyseisen käsitteistön mukaisesti Venäjä korostaa pelotteensa olevan voimassa sekä rauhan aikana että sodassa. Tämä on suuri ero läntiseen ajattelumalliin, jossa pelotteen nähdään epäonnistuvan sodan syttyessä. Venäjällä sen sijaan nähdään, että strategisella pelotteella kyetään vaikuttamaan konfliktien ja sotien

¹³ Kokoshin lisäksi esim. A.V. Nedelin, V.I. Levshin ja M.E. Sosnovsky kirjoittivat pelotteesta. He keskittyivät vielä siihen, kuinka ydinaseilla voidaan luoda pelotetta tavanomaisia aseita vastaan. Vuosikymmenen lopussa Kreydin, Protasov ja Yegorov kirjoittivat jo strategisesta pelotteesta.

¹⁴ Luettu 20.1.2023. Puolustusministeriön sivuilla ei ole mainittu käsitteistön julkaisuajan kohtaa tai sitä, onko käsitteistöä muokattu.

kulkuun Venäjälle edullisella tavalla (Bruusgaard 2021b, 13). Venäjän koko strategisen pelotteen konsepti onkin kehittynyt sellaiseksi, että se nähdään muutenkin laajempänä kuin lännen vastaava. Pelote ei ole pelkästään puolustuksellista, vaan se sisältää laajan valikoiman ydinaseisiin, konventionaalisiin aseisiin ja ei-sotilaallisiin keinoihin perustuvia puolustuksellisia ja hyökkäyksellisiä elementtejä. (Bruusgaard 2016, 7.) Jokaisella näillä strategisen pelotteen elementillä nähdään olevan roolia sekä rauhan että sodan aikana (Adamsky 2018, 45). Rauhan aikana niiden tarkoituksena on estää sota. Sodan aikana sen sijaan niiden tarkoituksena on tilanteen de-eskalointi Venäjälle suotuisaan suuntaan. Toinen merkittävä asia venäjän pelotestrategiassa on se, että pelotetta luodaan suhteellisen aktiivisesti. Kun lännessä ajattelumallina on usein suosia passiivista pelotetta, ja passiivisuus nähdään ikään kuin tehokkaammaksi pelotteen luojaksi, voi Venäjän nähdä sen sijaan pyrkivän harjoittamaan hyvinkin aktiivisesti sellaista politiikkaa, jolla luodaan pelotetta muita valtioita vastaan. Venäjän pelotteessa onkin pohjimmiltaan kyse sille suotuisten olosuhteiden aikaansaamisesta vaikuttamalla kohteeseen tilanteen edellyttämällä intensiteetillä (Forsström 2019, 183). Myöskään Venäjälle pelote ei kuitenkaan ole niinkään raakaan voimaan perustuva strategia vaan ennemminkin pakottamista, jolla pyritään vaikuttamaan vastapuolen strategiaan valintoihin ja manipuloimaan sen käyttäytymistä (Adamsky 2018, 36).

Kuten edellä on tuotu ilmi, on pelote suhteellisen uusi käsite venäläisessä ajattelussa, ja terminologia on vakiintunut oikeastaan vasta viime vuosikymmenellä (Forsström 2019, 154). Adamsky (2018, 34) on kuvannut pelotteen venäläisen konseptin kehittyneen kahdessa aikaikkunassa, jossa 2010 luku luo muutoskohdan kehitykselle. Ennen sitä, vuosina 1991–2010, pelote rakentui yksin ydinaseiden varaan. Sen jälkeen, 2010 luvulta eteenpäin, pelotetta on rakennettu harmonisoiden ydinpelotetta muihin pakottamisen keinoihin kuten konventionaalisiin sotavoimiin ja informaatioulottuvuudessa tapahtuviin toimiin. Samalla pelotteesta on tullut entistä tärkeämpi osa Venäjän harjoittamaa voimapolitiikkaa. Uutta 2010-luvulta alkanutta venäläistä pelotetta kuvaa se, että välineitä sen harjoittamiseen on tietoisesti pyritty lisäämään. Venäjä on halunnut itselleen enemmän vaihtoehtoja pelotestrategiansa toteuttamiseen. Uusia kyvykkyksiä on jatkuvasti rakennettu ydinaseiden rinnalle, ja samalla niiden pelotearvoa on pyritty lisäämään esimerkiksi viestinnällisin keinoin. Samalla ei voida kuitenkaan sanoa, että Venäjän ydinpelote olisi heikentynyt muiden työkalujen kehittyessä, vaan uusia kyvykkyksiä on nimenomaisesti rakennettu vanhan ydinaseisiin perustuvan pelotteen rinnalle. (Bruusgaard 2016, 19–20.) Venäjä on saanut lisää välineitä harjoittaa pelotetta, ja näitä välineitä on viime vuosina myös testattu käytännössä. Testaamisessakin on nähtävissä kolme tasoa, joilla Venäjä pyrkii vaikuttamaan pelotepolitiikallaan. Paikallisella tasolla tällaista toimintaa osoittavat esimerkiksi jatkuvat ilmatilan loukkaukset naapurivaltioiden ilmatilassa. Alueellisella tasolla merkittävimpana toimena lienee ollut Krimin laitton annektointi 2014, mutta myös Venäjän toiminnan Syyriassa voi nähdä esimerkkinä tällaisesta alueellisen tason toiminnasta. Globaalilla tasolla Venäjä sen sijaan harjoittaa pelotettaan strategisten asejärjestelmien läsnäololla. (Forsström 2019, 183.)

Venäjä kuitenkin tiedostaa, että se ei pärjää Natolle sotilaallista voimaa verrattaessa. Venäjä myös tiedostaa, ettei se pärjää Natolle täysimittaisessa sodassa kaikissa sodan ulottuvuuksissa. Venäjän rakentama strateginen konsepti onkin rakennettu tiedostaen tämä tosiasiallinen epäsuhta. Universaalilla ja jatkuvalla strategisella pelotteella Venäjä pyrkii vähentämään sodan todennäköisyyttä vaikuttamalla vastustajaan useissa eri ulottuvuuksissa samanaikaisesti ja näin vaikuttamaan asioihin Venäjän edun mukaisesti. Ongelma kuitenkin on, että Venäjän käsitys strategisesta pelotteesta on laajentunut niin, ettei se enää välttämättä palvelekaan pelotteen todellista päämäärää eli sodan todennäköisyyden vähentämistä kovinkaan hyvin. Useatkaan venäläiset julkaisut pelotteesta eivät ota huomioon pelotteen vastavuoroista luonnetta. Provokaatio, kilpavarustelu ja tahaton eskalaatio ovat asioita, joita ei käsitellä. Näin ollen venäläisessä ajattelussa ei juurikaan oteta huomioon mahdollisuutta, että pelotteeseen pyrkivä toiminta itsessään aiheuttaisi eskalaation ja laukaisisi konfliktin. (Bruusgaard 2016, 20.) Voikin nähdä, ettei Venäjän nykyisen strategisen pelotteen päämäärä ole niinkään sodan estäminen, vaan ennemminkin Venäjän valtiota suojelevan kansallisen turvallisuuden vahvistaminen. Pelotteen vahvistaminen ei siis automaattisesti tarkoita kriisien ja konfliktien ehkäisyä, sillä myös kriisi voi palvella Venäjän kansallista turvallisuutta. Raja sodan ja rauhan välillä on venäläisessä ajattelussa asteittain hälventynyt. (Forsström 2021a, 7.)

3.2.1 Konventionaalinen pelote

Toisin kuin vielä muutamia kymmeniä vuosia sitten, ei Venäjän harjoittama pelote perustu enää pelkästään ydinaseisiin ja niiden tuhovoimaan. Konventionaalista pelotteesta alettiin kirjoittaa sotilasdoktriinitasolla ensimmäisen kerran vuonna 2010. Doktriinissa kirjoitettiin ei-ydinasein tapahtuvasta pelotteesta vastapainona strategiassa vahvasti vaikuttaneelle ydinaseiden painotukselle. Venäjän uusi kyvykkyys olivat tarkkuusiskuihin kykenevät konventionaalisin taistelukärjin varustetut ohjukset, ja etenkin niiden roolia Venäjän pelotestrategiassa painotettiin. Tarkkuusiskuihin kykenevien ohjusten kuvattiin olevan osa voimakkaita strategisen pelotteen aktiviteetteja, joilla pyritään estämään sotilaallisia konflikteja. Käytännössä uusi lähestymistapa ja konventionaalisen pelotteen korostuminen näkyivät siinä, kuinka suuret konventionaalisten joukkojen sotaharjoitukset tulivat keskiöön 2010-luvulta eteenpäin. Ennen painotus oli nimittäin ollut ennemminkin ydinasejoukkojen voimannäytössä. (Adamsky 2018, 43–44). Yhtenä elementtinä suurissa konventionaalisin joukoin toteutetuissa sotaharjoituksissa on ollut yllätyksellisyys, minkä voi nähdä joukkojen pelotearvon testämisena ja pelotteen ylläpitoon hankittavan informaation tuottamisena (Forsström 2019, 183). Toisaalta myös harjoitustoiminta itsessään on konventionaaliisiin joukkoihin ja kykyihin perustuvan pelotteen luomista ja siitä viestimistä ulospäin.

Nykyään Venäjän voi nähdä osittain luopuneen ajatuksesta vastata konventionaaliseen ja ei-ydinaseelliseen uhkaan ydinaseilla¹⁵. Suuri syy tähän on aikaisemmin vallinneen pelotepolitiikan tehottomuus. Toinen syy on käytännössä, että sotilaallisten kykyjen kasvaessa ovat myös Venäjän pelotepolitiikan vaihtoehdot lisääntyneet. Nykyään nimenomaan ei-ydinaseisiin liittyvät kyvykkyydet on tarkoitettu pelotteen luomiseen konventionaalisia ja poliittisia uhkia vastaan. Nämä kyvyt voidaan jakaa hyökkäyksellisiin, puolustuksellisiin ja asymmetrisiin kyvykkyyksiin. Hyökkäyksellistä kykyä edustavat tarkkuusaseet ja ohjukset. Puolustuksellista kykyä edustavat sen sijaan esimerkiksi Venäjän avaruusilma-voimat ja ilmapuolustus. Asymmetrisistä kyvykkyyksistä esimerkkinä toimii sen sijaan erikoisjoukkojen joustava käyttö. Kaikilla näillä kyvykkyyksillä on mahdollista luoda hyväksyttävissä olevaa vahinkoa vastustajaa kohtaan, ja ne muodostavatkin pelotetta nimenomaisesti konventionaalista uhkaa vastaan. Kehityksen, jossa konventionaaliset aseet ottavat tehtäviä ydinaseilta Venäjän strategisen pelotteen konseptissa, voi nähdä jatkuvan myös tulevaisuudessa ja niiden kykyä suorittaa esimerkiksi voimaa esittäviä iskuja tullaan kehittämään entisestään¹⁶. (Bruusgaard 2016, 12–13.)

3.2.2 Ydinpelote

Kaikesta huolimatta ydinaseilla on edelleen suuri rooli Venäjän pelotestrategiassa. Niiden voidaan nähdä tällä hetkellä ja tulevaisuudessa muodostavan Venäjän strategisen pelotteen kulmakiven (Bruusgaard 2016, 11). Voidaankin nähdä, etteivät konventionaaliset kyvykkyydet ole kehittyneet niiden tilalle, vaan ennemminkin rinnalle. Myös strategisessa mielessä nämä molemmat pelotteen ulottuvuudet ovat linkittyneet toisiinsa. (Akimenko 2021, 7.)

Venäjän ydinasearsenaali jakautuu strategisiin ja ei-strategisiin, eli taktisiin ydinaseisiin. Molemmilla aseluokilla nähdään olevan merkittävää pelotearvoa. Globaali pelote rakentuu yhä strategisten ydinaseiden varaan. Tällöin tärkeäksi asiaksi nousee niiden kyky vastata tehokkaasti Venäjää vastaan toteutettuun ydiniskuun (Bruusgaard 2016, 11). Tämä pelote on lähellä länsimaista ja perinteistä pelotteeseen liittyvää strategista ajattelumallia. Ydinaseisiin liittyvän pelotteen onkin tarkoitus toimia myös rauhan aikana tavalla, joka palvelee Venäjän etuja. Ydinaseisiin perustuen rakennetaan pelotetta kuitenkin yhä jossain määrin myös konventionaalista uhkaa vastaa, sillä Venäjä tuntee itsensä yhä haavoittuvaksi teknisesti kehittyneempään vastustajaan verrattessa myös konventionaalisiin aseisiin käytävässä sodassa (Bruusgaard 2021b, 14).

Rauhan ajan lisäksi ydinaseilla nähdään olevan pelotevaikutusta myös sodan jo ollessa päällä. Venäjä yhä ylläpitää ja modernisoi suhteellisen suurta

¹⁵ Pois lukien Venäjän valtiollista olemassaoloa vaarantavat uhat.

¹⁶ Venäjän konventionaalisten sotavoimien lähes täydellinen epäonnistuminen Ukrainassa voi johtaa kehityssuunnan muuttumiseen. Menettäessään konventionaalisia kyvykkyyksiään ja näiden kykyjen uskottavuutta, voi Venäjä joutua tilanteeseen, jossa se alkaa taas korostaa ydinaseisiin liittyviä pelotevoimiaan. Tähän liittyvää pohdintaa käydään enemmän läpi tämän tutkielman lopun pohdintaosiossa.

taktisten ydinaseiden kapasiteettia, mikä lännessä herättää usein keskustelua niiden käyttökynnyksestä (Wachs 2022, 2). Taktisilla ydinaseilla voidaan nähdä ylläpidettävän kykyä tuhota vastustajan joukkokeskittymiä, mutta myös esimerkiksi vastustajan taloudellisia resursseja luoden pelotetta konventionaalista uhkaa vastaan. Omalaatuista venäläiselle ajattelulle on lisäksi de-eskalaation käsite ja etenkin se, että de-eskalaatioon voidaan venäläisten teoreetikkojen mukaan pyrkiä myös ydinasein. Tässä ajattelumallissa ydinaseita voidaan käyttää rajoitetusti taistelutoimien lopettamiseen ja konfliktin de-eskaloimiseen Venäjälle toivottavalla tavalla. Tällöin ajatellaan ydinaseilla olevan mahdollista aiheuttaa pelkoa viholliselle hyväksymättömissä olevista vahingoista myös vihollisuuksien ollessa päällä. Ydinpelotteen voi tällöin nähdä olevan kohdistettu sekä ydinasein että konventionaalisiin aseihin uhkaavaa vihollista vastaan. Taktisten ydinaseiden voi nähdä palvelevan tällaista ydinaseiden rajoitettua käyttöä parhaiten. Huomionarvoista kuitenkin on, ettei venäläisessä teoriakeskustelussa ole vedetty rajaa strategisten ja taktisten ydinaseiden välille de-eskalaation suhteen. Huomattavaa lisäksi on, ettei Venäjä virallisesti ole puhunut ydinasein tapahtuvasta konfliktin de-eskalaatiosta. (Bruusgaard 2016, 11–12.) Virallinen Venäjä ei myöskään puhu taktisten ydinaseiden matalammasta käyttökynnyksestä strategisiin ydinaseisiin verrattaessa, vaan lännessä tapahtuva arviointi asian suhteen perustuu yksin Venäjän luomiin taktisiin ydinaseisiin liittyviin kyvykkyyksiin (Wachs 2022, 2). Voikin nähdä, että konventionaalisten kyvykkyyksien voimakas lisääminen onkin mahdollisesti osittain seurausta siitä, että Venäjällä on ymmärretty ydinaseiden käytön rajoitteet myös alueellisten konfliktien de-eskalaation pyrkivissä toimissa. Konventionaalisten kyvykkyyksien lisääminen on näin nostanut kynnystä ydinaseiden käytölle (Bruusgaard 2021b, 16).

3.2.3 Ei-sotilaallinen pelote

Uusin ja myös teoreettisesti vähiten kehitetty elementti Venäjän pelotestrategiassa on ei-sotilaallisten toimien integroiminen osaksi uskottavaa pelotetta. Ei-sotilaallisilla kyvykkyyksillä tarkoitetaan poliittisia, taloudellisia, ideologisia ja tieteellisiä työkaluja pelotteen luomisessa. Ensisijaisesti näillä pyritään vastaamaan uhkiin, jotka eivät ole sotilaallisia. (Bruusgaard 2016, 15.) Tällaiseksi uhaksi voi nähdä esimerkiksi länsimielisen kansalaismielipiteen lisääntymisen Venäjällä ja sen naapurustossa. Voikin nähdä, että Venäjä pitää niin sanottuja väri vallankumouksia todellisina uhkina kansalliselle turvallisuudelleen (Jonsson 2019, 88–89). Samalla laajennetaan Venäjän pelotestrategian työkaluja entisestään. Ehkä tärkein ei-sotilaallisen vaikuttamisen pelikenttä onkin informaatioulottuvuus, jossa Venäjä on pyrkinyt aktiivisesti toimimaan viime vuosina. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi vastustajan, eli usein Naton, leimaamista aggressiiviseksi osapuoleksi (Bruusgaard 2016, 15). Informaatiopelotteella pyritään muokkaamaan vastustajan strategisia laskelmia sotatilanteessa, sekä vaikuttamaan laskelmiin Venäjälle vihamielisten toimien kannattavuudesta ennen sotaa. Venäjän informaatiopelotteen voi sanoa olevan moniulotteista siinä mielessä, että sillä pyritään vastaamaan myös muihin kuin informaatioulottuvuudessa tapahtuviin uhkiin. Tällainen uhka voi olla esimerkiksi sotilaallinen operaatio Venäjää

vastaan. (Adamsky 2018, 46–47.) Vaikka Venäjä harjoittaa ei-sotilaallista vaikuttamista, on tämän vaikuttamisen todellinen pelotearvo vaikeatulkintaista. Myös vastustajalle tällainen toiminta saattaa näyttäytyä usein aggressiivisena pakottamisena ja kiristämisenä, mikä saattaa ennemminkin laukaista konfliktin kuin hillitä sitä. (Bruusgaard 2016, 15.)

Venäjän strategissa pelotteessa on oleellista ei-sotilaallisten toimien sulauttaminen osaksi sotilaallista toimintaa. Pelotetoimia myös toteutetaan vaiheittain niin, että sotilaalliset toimet eivät ole ensimmäisten joukossa. (Forsström 2019, 183.) Esimerkiksi Adamsky (2018, 35) on esittänyt, ettei Venäjän luomia tapoja harjoittaa pelotetta tule lähestyä erillisinä ilmiöinä. Hän kuvaakin Venäjän luomaa pelotestrategiaa kokonaisuudeksi, jossa ydinpelote, konventionaalinen pelote ja ei-sotilaalliset toimet ovat integroituneet osaksi yhtä suurta kokonaisuutta. Näin ollen jokaista osa-aluetta ja niiden toimintaa tulisi myös tarkastella osana suurempaa eri ulottuvuuksissa tapahtuvaa pelotteen kokonaisuutta. Esimerkiksi informaatioulottuvuudessa tapahtuvan pelotteen keinoin luodaan otollista aluetta muiden vaikuttamiskeinojen käytölle. Näin ajateltuna informaatioulottuvuus voidaankin nähdä Venäjän nykypelotteen kaikkein tärkeimmäksi osa-alueeksi. Sen avulla pyritään luomaan ikään kuin immuunitila, jossa muut vaikuttamisen keinot voivat saavuttaa asetetut tavoitteet voimatoimin tai ilman. Eri peloteulottuvuuksien on myös tarkoitus toimia niin, että yhden heikentyessä pystyvät muut ulottuvuudet paikkaamaan syntyntä aukkoa. Jos esimerkiksi ydinpelote menettää uskottavuuttaan, voidaan sen jättämää aukkoa paikata uhkailemalla sotilaallisella voimalla ja tarvittaessa myös toteuttamalla isku. (Adamsky 2018, 46–48.)

Ei-sotilaallisesta pelotteesta puhuttaessa mennään pitkälle ajattelumalliin, josta puhutaan lännessä usein hybridietuliitteen kanssa viitaten samalla Venäjän yleisesikunnan päällikkö Valery Gerasimovin vuonna 2013 esittämiin ajatuksiin lännen harjoittamasta hybridisodankäynnistä. Hybridivaikuttamisen ajattelumalli on kuitenkin siinä määrin ongelmallinen, ettei sitä sellaisenaan tunneta venäläisessä strategisessa ajattelussa. Lisäksi koko Gerasimovin doktriinia on kritisoitu, ja kritiikkiin on yhtynyt myös koko termin keksijä englantilainen Venäjä-tutkija Mark Galeotti. Hänen mielestään Gerasimovin doktriiniin keskittyminen on harhaanjohtavaa, sillä se antaa kuvaa, että Venäjällä olisi jokin kattava hybridisodankäynnin suunnitelma läntisten yhteiskuntien hajottamiseksi, mitä sillä ei ole. Lisäksi Galeotti painottaa, ettei hybridisodankäynnissä, eli laajassa eri ulottuvuuksissa käytävässä sodankäynnissä ole sinänsä mitään uutta, vaan sen elementtejä on käytetty eri sodissa jo vuosisatojen ajan. (2022, 165.) Samalla voidaan pohtia, onko Venäjän laajentunut strategisen pelotteen konsepti ja siitä käytävä keskustelu eksyneet jo liian kauas pelotteen perustavista tavoitteista ja merkityksistä, eli sotien ja konfliktien estämisestä. Vaikka otettaisiinkin huomioon venäläinen pelotetta kuvaava sana *sderživanie* ja sen läntisiä termejä laajempi merkitys, voidaan silti pohtia kriittisesti, onko Venäjän strateginen pelote todella rakentunut enää vain konfliktien hillitsemisen ympärille.

3.3 Strategiset asiakirjat

Tämän tutkimuksen kohteena olevat asiakirjat, kansallisen turvallisuuden strategia, meridoktriini, sotilasdoktriini ja presidentin määräys Venäjän federaation valtion politiikan perusteista ydinpelotteen alalla, heijastavat ja ohjaavat Venäjän strategista päätöksentekoa. Vaikka asiakirjat ovat toisiinsa verrattaessa osittain eri tasoisia, voi kaikkien niiden nähdä olevan doktriinitason strategisia asiakirjoja. Länsimaisiin vastaaviin asiakirjoihin verrattaessa on huomattavaa, että Venäjällä, kuten myös jo Neuvostoliitossa, on doktriinit nähty paljon laajempina konsepteina kuin lännessä, ja doktriinin tehtävä itsessään on perinteisesti ollut kokonaisvaltaisempi (Glantz 1994, 444¹⁷). Doktriini on Venäjällä ensisijaisesti strategisen tason asiakirja, eikä siihen sisällytetä länsimaisten doktriinien tapaista taisteluopillista ja taktista puolta. Asiakirjana doktriini rakentuu Venäjällä järjestelmää johtavista teoreettisista ja poliittisista periaatteista, jotka valtion on ehdottomasti toteutettava. Venäjällä doktriinien oikeudellisen perustan muodostavat federaation perustuslaki, liittovaltion lait ja muut normatiiviset asetukset. (Alafuzoff 1999, 3–4.) Myös Venäjän kansainväliset sitoumukset otetaan huomioon, vaikkakin vuodesta 2010 eteenpäin on ollut nähtävissä muutos, jossa Venäjän kansallinen etu painottuu kansainvälisten vastuiden kustannuksella (Forsström 2016, 14). Huomattavaa kuitenkin on, etteivät Venäjällä doktriinit estä valtiota toimivasta haluamallaan tavalla. Niihin kirjoitetut julistukset ohjaavat poliittista päätöksentekoa, mutta eivät sido sitä (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 14¹⁸). Mikkola (2014, 52) vertaa Venäjän sotilasreformin diskursseja käsittelevässä väitöskirjassaan toimintamallia jopa tapaan, jolla Neuvostoliiton aikana esiteltiin ulkomaailmaan suuria julistuksia, joilla ei kuitenkaan käytännössä ollut juurikaan tekemistä todellisuuden kanssa.

3.3.1 Kansallisen turvallisuuden strategia

Venäjä on julkaissut historiansa aikana viisi kansalliseen turvallisuuteen keskittyvää asiakirjaa. Vuosina 1997 ja 2000 ne julkaistiin nimellä kansallisen turvallisuuden konseptio. Vuosina 2009, 2015 ja 2021 asiakirjat ovat kantaneet nimeä kansallisen turvallisuuden strategia. Kansallisen turvallisuuden strategiaa määrittelevän asiakirjan voi nähdä hierarkkisesti ylimpänä olevana valtiollisena asiakirjana, johon muut eri alojen asiakirjat pohjautuvat (Forsström 2018, 173).

Kansallisen turvallisuuden strategian tehtävä on määrittää Venäjän valtion politiikan perusteet kansalliseen turvallisuuteen liittyen. Se määrää Venäjän politiikan muokkaamisesta ja toimeenpanosta kansallisen turvallisuuden

---

¹⁷ Huomattavaa on, että Glantz kirjoittaa pelkästään sotilaallisista doktriineista. Tämä on kuitenkin sovellettavissa laajemminkin venäläisten ajatteluun koskemaan myös esimerkiksi meridoktriinia. Ensimmäinen meridoktriini julkaistiin vasta vuonna 2001.

¹⁸ Pynnöniemi & Mashiri keskittyvät tutkimuksessaan sotilasdoktriineihin ja siihen, miten nimenomaan sotilasdoktriineilla voi nähdä olevan tällainen ominaisuus. Ajatusta voi kuitenkin soveltaa Venäjän doktriinijärjestelmään yleisestikin.

suojaamiseen liittyvissä asioissa. Samalla strategian tehtävänä on lujittaa eri alojen välistä yhteistyötä luoden suotuisia olosuhteita Venäjän kansallisten intressien toteutumiseksi. Kansallisen turvallisuuden strategian tärkeimpänä tehtävänä voikin nähdä olevan kansallisen politiikan ohjauksen ja suuntaviivojen luomisen. (Pynnöniemi 2018, 243.)

Tämän tutkimuksen kohteena oleva asiakirja on julkaistu vuoden 2021 heinäkuussa. Julkaisunsa yhteydessä se kumosi velvoittavana asiakirjana vuoden 2015 kansallisen turvallisuuden strategian. Venäjän turvallisuusneuvoston apulaissihteeri Sergey Vakhrukovin mukaan Vuoden 2021 kansallisen turvallisuuden strategiaa valmisteltiin yli vuosi, ja se julkaistiin normaalissa julkaisurytmissään, sillä laki määrittää, että asiakirja tulisi uusua kuuden vuoden välein. Hänen mukaansa strategian valmisteluun on osallistunut turvallisuusviranomaisien edustajien lisäksi tiedemiehiä ja merkkihenkilöitä, ja tavoitteena oli ottaa valmistelussa laajasti huomioon yhteiskunnan eri osa-alueet. (Interfax 2021.)

3.3.2 Sotilasdoktriini

Venäjän sotilaallisten doktriinien historia yltää 1920-luvulle, jolloin Asleksandr Svechin johti komissiota, jonka tarkoituksena oli tutkia, mitä Venäjä voi oppia ensimmäisestä maailmansodasta. Tuloksena syntyi vuonna 1920 julkistettu asiakirja ”Sotilaallisen opin perusta”, jossa vielä hyvin taktisella tasolla käsiteltiin sitä, mitä sotahistoriasta ja sen kokemuksista pitäisi oppia. (Grau 2021, 70.) Neuvostoliiton aikana sotilasdoktriini oli kuitenkin salainen asiakirja, eikä se ollut vielä kehittynyt nykyisen kaltaiseksi julkiseksi ja strategiseksi kokonaisuudeksi. Ensimmäiseksi nykyisenkaltaiseksi julkiseksi sotilasdoktriiniksi voidaan nähdä Varsovan liiton jäsenmaiden allekirjoittaman sotilasdoktriinin, joka julkaistiin vuonna 1987. Ensimmäinen Neuvostoliiton jälkeisen Venäjän sotilasdoktriini julkaistiin sen sijaan vuonna 1993 otsikolla ”sotilasdoktriinin perussäädöksistä”. Asiakirja oli vielä tässä vaiheessa kuitenkin vain osittain julkinen, ja sen tärkeimmät määräykset julkistettiin sanomalehdessä. Tämän jälkeen asiakirjat ovat olleet nykyisenkaltaisia ja täysin julkisia. Niitä on julkaistu vuosina 2000, 2010 ja 2014. (Forsström 2016, 1–2.) Ensimmäisen sotilasdoktriinin julkaisemisen voi nähdä edustavan tietynlaista avoimuuden osoitusta uudessa Neuvostoliiton jälkeisessä ajassa (Forsström 2016, 76). Toki myös myöhempien sotilasdoktriinien voi nähdä palvelevan avoimuuden ja vuoropuhelun henkeä, mutta samalla niillä voi nähdä pyrittävän aiheuttamaan vastustajille myös tietynlaista epävarmuuden tunnetta Venäjän todellisista päämääristä (Forsström 2016, 80).

Venäjän sotilasdoktriini määrittelee Venäjän valtion suhtautumisen sotaan ja sen käsityksen tulevien sotien luonteesta. Sen voikin näin nähdä eräänlaisena venäläisen sotilaspolitiikan ilmapuntarina. (Lalu 2014, 331.) On kuitenkin muistettava, että sotilasdoktriini on lähtökohtaisesti nähtävä poliittisena eikä sotilaallisena asiakirjana, joka määrittelee maan sotilaspolitiikan ja yleisemmin turvallisuuspolitiikan keskeiset lähtökohdat ja tavoitteet. Lisäksi sotilasdoktriinissa määritellään aiheeseen liittyvää keskeistä sanastoa, jolla turvallisuuspolitiikkaa ja sen muutosta kuvataan. (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 13.) Sotilasdoktriinin voi nähdä myös edustavan Venäjän sotilaallisen organisaation ja sen elinten arvioita

maailman sotilaspoliittisesta ja -strategisesta tilanteesta sekä omista toimintamahdollisuuksista (Forsström 2016, 7). Sotilasdoktriini sisältää kuitenkin myös paljon säädöksiä, joilla sanellaan tehtäviä esimerkiksi sotataloudelle ja tieteelle. Doktriinin voikin nähdä olevan dualistinen siinä mielessä, että sillä pyritään sekä ohjaamaan ulkoisesti poliittista ja sotilasstrategista kehitystä maailmassa että asetetaan suoritevaatimuksia venäjän omalle sotilaalliselle organisaatiolle. (Forsström 2016, 77.)

Sotilasdoktriinin voi näin nähdä sotilasalan julkaistavien asiakirjojen hierarkian yläpäässä olevana Venäjän sotilaspolitiikan strategisena ohjausasiakirjana. (Forsström 2016, 9). Sen valmistelussa otetaan huomioon sitä ohjaava kansallisen turvallisuuden strategia sekä myös muut sotilasdoktriinin tapaisen aseman omaavat doktriinit kuten meridoktriini (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 14–15). Sotilasdoktriinin asema perustuu Venäjän perustuslakiin, joka määrittää presidentin toimivallan Venäjän sotilaspolitiikan tärkeimpien toimintasuuntien määrittäjänä ja sotilasdoktriinin vahvistajana. Sotilasdoktriinit ovat siis normatiivisesti sitovia virallisia asiakirjoja.¹⁹ (Forsström 2016, 8.) Sotilasdoktriinin valmisteluun osallistuu yleensä eri ministeriöitä, valtion laitoksia ja tiedeyhteisön edustajia, ja sotilasdoktriinin päivitysprosessia on käsitelty yleensä myös julkisuudessa. Tästä periaatteesta kuitenkin poikettiin uusimman vuoden 2014 sotilasdoktriinin osalta. (Forsström 2016, 8.)

Tässä tutkimuksessa kohteena oleva vuonna 2014 julkaistu sotilasdoktriini onkin siinä määrin poikkeuksellinen, että se julkaistiin varsin nopeasti edellisen doktriinin jälkeen, ja doktriinin valmistelu tapahtui epätavallisen nopeasti (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 15). Tämän voi nähdä olleen seurausta Venäjän suorittamasta Krimin laittomasta annektoinnista ja sen vaikutuksesta kiristyneestä maailmanpoliittisesta tilanteesta. Lisäksi voidaan nähdä, että Venäjä pyrki yllätyksellisellä sotilasdoktriinin päivityksellä vahvistamaan sen Krimin valtauksen ansiosta hallussa ollutta strategista aloitetta (Forsström 2016, 8). Epätavallista on myös se, että usein sotilasdoktriini on julkaistu suhteellisen nopeasti kansallisen turvallisuuden strategian jälkeen, mutta nyt sotilasdoktriini julkaisiin ilman kansallisen turvallisuuden strategian päivittämistä (Forsström 2019, 179).

3.3.3 Meridoktriini

Meridoktriini on Venäjän merellisen toiminnan ohjausasiakirja. Merkittävää on, että vaikka meridoktriini kääntyykin toisinaan etenkin englanninkielisissä uutisoinnissa Venäjän laivastodoktriiniksi (esim. Rakov 2022), on sotilaallinen laivastotoiminta vain yksi osa-alue, jota meridoktriinissa käsitellään. Toisaalta läntisissä arvioissa on nostettu esiin, että uusin meridoktriini sisältää entistä enemmän laivastotoimintaan liittyviä linjauksia, jolloin siitä voi osittain nähdä tulleen

---

¹⁹ Forsström (2016, 8) huomauttaa, että vuoden 1993 sotilasdoktriinia julkaistaessa Venäjän nykyinen perustuslaki ei ollut vielä astunut vielä voimaan. Näin ollen sen asemaa ei voi täysin verrata muihin uudempiin sotilasdoktriineihin.

ikään kuin sotilasdoktriinia täydentävä asiakirja (Wilk 2022). Saman muutosten-
denssin voi nähdä vaikuttaneen jo vuoden 2001 ja vuoden 2015 meridoktriinien
välillä (Roponen yms. 2016, 243–244).

Meridoktriineja on julkaistu Venäjällä kaikkiaan kolme: vuosina 2001,
2015 ja 2022. Merkittävää on, että ensimmäisen kerran meridoktriini julkaistiin
vasta Putinin valtakaudella, jolloin jo pelkästään meridoktriinien julkaisun voi
nähdä pyrkimyksenä korostaa Venäjän asemaa merellisenä suurvaltana. Ensim-
mäisen meridoktriinin oli määrä olla voimassa vuoteen 2020 asti, mutta se uusitiin
viisi vuotta etuajassa vuonna 2015. Myös uusimman meridoktriinin voi
nähdä julkaistaneen suhteellisen nopeasti ottaen huomioon, että uutta sotilas-
doktriiniakaan ei olla vuoden 2022 loppuun mennessä julkaistu, vaikka viimeisin
sotilasdoktriini on vanhempi kuin vuoden 2022 meridoktriinin julkaisun yhtey-
dessä vanhentunut vuoden 2015 meridoktriini. Presidentti Putin asetti uusim-
man meridoktriinin voimaan allekirjoituksellaan Venäjän merivoimien vuosipäi-
vän juhlallisuuksien yhteydessä Pietarissa 31.7.2022.

Kuten muissakin doktriineissa, on meridoktriineissakin mainittu niiden
laillisuuden perustuvan Venäjän perustuslakiin. Ainakin vuoden 2015 meridoktriiniin
liittyen on mainittu, että sen valmisteluun osallistui Venäjän hallituksen
alaisen merilautakunnan lisäksi liittovaltion elimiä ja eri organisaatioita (Khro-
lenko, 2015).

3.3.4 Ydindoktriini

Neljäs tämän tutkimuksen kohteena oleva asiakirja on Venäjän presidentin ase-
tuksella numero 355 vahvistettu asiakirja perusteista Venäjän valtion ydinpelotepolitiikan
alalla. Asetus ja samalla asiakirja tulivat voimaan 2.6.2020. Asiakirja-
lla ei ole samanlaista strukturoitua asemaa kuin doktriineilla, vaan se on viral-
lisesti presidentin asetus. Asiakirjan oikeudellinen asema perustuu Venäjän pe-
rustuslakiin (90. §), joka antaa presidentille oikeuden asettaa koko federaation
alueella voimaan tulevia asetuksia, kunhan ne eivät ole ristiriidassa lakien kanssa.
Itse asetuksessa Venäjän ydinpelotepolitiikan perusteista mainitaan sen olevan
Venäjän puolustusalan strategisen suunnittelun asiakirja ja heijastelevan Venä-
jän virallisia näkemyksiä ydinpelotteen olemuksesta ja ydinaseiden käytöstä.

Presidentin määräys perusteista Venäjän valtion ydinpelotepolitiikan alalla
käänntyy usein läntisessä viestinnässä Venäjän ydinasedoktriiniksi. Vaikka asia-
kirja ei nautikaan doktriinien kaltaista asemaa, voi nimen käytön nähdä olevan
perusteltua, sillä myös Venäjällä suhteellisen korkeatkin päättäjätahot käyttävät
asiakirjasta toisinaan samankaltaista ilmaisua. Esimerkiksi Venäjän ulkominis-
teri Sergei Lavrov mainitsi YK:n 77. yleiskokouksessa syyskuussa 2022, että Ve-
näjä toimii ydinaseiden suhteen ”ydinturvallisuus doktriininsa (доктрина
ядерной безопасности)” mukaisesti. Myös presidentti Putinin tiedottaja Dimitri
Peskov on useasti puhunut asiakirjasta doktriinina. Esimerkiksi toimittajien ky-
syessä mahdollisuutta siihen, että Venäjä käyttää ydinasetta Ukrainaa vastaan,
hän kehotti heitä lukemaan ”doktriinia” (RBC 17.9).

4 MENETELMÄT

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen menetelmällistä toteutusta. Ensin esittelen tutkimustehtävän muodossa tutkimuksen aihetta ja tutkimuskysymystä. Tämän jälkeen käyn läpi tutkimusmenetelmää ja tutkimusaineistoa. Luvun lopussa pohdin vielä tutkimuksen laadun ja tulosten arvioinnin mahdollisuuksia.

4.1 Tutkimustehtävä

Tutkimukseni aihe on Venäjän luoma pelote ja etenkin se, kuinka Venäjä luo pelotetta sen julkaisemissaan strategisissa asiakirjoissa. Tutkimusongelma muodostuukin näin ollen Venäjän luoman pelotteen ympärille. Asia on erityisen mielenkiintoinen ja ajankohtainen, sillä Venäjän keväällä 2022 Ukrainassa aloittama laiton ja laajamittainen hyökkäyssota on tuonut suurvaltojen välillä valitsevan pelotteen uudelleen suuren huomion kohteeksi.

Tähän tutkimukseen valitsemani tarkastelutapa, jossa pelotetta nähdään esiintyvän laajemmin myös ydinaseita ja pelotetta suoraan ilmaisevien julkilausumien ulkopuolella, vaatii perustakseen sellaisen perusajatuksen pelotteesta, että sitä voidaan luoda myös epäsuorasti sanomatta asioita suoraan. Lisäksi pelotetta voidaan luoda myös jonkin muun asian käsittelyn yhteydessä tahattomasti tai tahallisesti. Pelotteen luominen voi lisäksi olla tiedostettu tai tiedostamaton toimi. Kun pelote syntyy vastapuolen päätöksentekijän pään sisällä, ei pelotteen luoja pysty täysin hallitsemaan, milloin hän luo pelotetta ja milloin ei (Vuori 2016, 28). Tällöin toki myös asian lähestymisen tulkinnanvaraisuus kasvaa. Asian tutkimisessa auttaa kuitenkin peloteteoria ja siinä jo kehittyneet, joskin väljät, mallit pelotteen ja pelotestrategioiden tarkastelulle. Samalla voidaan lähestyä itsessään myös sitä, kuinka hyvin koko länsimaissa kehitetty teoria pelotteesta on sovellettavissa Venäjän toimintaan. Venäjä kuitenkin näkee pelotestrategiansa eri tavoin kuin länsi, mutta se ei tarkoita automaattisesti sitä, ett-eikö tätä strategiaa kykenisi lähestymään peloteteorian avulla. Ollakseen uskottava, tulisi teorian lopulta kattaa kaikenlaiset pelotteen luomisen strategiat

(Morgan 2003, 8). Peloteteoriaa hyväksikäyttämällä voidaan samalla löytää piirteitä Venäjän pelotteesta, joihin ei aikaisemmin ole osattu herättää huomiota. Samalla tarkastelu saattaa tuoda uusia näkökulmia ja apua tämänhetkisen kiristyneen suurvaltapolitiittisen tilanteen hahmottamiseen etenkin Venäjän toiminnan näkökulmasta.

Tutkimukseni kohteena ja aineistona olevien Venäjän julkaisemien strategisten asiakirjojen perusteella selvitän, rakentaako Venäjä niissä pelotetta ja minkälaista tämä pelote on. Tutkimukseni tavoitteena on näin ollen lähestyä Venäjän pelotestrategiaa tutkimuksen kohteena olevien asiakirjojen kautta. Pelote käsitteenä on tarkoitus tässä yhteydessä laajentaa pois pelkästään kapeasta ydinaseisiin ja sodan eskaloitumiseen keskittyvästä katsantokannasta, joskin myös näitä asioita tarkastellaan asiakirjojen läpi. Samalla tavoitteenani on myös pohtia peloteteorian soveltamismahdollisuuksia Venäjän luomaan pelotteeseen ja näin tuoda esiin laajempaa käsitystä Venäjän pelotteeseen liittyvistä strategisista valinnoista. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Pyrkiikö Venäjä luomaan asiakirjoissaan pelotetta?
  - a. Jos pyrkii, minkälaista pelotetta asiakirjoissa pyritään luomaan?
  - b. Jos pyrkii, miten pelotetta pyritään luomaan?
2. Missä määrin peloteteoria on tai ei ole sovellettavissa Venäjän asiakirjoissa esiintyviin linjauksiin?

Näin ollen tarkoitukseni on tarkastella asiakirjoja peloteteoriasta ja pelotteen aiemmasta tutkimuksesta johdettujen raamien lävitse, jolloin pyrkimykseni on selvittää, ovatko linjaukset helposti lähestyttävissä teorian mukaisesti. Tämän lisäksi tarkoitukseni on tarkastella asiakirjoja myös ottaen etäisyyttä peloteteoriaan, jolloin kykenen laajentamaan käsitystä Venäjän tavoista luoda pelotetta ja samalla lähestymään kysymystä siitä, missä määrin peloteteoria on tai ei ole sovellettavissa Venäjän asiakirjoihin. Koen tämän erityisen tärkeäksi, sillä peloteteoria ei ole aukoton teorianmalli, vaan teoria on myös ollut suuren kritiikin kohteena. Näin ollen pyrkimyksenäni on alusta asti säilyä avoimena löytämään myös sellaisia pelotteen luomisen keinoja, joita valittu teorianmalli ei helposti kykene selittämään. Lisäksi on syytä huomioida, että peloteteoria ei myöskään ole kovin koherentti valtioiden käyttäytymistä selittävä teoria, joten on mahdotonta valita koko peloteteoriaa kattavaa teoreettista pohjaa tutkimukselle (Freedman 2004, 45, 117). Tässä tutkimuksessa päädyin käyttämään arvostetun brittiläisen historioitsijan Lawrence Freedmanin vuonna 2004 julkaistussa kirjassaan *Deterrence* esittämiä ulottuvuuksia pelotteen strategisessa rakentamisessa. Samalla olen kuitenkin tietoinen siitä, että tämä on vain yksi tapa luokitella pelotestrategisia valintoja, eivätkä kaikki Freedmanin esittämät ulottuvuudet sellaisinaan toistu myöhemmässä pelotteeseen liittyvässä tutkimuksessa. Lisäksi tiedostan, että myös tässä tutkimuksessa ikään kuin teorian ulkopuolelta tulevat havainnot voivat olla sellaisia, joita on jo myös aiemmin sovellettu peloteteoriaan, vaikkeivat ne yksiselitteisesti mahdukaan juuri minun tähän tutkimukseen valitsemaani teoriapohjaan.

Syytä on vielä mainita, että aluksi pyrkimyksenäni oli lähestyä tässä tutkimuksessa Venäjän luomaa pelotetta ensisijaisesti erillään peloteteoriasta tarkastelemalla vain sitä, minkälaisia kohtia asiakirjoissa voi tulkita pelotteeksi. Vasta tämä jälkeen olisin verrannut löydettyjä havaintoja peloteteoriaan, ja näin olisin pyrkinyt vastaamaan edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Tämä tapa toteuttaa tutkimus osoittautui varsin pian kuitenkin mahdottomaksi, sillä peloteteoria on itselleni entuudestaan liian tuttu teoria. Tämän vuoksi olisi ollut mahdotonta lähestyä aihepiiriä ensin ilman tätä teoriaa ja vasta sen jälkeen teoriaa avuksi käyttäen. Tässä syystä tarkastelu tapahtuukin toisin päin, jolloin ensin asiakirjoja lähestytään teoriaa avuksi käyttäen ja tämän jälkeen tutkitaan vielä asiakirjojen linjauksia, joissa selvästi luodaan pelotetta, mutta jotka eivät vielä tulleet esiin tutkimuksen teoriapohjaisessa tarkastelussa.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Suoritin tutkimuksen laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tyypillisesti luomaan merkityksiä monimutkaisiin ja monitulkintaisiin asioihin. Tällöin tutkimuksen tekijän rooli näiden merkitysten antajana korostuu. (Liamputtong & Ezzy 2005, 2.) Laadullisesti tuotettu sisällönanalyysi sen sijaan on tekstianalyysiä, jossa tutkitaan tutkimuksen kohteena olevia dokumentteja systemaattisesti ja mahdollisimman objektiivisesti. Lopputuloksena pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisestetyssä muodossa. Tässä tutkimuksessa kohteena ovat nimenomaisesti asiakirjojen merkitys eli sisällönanalyysille tyypillisesti teksteistä etsitään merkityksiä. Kuitenkin pelotteen luomisen tulkinnanvaraisuuden takia sivutaan myös sitä, miten näitä merkityksiä asiakirjoissa luodaan. Tällöin voitaisiinkin puhua jo enemmän diskurssianalyysin toimintakentästä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Olen kuitenkin tästä huolimatta tehnyt valinnan, että tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmällinen ote rakentuu yksissään laadullisen sisällönanalyysin ympärille. Diskurssien vaikutus asiakokonaisuuteen kuitenkin tiedostetaan ja otetaan huomioon tutkimuksen johtopäätöksissä.

Laadullinen sisällönanalyysi on yleensä aineistolähtöistä, ja sen voi nähdä rakentuvan kolmesta vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään, minkä jälkeen tapahtuu vielä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Tämän lisäksi laadullinen sisällönanalyysi voi olla muodoltaan myös teorialähtöistä tai teoriaohjaavaa riippuen siitä, minkälainen rooli teoriolla on sisällönanalyysin käytännön toteutuksessa. Näissä tapauksissa laadullisen sisällönanalyysin toteuttamiskaava osittain muuttuu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–133.)

Tämän tutkimuksen laadullinen sisällönanalyysi suoritettiin kahdessa vaiheessa. Nämä vaiheet tapahtuivat osittain samanaikaisesti. Ensimmäisen vaiheen muodosti sisällönanalyysi, joka toteutettiin teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Teorialähtöisestä sisällönanalyysistä voidaan puhua silloin, kun teoriasta tuodaan valmiina yleiskäsitteet, joiden avulla aineistoa ryhmitellään.

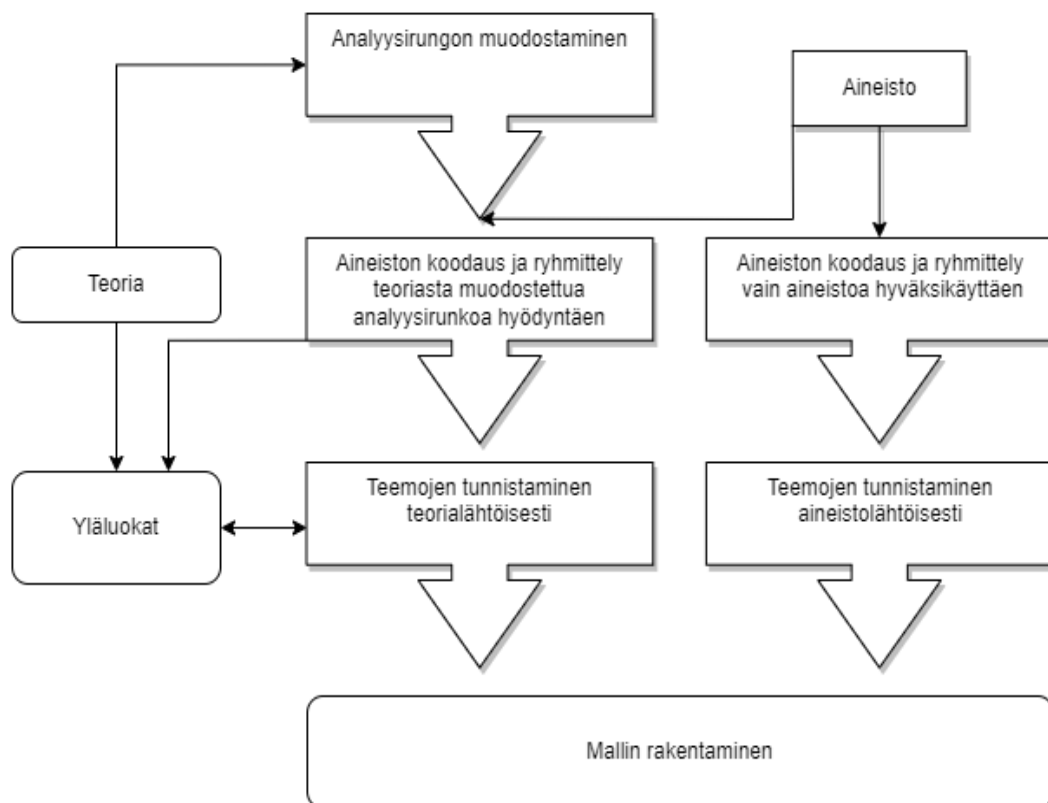
Analyysin luokittelu perustuu siis tällöin aikaisempaan käsitejärjestelmään. Tällöin sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on analyysirungon muodostaminen. (Tuomi & Sarajarvi 2018, 127–128.)

Tässä tutkimuksessa muodostin analyysirungon aluksi tutustumalla peloteoriaan ja hahmottamalla sieltä tietyt tämän tutkimuksen analyysirungoksi soveltuvat ominaisuudet. Tutkimuksen rungoksi valikoituivat Freedmanin vuonna 2004 kirjassaan *Deterrence* nostamat pelotestategian kaksipäiset ulottuvuudet. Näitä ulottuvuuksia ovat kiisto ja rankaisu, kapea ja laaja pelote, keskitetty ja laajennettu pelote sekä välitön ja yleinen pelote. Jokainen ulottuvuus rakentuu siis kahdesta toisilleen vastakkaisesta ilmiöstä, joille on teoriassa määritelty tietyt ominaisuudet. Analyysirungon voi kuitenkin nähdä olevan suhteellisen väljä ja osittain myös tulkinnanvarainen, jolloin tutkijana minun omat arvioni asiasta korostuvat. Tutkimuksen edetessä myös havaitsin, että monet asiakirjojen kohdat ovat tulkittavissa kuuluvaksi moneen eri ulottuvuuteen, jolloin ne jo analyysivaiheessa koodattiin osaksi useampaa yläkäsitettä. Tämä toi esiin sen, että teoriasta erotetut ulottuvuudet eivät ole toisiansa pois sulkevia. Analyysirungon muodostamisen jälkeen suoritin aineiston pelkistämisen ja koodauksen, jolloin etsin asiakirjoista kuhunkin ulottuvuuteen viittavia ilmaisuja. Käytännössä tässä vaiheessa keskityin lähinnä asioiden erottelemiseen tekstistä, eikä aineistoa ollut tarvetta juurikaan sananmukaisesti pelkistää tai tiivistää sen lakitekstimäisen luonteen takia.

Ensimmäisessä vaiheessa luotiin siis ensin teoriasta käsitteet, joiden pohjalle aineiston ryhmittely tapahtui. Aineiston koodaus ja ryhmittely tapahtuivat näin ollen osittain samanaikaisesti, jolloin jo koodauksessa aineistoa ryhmiteltiin tiettyihin ennalta määriteltyihin yläluokkiin ja samalla luotiin näiden yläluokkien alle alaluokkia. Teoriasta johdettujen yläluokkien ollessa laajempia ulottuvuuksia, muodostuivat alaluokat taas tietyistä spesifimmistä asiakokonaisuuksiin keskittyvistä linjauksista. Aineiston koodauksessa käytin apuna Atlas.ti-ohjelmaa. Tämä mahdollisti aineiston sujuvan läpikäymisen ja samanaikaisen koodauksen suoraan teoriasta määriteltyihin ryhmiin. Samalla ohjelmasta oli apua alaluokkien määrittelyssä ja myöhemmin näiden ryhmien yhdistelemissä. Ohjelmisto oli myös avuksi, kun jo koodausvaiheessa tuli selväksi, että moni linjaus kuuluu moneen eri ulottuvuuteen. Ohjelmiston avulla näiden eri ulottuvuuksien yhdisteleminen oli nopeaa ja vaivatonta.

Tutkimuksen toinen vaihe tapahtui osittain samanaikaisesti tutkimuksen ensimmäisen vaiheen kanssa. Jo ensimmäisen vaiheen aikana aineistosta tuli esiin toistuvia teemoja, jotka eivät suoranaisesti liittyneet mihinkään tarkastelun perustana olleeseen yläluokkana toimineeseen ulottuvuuteen. Varsinaisesti näihin alaluokkiin palattiin vielä ensimmäisen vaiheen päätyttyä, jolloin aineisto käytiin läpi vielä aineistolähtöistä sisällönanalyysia hyväksikäyttäen. Tällöin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin tutkimuksen kohteena olleita asiakirjoja lähestyttiin vielä kerran ilman, että suoraan hyväksikäytettiin teoriasta valmiiksi nostettuja ulottuvuuksia. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että tavoitteenani oli tässä vaiheessa löytää asioita, jotka eivät olleet tulleet esiin vielä tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa. Aineisto käytiin näin ollen läpi Atlas.ti-

ohjelmaa hyväksikäyttäen vielä kerran. Tällä kertaa keskityin linjauksiin, joita en vielä ollut tuonut esille, mutta jotka olivat tulkittavissa pelotteen luomiseksi. Tämän jälkeen ryhmittelin uudet löydökset aineistolähtöisesti kokonaisuuksiksi ja näin sain muodostettua uusia ryhmiä ja alaluokkia. Nämä uudet alaluokat olivat kuitenkin ennemminkin asiakokonaisuuksia, ja ne erosivat ideaaltaan tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa perustana olleista peloteteorian kautta johdetuista ulottuvuuksista. Tämä mahdollisti näiden asiakokonaisuuksien vertaamisen myös teorian ulottuvuuksiin ja löydösten pohtimisen niiden kautta. Näin ollen voidaan sanoa, että toisessa vaiheessa löydösten ja alaluokkien käsitteellistäminen tapahtui osittain teoriasta nostettuja ulottuvuuksia hyväksikäyttäen eikä enää täysin aineistolähtöisesti. Uusia löydöksiä ei kuitenkaan ollut tarpeen suoraan liittää vanhoihin teemoihin, vaan lähinnä peilata niitä peloteteoriaan. Voidaankin nähdä, että toisessa vaiheessa kyseessä oli aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan sisällönanalyysin yhdistelmä, jossa yläluokkien muodostamisen sijaan prosessissa syntyneitä alaluokkia peilattiin jo ensimmäisessä vaiheessa hyväksikäytettyihin teoriasta nostettuihin väliin ulottuvuuksiin pyrkien näin luomaan kuvausta Venäjän pyrkimyksistä luoda pelotetta asiakirjoissaan.

KUVIO 1 Tutkimuksen toteutus

4.3 Tutkimusaineisto

Aineistona tutkimuksessani toimi neljä Venäjän voimassa olevaa strategisiksi ohjausasiakirjoiksi luokiteltavaa dokumenttia, jotka on kaikki julkaistu Krimin laitoman miehityksen 2014 jälkeen. Nämä asiakirjat ovat Venäjän sotilasdoktriini vuodelta 2014, Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia vuodelta 2021, Venäjä meridoktriini vuodelta 2022 ja Presidentin määräys Venäjän federaation valtion politiikan perusteista ydinpelotteen alalla vuodelta 2020, joka usein puhekielessä kääntyy Venäjän ydindoktriiniksi, jota muotoa myös tässä tutkimuksessa käytetään. Asiakirjat on esitelty paremmin alaluvussa 3.3, joten tässä yhteydessä käydään läpi vain tutkimuksen läpiviennin kannalta oleellisia seikkoja.

Valitsin juuri kyseiset asiakirjat tutkielmani aineistoksi, sillä niiden voidaan nähdä muodostavan koherentin kokonaisuuden Venäjällä Krimin valtauksen jälkeisen kiristyneen kansainvälispoliittisen tilanteen aikana julkaistuista asiakirjoista. Samalla on kuitenkin huomautettava, että aikavälillä 2014–2022 on Venäjällä julkaistu myös muita strategisia ohjausasiakirjoja, jotka jäävät tämän tutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle. Jokainen asiakirjoista on uusin oman alansa asiakirja, joten ne ovat virallisesti tämän tutkimuksen kirjoittamisprosessin aikana voimassa ja näin ollen omaavat virallisen oikeudellisen aseman ja politiikkaa ohjaavan merkityksen. Jokainen asiakirjoista tulee vanhenemaan, kun uusi vastaava asiakirja julkaistaan.

Asiakirjat vaihtelevat pituudeltaan. Lyhyin asiakirjoista on niin sanottu ydindoktriini 25:llä artiklallaan, ja pisin asiakirjoista on kansallisen turvallisuuden strategia yhdessä vuoden 2022 meridoktriinin kanssa niiden molempien sisältäessä 106 artiklaa. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa on sen sijaan 58 artiklaa. Artiklat ovat asiakirjoissa tyypillisesti yhden virkkeen pituisia, joskin etenkin kansallisen turvallisuuden strategiassa esiintyy myös monessa kohdassa pidempiä useamman virkkeen artikloja. Lisäksi artiklat sisältävät usein täsmentäviä alakohtia. Tutkimukseni lähteenä toimivat asiakirjojen viralliset ja alkuperäiset venäjänkieliset versiot. Ne on tähän tutkimukseen kerätty Venäjän presidentinhallinnon virallisilta sivuilta osoitteesta kremlin.ru, josta jokainen Venäjän presidentin allekirjoittama asiakirja on löydettävissä ja ladattavissa sivuston ”dokumentti pankki”-välilehdeltä lajiteltuna julkaisupäivänsä mukaan. Tässä kohtaa on syytä huomauttaa, että tutkimuksen analyysivaiheen jo päätyttyä julkaistiin maaliskuun 2023 viimeisenä päivänä Venäjän uusi ulkopoliittinen konsepti. Konseptin linjaukset huomioidaan tämän tutkimuksen pohdinnassa, mutta itse tutkimustuloksiin tai aineiston analyysiin ei vuoden 2023 ulkopoliittisella konseptillä ole vaikutusta.

Asiakirjoista tutkimuksen aineistona on syytä mainita vielä muutama tutkimuksen läpiviemisen kannalta oleellinen asia. Lindsay Prior (2008, 825) jakaa dokumenttien laadullisen tutkimisen kahdesta ulottuvuudesta muodostuvaan nelikenttään. Ensimmäisessä ulottuvuudessa dokumentit ovat joko resursseja tai kohteita tutkimukselle. Toinen ulottuvuus taas muodostuu siitä, onko tarkoitukseksi tutkia dokumenttien sisältöä vai käyttöä ja funktiota. Tässä tutkimuksessa

Venäjän virallisia asiakirjoja tutkitaan tutkimuksen kohteina ja tarkoituksena on samalla tutkia myös niiden sisältöä. Näin kykenen peloteteoriaa hyväksikäyttäen keskittymään myös siihen, miten dokumenttien sisältö on muodostunut. Tämä on tärkeää tutkimukseni kannalta, sillä Venäjän julkaisemia asiakirjoja ei käytetä tutkimuksessa vain lähteinä, vaan ne ovat samalla myös itse tutkimuksen kohteena. Näin ollen tässä tutkimuksessa keskityn myös siihen, miten asioita doktriineissa ilmaistaan enkä vain siihen, mitä ilmaistaan. Tästähän pelotteen luomissa on lopulta kuitenkin kyse.

Tutkimuksen kannalta oleellista on tiedostaa, että Venäjällä doktriinit ja doktriinien kaltaiset julkaisut ovat poliittisia asiakirjoja, jotka määrittelevät sen aihepiirissä kulloinkin käsiteltävää politiikkaa ja yleisemminkin Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisiä lähtökohtia ja tavoitteita. Samalla määritellään ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeistä sanastoa, jolla muuttuvaa toimintaympäristöä kuvataan. Doktriinien merkitystä arvioitaessa on tärkeää kuitenkin vielä toistaa, että doktriinit Venäjällä kylläkin ohjaavat politiikkaa, mutteivat millään tavoin sido sitä. (Pynnöniemi & Mashiri 2015, 13–14.) Näin ollen syntyy huomattava vaara tulkita yli doktriinien sisältöjä politiikan ohjaajina. Tämän tutkimuksen kannalta vaaraa ei kuitenkaan synny, sillä tutkimuskohteena on nimenomaan asiakirjat, eikä niistä johdettu politiikka tai käytännön pelotteeksi luokiteltavat toimet. Lisäksi doktriinit nähdään tässä tutkimuksessa dokumentteina, joilla itsessään viestitään ulospäin luoden diskurssia pelotteesta. Tämän diskurssin muodostumista tapahtuu asiakirjoissa sekä tarkoituksenmukaisesti että tahattomasti. Seuraavassa alaluvussa käyn kattavammin läpi tutkimuskysymyksen ja aineiston tutkimukselle asettamia rajoitteita.

4.4 Tutkimuksen laadun ja tulosten arviointi

Valittu tutkimusmenetelmä sekä lähteinä toimivat asiakirjat aiheuttavat tutkimukselle tiettyjä rajoitteita, jotka tiedostan ja haluan tässä yhteydessä tuoda esiin. Laadullisessa sisällönanalyysissä kuten muussakin tutkimuksessa kohdataan aina objektiivisuuden ongelma, jonka voi laadullisen tutkimuksen osalta jakaa havaintojen puolueettomuuteen ja luotettavuuteen. Puolueettomuudessa on kyse siitä, että tutkija lähestyy aihetta oman kehyksensä läpi, mikä vaikuttaa samalla suoraan myös itse havaintojen luotettavuuteen. Vaikuttava kehys voi olla muun muassa tutkijan sukupuoli, ikä, uskonto tai poliittinen asenne. Täydellistä puolueettomuutta ei voi laadullisessa tutkimuksessa saavuttaa, vaan edellä olevat kehykset vaikuttavat aina tutkijaan ja näin tutkimusasetelman luontiin ja tulkintaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.) Myös tässä tutkimuksessa täydellisen puolueettomuuden mahdottomuus on otettu lähtökohdaksi arvioitaessa tutkimuksen lopputulosten laatua ja luotettavuutta. Tiedostan, etten tutkimusta tehdessäni voi täysin irrottautua siitä kehyksestä, joka on muodostunut esimerkiksi työhistoriani ja asenteitteni pohjalta. Samalla kansainvälispoliittinen tilanne, Venäjän aloittama laiton hyökkäyssota ja siitä seurannut jyrkästi Venäjä-vastainen yleinen mielipide vaikuttavat varmasti alitajuntaisesti tapaan, jolla lähestyn

aihepiiriä. Tästä huolimatta otan mahdollisimman suuren puolueettomuuden tavoittelemisen pyrkimykseni tutkimusta ja sen aihepiiriä lähestyessä samalla kuitenkin tiedostaen kyseisen tavoitteen mahdottomuuden. Uskon kuitenkin, että näiden tosiasioiden tiedostaminen on lopulta paras tapa vähentää niiden vaikutusta itse tutkimuksen lopputulokseen.

Liamputtong ja Ezzy ovat lisäksi nostaneet esiin, että myös ennalta muodostetut teorian voivat haittaavalla tavalla ohjata laadullisen tutkimuksen toteutusta (2005, 283). Samalla he korostavat, että paras tapa vastata tähän haasteeseen on ennemminkin omaksua tämä vaikutus ja ottaa se huomioon heti tutkimuksen alussa kuin yrittää vastustaa sitä. Tässä tutkimuksessa tällainen ajatteluni ohjaava teoria on selvästi peloteoria, joka on itselleni suhteellisen tuttu teoria. Tämä vaikutus on kuitenkin omaksuttu ja huomioitu heti tutkimuksen alusta alkaen, mikä osaltaan sai minut myös muuttamaan tutkimusmenetelmää edellisissä alaluvuissa käsitellyllä tavalla.

Puolueettomuuden lisäksi tämän tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tulee huomioida se, mitä tutkimuksen lähteenä olevista asiakirjoista oikeastaan voidaan lopulta päätellä. Tässä yhteydessä on syytä vielä korostaa, että tutkimuksen aineistona toimivat Venäjän julkaisemat strategiset asiakirjat ovat samalla myös tutkimuksen kohteita. Tutkimuskohde ei ole siis Venäjän pelotestrategia, vaan sen julkaisemat strategiset ohjausasiakirjat. Näin suljetaan pois mahdollisuus, että tässä tutkimuksessa tehtäisiin liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä esimerkiksi Venäjän pelotepolitiikan luonteesta pelkkien lähteenä olevien asiakirjojen perusteella. Tutkimuksen perusolettamuksena on, että strategisilla asiakirjoilla voi harjoittaa tarkoituksenmukaista ja myös tahatonta pelotteen luomista. Samalla kuitenkin tiedostetaan, että tämä on vain yksi pelotteen luomisen osa-alue. Pelotetta viestitään myös useita muita virallisia ja epävirallisia kanavia pitkin, ja ehkä tärkeimpänä voi pitää valtion käytännön toimintaa, jonka ympärille todellinen pelotevaikute rakentuu. Lisäksi tiedostan, että pelote rakentuu käytännössä vasta vastaanottajan pään sisällä, joten asiakirjojen avulla ei pystytä vastamaan kysymyksiin Venäjän pelotestrategian toimivuudesta. Vaikkei näitä asioita koskevia johtopäätöksiä kyetäkään aineiston pohjalta tekemään tai suoria vastauksia niihin liittyen antamaan, tulen kuitenkin tutkielman lopussa pohtimaan myös näitä asioita tekemäni tutkimuksen valossa.

Lisäksi on syytä mainita, että Venäjän helmikuussa 2022 aloittama laiton Ukraina kohdistuva hyökkäyssota on varmasti edelleenkin vähentänyt asiakirjojen roolia Venäjän pelotteen luojana. Asiakirjoja enemmän ovat alkaneet painottua käytännön toimet ja myös esiin tulleet Venäjän asevoimien kyvykkyydet tai ennemminkin näiden kyvykkyyksien puute. Tästä huolimatta aihepiiriä kannattaa lähestyä myös virallisten asiakirjojen kautta, sillä ne auttavat hahmottamaan sitä perustaa, jolle Venäjän pelotestrategia muodostuu. Samalla voidaan nähdä viitteitä siitä, miten Venäjä haluaisi pelotteensa sen vastaanottajiin vaikuttavan, vaikka vaikutus kohteisiin ei olisikaan toivotunlainen.

Oma ongelmansa tutkimuskysymykselle ja tutkimuksen laadun arvioinnille muodostuu lisäksi aiheeseen liittyvästä terminologiasta. Tutkimuksen keskeisin sana on pelote, joka ei itsessään ole kovin vahvasti vakinaistunut vielä

suomalaisessa keskustelussa tai tutkimuserinteessä. Suomen kielessä sekoittuvat usein sanat pelote, pidäke, kynnyks ja deterrenssi (Järvi, 2022). Samalla ongelmaa lisää se, että sanalla on erilainen merkitys ja käyttötarkoitus niin suomen, englannin kuin venäjänkin kielillä. Tässä tutkimuksessa pelote-sanaa käytetään hyvin samankaltaisesti kuin englannin *deterrence*-sanaa. Ongelma muodostuu osittain siitä, että venäjän kielen vastaava sana *sderživoanie* (сдерживание) ei tarkoita täysin samaa kuin meidän tai länsimaissa laajemminkin ymmärtämämme pelote²⁰. Ongelman välttämiseksi jouduin tutkimuksessa tekemään selvän valinnan, että pelotetta tutkitaan nimenomaan läntisen tarkastelutavan läpi. Tämä tarkoittaa sitä, että aineiston läpikäymisen taustalla vaikuttavat ulottuvuudet on johdettu läntisestä peloteteoriasta ja myös teorian ulkopuolelta nousevia alaluokkia peilataan läntiseen peloteteoriaan. Tämä on tutkimuksen kannalta hedelmällisin tapa, sillä Venäjän pelotekäsitteen erilaisuus tarkoittaa lähinnä sen strategista ulottuvuutta, eikä pelotestrategian tutkiminen sitä toistavien strategisten asiakirjojen kautta juurikaan toisi uutta katsantokantaa aiheen tutkimiselle. Peloteteoria sen sijaan tuo mielenkiintoisia ulottuvuuksia, joiden kautta Venäjän julkaisemia strategisia asiakirjoja ja näin myös Venäjän luomaa pelotetta ja pelotestrategiaa kyetään lähestymään myös osittain uudesta näkökulmasta.

Tutkimukseeni ei liity suuria eettisiä ongelmia, joita kokisin tarpeelliseksi tässä yhteydessä avata. Tiedostan kuitenkin, että Venäjän asiakirjoista peloteviestejä etsimällä osallistun samalla myös itse Venäjän pelotteen luomiseen ja Venäjän pelotteeseen liittyvän diskurssin levittämiseen. Asiakirjojen pelotevaikutushan syntyy vasta, kun joku tulkitsee ne pelotteeksi. Tässä tapauksessa tämä tulkitsija olen minä kirjoittamalla näistä asioista tähän tutkimukseen. Tämän tiedostaen pyrin suhtautumaan Venäjän asiakirjojen linjauksiin myös kriittisesti, ja etenkin tutkimuksen lopussa tuon esiin pohdintaa Venäjän pelotteen todelliseen vaikuttavuuteen liittyen. Näin pyrin välttämään Venäjän narratiivin tarpeetonta toistamista.

---

²⁰ Termien eroista paremmin luvun kolme alussa.

5 PELOTE VENÄJÄN STRATEGISISSA ASIAKIRJOISSA

Tässä luvussa esittelen analyysini tulokset. Aluksi käyn lyhyesti läpi, kuinka itse sanasta pelote kirjoitetaan dokumenteissa, jonka jälkeen tarkastelen tutkimuksen kohteena olevia asiakirjoja niiden ulottuvuuksien kautta, joita on aiemmin luvussa kaksi nostettu esiin peloteteoriasta kuvaamaan strategisen pelotteen luonnetta. Ensin käsittelen doktriineista välittyvää kuvaa siitä, painotetaanko niissä Venäjän pelotteen perustuvan rankaisuun vai kiistoon. Tämän jälkeen analysoin doktriineista löytyviä viittauksia koskien sitä, onko Venäjän pelote kaiken sodankäynnin estävää laajaa pelotetta, vai keskitytäänkö tiettyjen sodankäynnin muotojen estämiseen eli kapean pelotteen rakentamiseen. Seuraavaksi analysoin doktriinien välittämää kuvaa Venäjän pelotteen laajuudesta eli sitä, missä määrin pelote on rakennettu koskemaan vain Venäjää itseään ja missä määrin myös sen liittolaisia. Viimeisenä ja ehkä eniten tulkinnanvaraisena asiana käsittelen sitä, missä määrin Venäjän doktriineissaan julistama pelote on välitöntä ja missä määrin yleistä.

Sen jälkeen, kun olen analysoinut tutkimuksen kohteena olevia asiakirjoja yllä mainittujen peloteteoriasta saatujen ulottuvuuksien kautta, nostan esiin vielä aineistolähtöisesti asiakirjoissa usein esiintyviä teemoja, joita on vaikeaa sijoittaa yksiselitteisesti ensimmäisessä vaiheessa hyväksikäytettyyn teoriasta johdettuun kehikkoon. Nämä teemat ja asiakokonaisuudet toistuvat asiakirjoissa usein, ja niillä voi nähdä olevan pelotearvoa. Samalla ne eivät kuitenkaan ole helposti suoraan nähtävissä yhdenkään yllä mainitun ulottuvuuden läpi. Näitä erilleen nostettuja teemoja ovat etupiirien julkituominen, mobilisaatiovalmiuden korostaminen ja uhattuna olemisen kuvaaminen. Osan näistä teemoista voi nähdä sisältävän elementtejä ensimmäisessä vaiheessa käytetyistä ulottuvuuksista. Toisia taas on vaikea sisällyttää koskemaan yhtäkään näistä ulottuvuuksista.

Samalla on syytä korostaa, että monet tässä luvussa esille tulevista linjauksista ovat melko varmasti kohdistettu ensisijaisesti Venäjän omalle kotimaiselle yleisölle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö linjauksilla voisi nähdä olevan

myös pelotearvoa²¹. Myös kotimaiselle yleisölle tarkoitettu viesti voi toissijaisesti olla tarkoitettu ulkomaille Venäjän potentiaalisten ja todellisten vastustajien suuntaan. Lisäksi, vaikka viestiä ei olisi missään mielessä tarkoitettu ulkomaille, voidaan se silti tulkita potentiaalisen vastustajan silmissä pelotteeksi.

5.1 Pelotteen suora mainitseminen

Ennen kuin pureudutaan tarkemmin tutkimuksen kohteena olevien asiakirjojen sisältöön eri peloteulottuvuuksien kautta, lienee syytä lyhyesti tarkastella sitä, kuinka pelote itsessään nähdään asiakirjoissa, ja miten niissä kuvataan Venäjän luoman pelotteen luonnetta. Aihetta on hyvä lähestyä tarkastelemalla tapauksia, joissa itse sana pelote esiintyy asiakirjojen artikloissa. Tässä lähestymistavassa otankin oletukseksi sen, että pelotetta voidaan luoda sanomalla jonkun asian olevan pelotetta. Toki tässä on syytä ottaa huomioon Venäjällä vallitseva pelotteen laajennettu määritelmä. Kun venäläisissä asiakirjoissa kirjoitetaan pelotteesta, kirjoitetaan nimenomaisesti venäläisen näkökulman laajasta pelotteesta, jolla ei tarkoiteta pelkästään sodan estämistä, vaan myös konfliktien ohjaamista Venäjälle edulliseen suuntaan.

Tällä tavoin tarkasteltuna voidaan selvimmin pelotearvoa nähdä olevan ydindoktriinilla, jonka virallinen nimi onkin suoraan suomennettuna ”Venäjän valtion politiikan perusteista ydinpelotteen alalla”. Jo itse otsikossa siis viitataan kyseisen asiakirjan kertovan siitä, mihin Venäjän ydinaseilla muodostuva pelote perustuu. Heti asiakirjan alussa kuvaillaankin tarkemmin asiakirjan tarkoitusta kertoen sen olevan strateginen suunnitteluasiakirja, joka heijastaa virallisia näkemyksiä ydinpelotepolitiikasta, mutta myös määrittelee ne sotilaalliset vaarat ja uhat, joiden neutraloimiseksi ydinpelotetta toteutetaan (Ydindoktriini²² 2020, 1²³). Lisäksi mainitaan, että:

Taattu potentiaalisiin vastustajiin kohdistuva pelote estämään Venäjän federaatioon ja (tai) sen liittolaisiin kohdistuvaa aggressiota on yksi valtion korkeimmista prioriteeteista (Ydindoktriini 2020, 2).

Ydindoktriinin sisältäessä selvän painotuksen pelotteen luomiseen ja pelotepolitiikan julkittuomiseen, ei muissa tutkimuksen kohteena olevissa asiakirjoissa pelote itsessään ole niin suuressa asemassa. Tästä huolimatta myös niissä kirjoitetaan suoraan pelotteesta ja sen rakentamiseen liittyvästä politiikasta. Myös sana

---

²¹ Toki pelotetta voidaan luoda myös omia kansalaisia kohtaan, ja näin Venäjä varmasti toimiikin. Tämä puoli pelotteesta jätetään kuitenkin tämän tutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle.

²² Viitteiden tiivistämiseksi presidentin asetukseen (355) valtion perusteista ydinpelotteen alalla viitataan sanalla ydindoktriini.

²³ Numerointi viittaa kulloisenkin asiakirjan pykäliin, ei sivunumeroihin. Kun pykälän jälkeen esiintyy toinen numero tai kirjain, viittaa se mahdolliseen alakohtaan. Kirjaimet on muutettu kyrillisistä latinalaisiin.

pelote mainitaan monessa kohdassa. Sotilasdoktriinissa mainitaan esimerkiksi suoraan, että Venäjän sotilaspolitiikan tarkoituksena on estää sotilaalliset konfliktit ja luoda pelotetta sotilaallisia konflikteja vastaan, jonka jälkeen on omaksi alaotsikokseen nostettu toimet, joilla tähän tavoitteeseen pyritään (2014, 18). Lisäksi mainitaan, että strategisen sekä ydinaseisiin että konventionaalisiin aseisiin perustuvan pelotteen luominen yhdessä sodan estämisen kanssa on Venäjän asevoimien tärkeimpiä tehtäviä rauhan aikana (Sotilasdoktriini 2014, 32:b).

Myös kansallisen turvallisuuden strategiassa ja meridoktriinissa puhutaan suoraan pelotteesta. Kansallisen turvallisuuden strategia nostaa pelotteen keskeiseen asemaan valtion politiikassa julistamalla, että valtion puolustamiseen liittyvät tavoitteet suoritetaan strategisen pelotteen ja sotilaallisten konfliktien estämisen ympärille rakentuvan sotilaspolitiikan toteuttamisen avulla (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 40). Huomattavaa on, että esille nostetuissa tapauksissa pelote ja sodan estäminen esiintyvät samassa yhteydessä, mutta kuitenkin erikseen mainittuina. Pelotteen ei mainita olevan osa sodan estämistä eikä sodan estämisen osa pelotetta. Kuitenkin molemmat nähdään tapoina päästä samoihin päämääriin, joissa Venäjän valtion etu toteutuu. Suora pelotteen mainitseminen on nähtävissä myös meridoktriinissa, jossa yhtenä meripolitiikan tärkeimmistä strategisista tavoitteista korostetaan olevan strategisen ja alueellisen pelotteen rakentaminen potentiaalisia vastustajia vastaan ja Venäjän federaatioon kohdistuvan aggression estäminen valtamerten ja merten suunnalta (Meridoktriini 2022, 28:4). Suora pelotteen kuvailu on meridoktriinissa kuitenkin selvästi vähemmällä huomiolla kuin muissa tämän tutkimuksen kohteena olevissa asiakirjoissa, eikä strategisesta pelotteesta kirjoiteta edellä mainitun kohdan lisäksi.

5.2 Rankaisu ja kiisto

Tutkimuksen kohteena olevissa asiakirjoissa luodaan pelotetta perustuen sekä rankaisuun että kiistoon. Toisinaan tämä jako on selvästi tehdyillä sanavalinnoilla ilmaistu. Tällä tarkoitan sitä, että doktriineissa tuodaan suoraan ilmi, että mainitulla asialla pyritään joko kiistoon perustuen suojelemaan Venäjän rajoja tai rankaisuun liittyen rankaisemaan vihollista. Tästä huolimatta asioita käsitellään usein myös epäsuorasti, jolloin niiden lähestyminen sisältää enemmän tulkinnanvaraisuutta. Toisaalta pelotteen rakentamiseen liittyen tietynlainen tulkinnanvaraisuus on monesti jopa tarkoituksenmukaista. Tämän vuoksi myös näitä tulkinnanvaraisempia asiakirjojen kohtia on tärkeää pyrkiä hahmottamaan.

Tutkimuksen kohteena olleiden asiakirjojen linjausten perusteella ei pystytä suoraan sanomaan, onko Venäjän pelote enemmän rankaisuun vai kiistoon perustuvaa. Molempia elementtejä on havaittavissa asiakirjoissa, eikä kumpikaan strategia selvästi korostu yli toisen. Venäjän strateginen pelote perustuu näin ollen sekä rankaisuun että kiistoon ja etenkin niiden väliseen tasapainoon.

5.2.1 Rankaisu

Vaikka sekä rankaisua että kiistoa esiintyy asiakirjoissa, esiintyvät ne usein toisistaan erillään olevissa asiayhteyksissä. Kuten olettaa saattaa, korostuu rankaisun rooli nimenomaan ydinaseita käsiteltäessä. Ydinasepelotteen uskottavaa ylläpitoa pidetäänkin tärkeänä (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 40:3). Oikeastaan kaikki kohdat, joissa korostetaan Venäjän ydinaseisiin liittyviä kyvykkyyksiä, voi tulkita rankaisuun liittyväksi pelotteeksi. Pelotehan on toimivinta, kun vihjaus asiasta siellä täällä riittää. Erityisesti ydinaseilla vihjailu onkin klassista pelotteen luomista. Tosin tämän tutkimuksen kohteena olleissa asiakirjoissa ei voida puhua vain vihjauksista, vaan ydinaseista kirjoitetaan suhteellisen paljon. Ydinaseet ja niihin liittyvä toiminta mainitaan asiakirjoissa yhteensä 80 kertaa. Ydindoktriinissa on odotetusti eniten mainintoja niitä ollessa yhteensä 59. Tämä on suuri määrä, sillä koko doktriinissa on yhteensä vain 25 artiklaa. 58 artiklaisessa sotilasdoktriinissa ydinaseet mainitaan sen sijaan 15 kertaa ja 101 artiklaisessa kansallisen turvallisuuden strategiassa kuusi kertaa. Meridoktriinissa ydinaseita tai niiden laukaisualustana käytettäviä ydinsukellusveneitä ei mainita, mikä on itsessään huomionarvoista, sillä ydinsukellusveneillä on perinteisesti katsottu olevan merkittävä rooli Venäjän ydinpelotteen rakentajana (ks. esim. Sarkisov 2021, 323). Kaikki asiakirjoissa esiintyvät ydinaseainninnat eivät tosin liity suoraan Venäjän omaan ydinaseiden käyttöön, vaan asiakirjoissa kuvataan myös ydinaseiden Venäjälle tuomaa uhkaa.

Tutkimuksen kohteena olevissa asiakirjoissa ei jaotella ydinaseita taktisiin ja strategisiin ydinaseisiin, mikä vahvistaa entisestään näkemystä siitä, että ydinaseilla ei pyritä kiistoon, vaan yksin rankaisuun. Ydinaseiden nähdään olevan tärkeitä estämään sekä ydinsodan että tavanomaisin asein käytävän sodan puhkeaminen (Ydindoktriini 2020, 16). Ydinaseiden rankaisuun perustuva arvo tuodaan myös suoraan esille julistamalla, että Venäjän ydinasepelotteella on tarkoitus saada potentiaalinen vastustaja ymmärtämään koston väistämättömyys, mikäli Venäjä kohtaa aggressiota. Viestiä vahvistetaan lisäämällä, että ydinasepelote on varmistettu kyvyllä tuottaa hyväksyttämättömissä olevaa vahinkoa potentiaalista vastustajaa kohtaan kaikissa olosuhteissa. (Ydindoktriini 2020, 9–10.) Myös sotilasdoktriinissa korostetaan strategisten ydinjoukkojen valmiutta tuottaa viholliselle hyväksyttämättömissä olevaa vahinkoa kaikissa tilanteissa (Sotilasdoktriini 2014, 32:c). Linjaukset ovat nähtävissä hyvin perinteisinä rankaisuun perustuvina peloteviesteinä, sillä korostaessaan kykyä käyttää ydinaseitaan kaikissa olosuhteissa, painottaa Venäjä samalla myös sitä, että se kykenee rankaisemaan vihollista, vaikka se olisikin muuten altavastaaajana sodassa.

Lisäksi sotilasdoktriinissa ja ydindoktriinissa tuodaan esille ne tapaukset, joissa Venäjä voisi käyttää ydinasetta. Tämän voi nähdä myös eräänlaisena avoimuuden osoituksena muille maille, sillä linjauksilla vähennetään ydinaseiden käyttöön liittyvää epätietoisuutta vastustajien silmissä. Vuoden 2014 sotilasdoktriinissa ydinaseiden käyttö on määritelty seuraavasti:

Venäjän federaatio pitää itsellään oikeuden ydinaseiden käyttöön vastauksena ydintai muiden joukkotuhoaseiden käytölle sitä tai sen liittolaisia vastaan sekä tilanteissa,

joissa Venäjää vastaan kohdistuu aggressiota konventionaalisiin aseisiin niin, että sen valtiollinen olemassaolo on uhattuna. Ydinaseiden käytöstä päättää Venäjän federaation presidentti. (Sotilasdoktriini 2014, 27.)

Vuonna 2020 julkaistussa ydindoktriinissa kyseinen sotilasdoktriinin linjaus toistetaan lähes sanatakkaisesti (artikla 17). Heti perään täsmennetään tilanteita, joissa Venäjä voi käyttää ydinaseita (artikla 19):

- a. saadaan luotettavaa informaatiota, että Venäjän federaation ja (tai) sen liittolaisten aluetta kohti on laukaistu ballistinen ohjus.
- b. Venäjän vastustaja käyttää ydinasetta tai muita joukkotuhoukseita Venäjän ja (tai) sen liittolaisten alueita kohtaan.
- c. vastustaja vaikuttaa Venäjän kriittiseen infrastruktuuriin tai sotilaskohteisiin, joiden vahingoittuminen johtaa Venäjän ydinasein tapahtuvien vastatoimien häiriintymiseen.
- d. konventionaalisiin aseisiin tapahtuva aggressio Venäjän federaatiota vastaa, joka uhkaa Venäjän valtiollista olemassaoloa.

Vaikka linjaukset voikin nähdä avoimuuden osoituksena, on niillä myös pelotteeseen liittyvää arvoa. Linjaukset nimittäin kertovat tilanteista, joissa Venäjä voisi laukaista rankaisuuksiin perustuvan pelotteensa. Samalla ne ovat punaisia viivoja, joita Venäjä luo potentiaalisille vastustajilleen. Venäjä viestii, että näiden viivojen ylittäminen voi johtaa ydinsotaan. Vaikka linjaukset ovatkin melko suoria, liittyy niihin myös epävarmuuksia, mikä vähentää avoimuutta ja lisää pelotearvoa. Ensinnäkään Venäjä ei kerro, missä tilanteissa se varmasti käyttää ydinasetta, vaan edellä mainituissa tilanteissa puhutaan vain Venäjän mahdollisesta ydinaseiden käytöstä. Suuri kysymysmerkki on myös Venäjän linjaus valtiollisen olemassaolon uhasta, joka jätetään tarkemmin määrittelemättä. Tietynasteisen epätarkkuuden sisällyttämisen linjauksiin voi nähdä osittain tarkoituksenmukaisena toimenä, joka liittyy usein etenkin ydinaseilla tapahtuvaan rankaisuun.

Lisäksi ydindoktriinissa tuodaan esiin, että Venäjän presidentti voi tiedottaa muiden maiden ja kansainvälisten järjestöjen sotilaspoliittiselle johdolle Venäjän valmiudesta tai päätöksestä käyttää ydinasetta sekä jo toteutetusta ydinaseista (Ydindoktriini 2020, 20). Tämän voi nähdä pyrkimyksenä avata enemmän Venäjän sisäistä protokollaa ydinaseiden käytöstä. Tällöin korostuu, että niiden käytön suhteen ollaan tosissaan, ja mahdolliseen käyttöön liittyviä asioita on jo pohdittu etukäteen. Tällöin myös ydinaseiden pelotearvo kasvaa. Toisaalta linjaus on tulkittavissa myös niin, että Venäjän presidentti tulisi antamaan muille maille varoituksia ennen ydinaseiden käyttöä, minkä taas voi nähdä lisäävän muiden maiden mahdollisuuksia ennakoita Venäjän käytöstä samalla lisäten luottamusta Venäjän toimintaa kohtaan.

Ydinaseiden lisäksi on rankaisuun liittyviä elementtejä asiakirjoissa nähtävissä myös muissa kuin ydinaseisiin liittyvissä yhteyksissä. Konventionaalisten aseiden osalta on havaittavissa, että pelotetta pyritään rakentamaan esimerkiksi tarkkoihin konventionaalisiin ohjuksiin perustuvien kykyjen pohjalle. Tämä

tuodaankin hyvin suoraan esille kertomalla, että tarkkuusaseet ovat osa Venäjän pakottavaa strategista pelotetta (Sotilasdoktriini 2014, 26). Lisäksi tarkkuusaseiden kehittämistä painotetaan (Sotilasdoktriini 2014, 46:f). Myös meridoktriinissa on useita kohtia, joissa voi tulkita olevan kyse rankaisuun perustuvan pelotteen rakentamisesta. Venäjä korostaa, että sillä on kansallisia etuja puolustettavanaan maailman merillä, ja yksi laivaston tärkeimpiä tehtäviä luetaan olevan Venäjän kansallisten etujen valvominen merialueilla ympäri maailmaa, millä doktriinin mukaan pyritään Venäjään kohdistuvan aggression estämiseen (Meridoktriini 2022, 4, 46, 102). Rankaisuun liittyvä pelotearvo ei tässä tapauksessa ole suoraan ilmaistu, mutta voimankäytöllä uhkaamisella maailman merillä ei oikein voi nähdä olevan kiistoonkaan perustuvaa pelotearvoa, sillä siinä ei painoteta puolustettavan Venäjän omia rajoja. On myös selvää, etteivät Venäjän laivaston alukset kykene estämään ja näin ollen kiistämään Venäjälle epäedullisen toiminnan tapahtumista maailman merillä. Näin ollen kyseen voi nähdä olevan nimenomaan rankaisusta, jossa Venäjä painottaa laivastonsa rankaisevan vihollista, joka rikkoo Venäjän kansallisia intressejä.

5.2.2 Kiisto

Ydinaseisiin perustuvan rankaisun lisäksi esiintyy asiakirjoissa myös kohtia, jotka ovat selvästi tulkittavissa kiistoksi, eli mahdollisen vihollisen pääsy tavoitteisiinsa kyseenalaistetaan. Näissä kohdissa Venäjä painottaa kykyään puolustautua erilaisia uhkia vastaan. Hieman yllättäenkin kiistoon perustuvassa strategiassa on lisäksi nähtävissä myös muita kuin sotilaallisia aspekteja.

Selvin kiistoon viittaava linjaus löytyy kuitenkin sotilasdoktriinista kohdassa, jossa määritellään asevoimien sodan ajan tehtäviä:

Asevoimien ja muiden sodan ajan joukkojen tärkein tehtävä sodan aikana on vastata Venäjän federaatioon ja sen liittolaisiin kohdistuvaan aggressioon, lyödä hyökkääjän joukot ja pakottaa hyökkääjä lopettamaan vihollisuudet ehdoin, joka palvelee Venäjän ja sen liittolaisten intressejä (2014, 34).

Tässä yhteydessä kirjoitetaan nimenomaan hyökkäävien joukkojen lyömisestä, jolloin linjauksella kiistetään vihollisen mahdollisuus päästä tavoitteisiinsa. Tämä tavoite mainitaan ainoana asevoimien sodan ajan tehtävänä, jolloin linjauksen merkitys korostuu. Tässä tapauksessa sotilasdoktriinista välittyy näkemys, että asevoimilla on nimenomaisesti kiistoon perustuvaa pelotearvoa. Samaa tehtävää korostetaan kansallisen turvallisuuden strategiassa, jossa nimetään sekä maanpuolustaminen että alueellisen koskemattomuuden suojeleminen Venäjän kansallisiksi intresseiksi (2021, 25:2, 26:2).

Kiistoa on nähtävissä myös siinä, että nimenomaan valmiutta vastata aggressioon korostetaan. Toki strategisten ohjusjoukkojen kohdalla valmiuden voi nähdä olevan enemmänkin rangaistukseen perustuvaa pelotestrategiaa, mutta konventionaalisten joukkojen osalta voidaan nähdä, että Venäjä haluaa linjauksillaan korostaa valmiuttaan puolustaa rajojaan, jolloin vihollinen ei yllätyksellisäkään hyökkäyksessä pääse tavoitteisiinsa. Asiakirjoissa esimerkiksi

korostetaan Venäjän jatkuvaa valmiutta aseelliseen puolustukseen (Sotilasdoktriini 2014, 19, 21:d; Kansallisen turvallisuuden strategia 40:4). Venäjän suvereniiteetin ja alueellisen koskemattomuuden puolustamisen nähdään olevan asevoimien tärkeimpiä tehtäviä myös rauhan aikana (Sotilasdoktriini 2014, 32:a). Asevoimien rauhan aikaisen valmiuden korostamisen voi nähdä voimistavan viestiä kiistoon perustuvan pelotteen rakentamisesta.

Kiinnostavaa sinänsä on, että kiistoon perustuen rakennetaan pelotetta myös muuta kuin suoraa sotilaallista uhkaa vastaan. Yksi useasti toistuva teema on Venäjän taloudellinen riippumattomuus, minkä voi nähdä pyrkimyksenä rakentaa kiistoon perustuvaa pelotetta kauppasotia ja sanktioita vastaan. Venäjä haluaa luoda kuvaa läntisten sanktioiden tehottomuudesta ja ilmaisee sen jopa hyvin suoraan julistamalla, että se on näyttänyt koko maailmalle taloudellista resilienssiään ja näin todistanut ulkoisten pakotteiden tehottomuuden. Samalla korostetaan, että työ taloudellisen riippuvuuden vähentämiseksi jatkuu. (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 13.) Taloudellinen turvallisuus mainitaankin maanpuolustamisen ohella yhtenä kansallisen turvallisuuden prioriteettina, ja sen parantamiseksi luetellaan samassa yhteydessä jopa 35 eri toimea. (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 26:5, 67.)

Myös meridoktriinissa on havaittavissa kiistoon viittaavia linjauksia, ja siinä tuodaan monessa kohtaa esille esimerkiksi laivaston taistelukyvyyn parantaminen. Tästä huolimatta aina ei ole selvästi nähtävissä, pyritäänkö parantuneella taistelukyvyllä rankaisemaan vihollista vai kiistämään sitä pääsemästä tavoitteisiinsa. Kuten edellä on todettu, voi maailman merillä tapahtuvan operoinnin nähdä panostuksena laivaston toteuttamaan rankaisuun perustuvaan strategiaan. Venäjä kuitenkin mainitsee strategisena tavoitteenaan myös aluevesiensä suojelun (Meridoktriini 2022, 28:9), minkä voi nähdä vihjauksena kiistoon perustuvasta laivastopolitiikasta. Lisäksi arktisen alueen tärkeys korostuu doktriinissa, ja teeman esiin nostamisella voi osittain nähdä olevan myös rankaisuun viittaavia elementtejä. Venäjä haluaa kehittää etenkin pohjoisen laivastonsa taistelukykyä vastaamaan arktisen alueen sotilaallisiin uhkiin (Meridoktriini 2022, 50:3, 50:20).

5.3 Kapea ja laaja pelote

Asiakirjoista on selvästi nähtävissä, että niissä rakennetaan sekä laajaa että kapeaa pelotetta. Laajan pelotteen rakentaminen, eli pelotteen, jolla pyritään kaikenlaisen valtiota vastaan käytävän sodankäynnin estämiseen, on valtiolle luonnollinen tapa toimia, ja myös Venäjä korostaa sitä asiakirjoissaan. Ajatus laajasta pelotteesta on takana useissa asiakirjojen kohdissa, joita jo edelläkin on tuotu esille. Kapea pelote sen sijaan on tavallaan selvemmin nähtävissä ja osoitettavissa asiakirjoista, sillä siinä keskitytään aina tiettyihin teemoihin ja sodankäynnin muotoihin, joita linjauksilla pyritään estämään. Kuitenkin voidaan sanoa, että myös tässä kapean ja laajan pelotteen suhteessa molemmat pelotteen muodot näkyvät asiakirjoissa, ja linjauksilla pyritään näin ollen sekä laajan että kapean

pelotteen rakentamiseen. Ydinaseita koskevia linjauksia ei käsitellä tässä yhteydessä, sillä ne on käyty läpi varsin kattavasti edellisessä alaluvussa. On myös tulkinnanvaraista, voiko ydinaseiden rajoittamisen kohdalla puhua edes kapeasta pelotteesta, vai onko tällöin kyseessä ennemminkin totaalisen täystuhon estämiseen perustuva pelotepolitiikka.

Valtiot julistavat usein vastustavansa tietyntylaisia sodankäynnin muotoja, eikä Venäjä ole tässä poikkeus. Kansainvälisen normiston mukaisesti myös Venäjä painottaa asiakirjoissaan kannattavansa joukkotuhoaseiden kuten biologisten aseiden kieltämistä ja niiden leviämisen estämistä (Sotilasdoktriini 2014, 21:q; Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 98, 101:4). Tämän voi nähdä hyvin perinteisenä, joskin yleisluonteisena linjauksena tavasta luoda kapeaa pelotetta joukkotuhoaseiden käyttöä vastaan. Toisaalta kaikenlaisten joukkotuhoaseiden käyttö on toisinaan linkitetty suoraan ydinaseiden käyttöön ja niiden hallussapitoon (Ydindoktriini 2020, 12:d, 19:b), jolloin myös mahdollisten vastatoimien voi tulkita olevan samanlaisia kuin vastatoimet, jotka seuraisivat ydinaseiden käytöstä. Tällöin on tulkinnanvaraista, puhutaanko enää kapeasta pelotteesta vai pyritäänkö ennemminkin kaikenlaisen sodankäynnin estämiseen. Etenkin, kun myös muiden joukkotuhoaseiden käytön kerrotaan luovan tilanteen, jossa Venäjä voi käyttää omaa ydinasettaan (Ydindoktriini 2020 19:b), voi nähdä, ettei kyseessä ole enää yksiselitteisesti yhden sodankäynnin muodon, vaan myös täystuhon estäminen.

Toinen kapean pelotteen kohde ovat ohjusjärjestelmät, mutta myös ohjuspuolustus. Venäjä korostaa ydindoktriinissaan näkevänsä uhkana potentiaalisten vastustajien konventionaaliset ohjusjärjestelmät ja myös ohjuspuolustukseen liittyvät kyvykkyydet (2020, 12:b). Seuraavana vuonna julkaistussa kansallisen turvallisuuden strategiassa potentiaalinen vihollinen onkin muuttunut jo varsin suoraan Yhdysvalloiksi, jonka aikeet lyhyen ja keskimatkan ohjusten sijoittamisesta Venäjän lähialueille mainitaan uhaksi strategiselle tasapainolle (2021, 36). Ohjuspuolustuksen näkeminen uhkana liittyy pelkoon Venäjän oman pelotteen heikkenemisestä, joten on odotettavaa, että Venäjän vastustaa niiden kehittämistä. Strategisiin ohjuksiin kohdistuvan kapean pelotteen voi oikeastaan nähdä olevan hyvinkin voimakkaasti rakennettua, sillä Venäjä julistaa, että ballistisen ohjuksen lentäminen Venäjän tai sen liittolaisten alueita kohti on riittävä informaatio tarvittaessa laukaisemaan Venäjän ydinaseilla toteutettavan vastaiskun (Ydindoktriini 2022, 19:a)²⁴. Toki pääsyy linjaukseen luultavasti on, että tutkaku- vasta ei voida tietää, onko ohjuksessa ydinkärki vai ei. Samalla kuitenkin nostetaan vastustajan rimaa ballististen ohjusten käytölle.

Myös sotilasdoktriinissa kirjoitetaan strategisista ohjuksista ja ohjuspuolustusjärjestelmistä:

---

²⁴ Huomionarvoista on, että Venäjä on väittänyt Ukrainan ampuneen ballistisen lentoradan omaavia neuvostovalmisteisia Totška-ohjuksia alueille, joita Venäjä pitää nyt ominaan (esim. Lenta 2021).

vastustetaan yksittäisten valtioiden tai valtioryhmien pyrkimyksiä saavuttaa sellaista ylivoimaa, joka saavutetaan ottamalla käyttöön strategisia ohjuspuolustusjärjestelmiä, sijoittamalla aseita avaruuteen, ottamalla käyttöön strategisia konventionaalaisia tarkkuusasejärjestelmiä (2014, 21:l).

Kuten edellä nähdään, vastustaa Venäjä lisäksi aseiden sijoittamista avaruuteen. Venäjä luo siis kapeaa pelotetta myös avaruuden aseistamista vastaan ilmaisemalla, että se vastustaa toimintaa. Se ilmaisee suoraan näkevänsä avaruuteen sijoitettavat ohjuspuolustus- ja hyökkäysjärjestelmät uhaksi oman ydinpelotteensa toteuttamiselle (Ydindoktriini 2020, 12:c) ja kannattaa kansainvälisen sääntelyn lisäämistä aiheeseen liittyen (Sotilasdoktriini 2014, 21:m). Kapeaa pelotetta avaruudesta tulevia uhkia vastaan rakennetaan myös kiiston avulla ilmaisemalla, että ilma-avaruuspuolustusta kehitetään (Sotilasdoktriini 2014, 35:c).

Lisäksi kapeaa pelotetta voi nähdä muodostettavan muitakin moderneja sodankäynnin muotoja vastaan. Asiakirjoissa kirjoitetaan paljon esimerkiksi informaatioulottuvuudessa tapahtuvasta sodankäynnistä ja sen estämisestä. Etenkin kansallisen turvallisuuden strategiassa informaatiovaikuttamiselta suojautuminen saa paljon huomiota. Informaatioidankäynti mainitaan suurena uhkana Venäjän kansan yhtenäisyydelle ja tätä kautta kansalliselle turvallisuudelle. Informaatiovaikuttamista nähdään tapahtuvan ulkomailla esimerkiksi venäläisen median rajoittamisena, mutta myös esimerkiksi venäläisten urheilijoiden kilpailukieltojen kautta, ja tällaisen toiminnan tavoitteena nähdään olevan Venäjän mustamaalaaminen. (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 19.) Lisäksi informaatiovaikuttamista korostetaan kohdistettavan myös Venäjän rajojen sisälle, jolloin toiminnan tavoitteena nähdään olevan isänmaan puolustamisen kyseenalaistaminen ja kansallisen yhtenäisyyden rapauttaminen esimerkiksi hyödyntäen jo olemassa olevia yhteiskunnan jakolinjoja. Informaatiovaikuttamisen kohteena korostetaan olevan myös nuoret. (Sotilasdoktriini 2014, 13:c, 21:s; Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 20, 52.) Tähän liittyen uhaksi mainitaan tarkasti myös niin sanottuihin väri vallankumouksiin yllyttäminen (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 47:1). Yhdysvallat ja sen liittolaiset mainitaan nimeltä Venäjälle haitallisen informaatiovaikuttamisen levittäjinä ja Venäjän länsimaalaistamisen harjoittajina (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 87–88). Lisäksi Venäjä näkee, että informaatioulottuvuuden uhat ovat ikään kuin osittain korvanneet perinteiset sotilaalliset uhat korostamalla, että informaatioulottuvuudessa tapahtuvat uhat ovat tulleet todennäköisemmiksi samaan aikaan, kun todennäköisyys laajamittaisesta sodasta Venäjän federaatiota vastaan on vähentynyt (Sotilasdoktriini 2014, 11).

Informaatiovaikuttamiseen nähdään pyrittävän parhaiten vastaamaan nimenomaan kiistolla.²⁵ Asiakirjoissa korostetaan monessa kohtaa parannettavan Venäjän kykyä puolustautua informaatiouhkia vastaan ja tätä kautta lisätä

---

²⁵ On aiheellista tunnistaa, että viesti informaatiovaikuttamisen uhasta on varmasti kohdistettu myös omaa kansaa kohti. Kun vielä korostetaan, että paras keino suojautumiseen on informaatioturvallisuuden parantaminen, voidaan nähdä pyrittävän uhkaa korostamalla oikeuttaan Venäjän valtion toimet esimerkiksi sananvapauden ja internetin rajoittamiseksi.

Venäjän suvereniteettia informaatioulottuvuudessa (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 56, 57:12, 93:13). Tämän lisäksi korostetaan kehitettävän kykyä vastata informaatiovaikuttamiseen kehittämällä myös Venäjän omaa kykyä luoda informaatiota kansainväliselle yleisölle ja vahvistaa venäläisiä massaviestinnän välineitä globaalissa informaatioympäristössä (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 57:15, 101:22). Myös meripolitiikan kohdalla nähdään tärkeäksi joukkoviestimien käyttö Venäjän omien näkökulmien levittämisessä (Meridoktriini 2022, 32:11). Oman informaation levittämisen korostamisella voi nähdä olevan vihausta myös rankaisun suuntaan. Näin nähtynä Venäjä pyrki rankaisemaan informaatioulottuvuudessa toimijoita, jotka luovat epäystävällistä informaatiovaikutusta Venäjää vastaan, levittämällä omaa narratiiviaan globaalissa ja muiden maiden informaatioympäristössä. Joka tapauksessa pelotteen luominen informaatioidankäyntiä vastaan näyttää tapahtuvan enemmän kiistoa painottamalla ja omien kansallisten intressien esiintuomisella.

Lisäksi jo kiiston yhteydessä käsitellyn kauppasodan ehkäisyn voi nähdä olevan kapeaan pelotteeseen keskittyvää pelotteen rakentamista. Venäjä kiistää, että kauppasodankäynnillä pystyttäisiin aiheuttamaan sille vahinkoa ja painottaa, että tulevaisuudessa se on entistäkin omavaraisempi esimerkiksi teknologian suhteen (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 13). Tällä pyritään nimenomaisesti yhden sodankäynnin muodon eli kauppasodan ehkäisemiseen.

Usein kapean pelotteen luomiseen tulkittavissa olevissa kohdissa ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, mitä potentiaaliselle vastustajalle tapahtuu, mikäli hän rikkoo linjauksia. Kapeaa pelotetta luodaan tällöin vain luottelemalla tiettyjä asioita uhkiksi, jolloin voidaan miettiä, onko peloteviesti näin toteutuessaan edes kovin voimakasta. Tosin pelotteessa onkin usein kyse nimenomaan omien intressien julkituomisesta, jolloin tällaisenkin viestinnän voi nähdä olevan pelotetta. Tässä näkyy kuitenkin konkreettisesti se, että asiakirjat on tarkoitettu myös, tai jopa ensisijaisesti, maan sisäiseen käyttöön sekä perustelemaan venäläiselle yleisölle heidän valtionsa toimia.

Laajan pelotteen suhteen on asiakirjoista vaikeampi nostaa tiettyjä kohtia, joissa kyseessä olisi nimenomaisesti laaja kaiken sodankäynnin estävä pelote, sillä sitä esiintyy oikeastaan kaikissa pelotteeseen liittyvissä linjauksissa, jotka eivät nimenomaisesti ole nähtävissä kapeana pelotteena. Hyvin monessa kohdassa asiakirjoissa puhutaan vain Venäjään kohdistuvan aggression ja sotilaallisten uhkien estämisestä (esim. Sotilasdoktriini 2014, 8:m; Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 12). Tämän lisäksi linjataan yleisesti kansainvälisen järjestelmän kriisiytymisen mahdollisuudesta ja sotilaallisten konfliktien uhasta (esim. Ydin-doktriini 2020, 5; Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 17). Näiden linjausten voi nähdä olevan nimenomaisesti laajaa pelotetta, jonka tarkoituksena on kaikenlaisen Venäjään kohdistuvan aggression estäminen.

5.4 Laajennettu ja keskitetty pelote

Seuraavaksi käsitellään sitä, onko asiakirjoista nähtävissä Venäjän niissä luoman pelotteen laajuutta. Toisin sanoen, koskeeko Venäjän asiakirjoissaan luoma pelote vain sitä itseään vai myös muita maita? Tässä suhteessa asiakirjojen linjaukset ovat varsin suoria, ja niistä voikin hyvin päätellä Venäjän rakentaman pelotteen laajuutta. Kun pelotteen kohdalla kirjoitetaan vastatoimien seuraavan Venäjän valtioon kohdistuvan iskun ohella myös liittolaisiin kohdistuvasta iskusta, voi pelotteen katsoa olevan laajennettua. Kun taas kirjoitetaan aggressiosta pelkästään Venäjän federaatiota vastaan, voidaan puhua keskitetystä pelotteesta.

Etenkin laajennettu pelote on tutkimuksen kohteena olleista asiakirjoista selvästi luettavissa. Varsin monessa asiakirjojen kohdassa tuodaan esiin, että Venäjä puolustaa linjauksilla myös liittolaisiaan. Myös ydinaseita linjataan olevan mahdollista käyttää liittolaiseenkin kohdistuvan ydiniskun seurauksesta (Sotilasdoktriini 2014, 27; Ydindoktriini 2020, 17). Tätä rimaa myös alennetaan toteamalla, että Venäjä voi käyttää omaa ydinasettaan jo silloin, jos sen liittolaisia vastaan lentää ballistinen ohjus (Ydindoktriini 2020, 19:a). Ydinpelote ulotetaan siis hyvin selkein sanakääntein koskemaan myös muita maita kuin Venäjää itseään tilanteessa, jossa liittolaisia vastaan hyökätään ydinasein. Samalla on monessa kohdassa kuitenkin epäselvää, mitä tarkoitetaan liittolaisella. Tämän epäselvyyden voi taas nähdä osittain tarkoituksenmukaisena pelotevaikutuksen lisäämisenä. Toisinaan kuitenkin liittolaisuus määritellään selvemmin kirjoittamalla Valko-Venäjän kanssa solmitusta valtioliitosta ja Kollektiivisesta turvallisuusjärjestöstä²⁶.

Sotilasdoktriinissa valtioliiton osapuoleen Valko-Venäjään ulotetaankin hieman enemmän pelotteen avulla rakennettua suojaa julistamalla, että Venäjä näkee hyökkäyksen ja kaikenlaisen aggression valtioliiton jäsenmaata vastaan aggressiona valtioliittoa vastaan, jolloin se ryhtyy vastatoimiin (2014, 24). Kollektiivisen turvallisuusjärjestön osalta sen sijaan mainitaan, että hyökkäys yhtä Kollektiivisen turvallisuusjärjestön jäsenmaata vastaan on hyökkäys koko järjestöä vastaan, jolloin Venäjä ryhtyy kollektiivisen turvallisuussopimuksen mukaisiin toimenpiteisiin (Sotilasdoktriini 2014, 25). Linjausten välinen ero on pieni, etenkin kun kollektiivisen turvallisuussopimuksen mukaan valtiot tarjoavat hyökkäyksen kohteeksi joutuneelle jäsenmaalle välittömästi apua tarvittavalla tavalla sisältäen myös sotilaalliset keinot (Kollektiivinen turvallisuussopimus 1992, 4). Valko-Venäjään ulotetaankin näin linjauksilla ikään kuin kaksinkertainen suoja, sillä se on sekä Kollektiivisen turvallisuusjärjestön jäsen että valtioliitossa Venäjän kanssa. Mielenkiintoinen on myös kansallisen turvallisuuden strategiassa esiintyvä linjaus, jossa Venäjä painottaa olevansa valmis auttamaan konfliktien tukahduttamisessa naapurimaidensa alueilla ottamatta linjauksessaan kantaa

---

²⁶ Kollektiiviseen turvallisuusjärjestöön kuuluvat Venäjän lisäksi Valko-Venäjä, Armenia, Kazakstan, Kirgisia ja Tadžikistan.

siihen, ovatko naapurimaat Venäjän liittolaisia vai eivät (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 101:11).

Huomionarvoista on, että asiakirjoissa pelotetta laajennetaan myös toisessa ulottuvuudessa, joka ei ole niin tunnettu peloteteoriassa. Useassa kohdassa nimittäin kirjoitetaan ulkomailla asuvista venäläisistä ja heidän suojelemisestaan. Näin pelote laajennetaan ikään kuin Venäjän ja jopa sen liittolaistenkin rajojen ulkopuolelle. Asiakirjoissa julistetaan esimerkiksi, että Venäjän asevoimien rauhan ajan tärkeimpiä tehtäviä on Venäjän rajojen ulkopuolella asuvien venäläisten suojeleminen sotilaalliselta hyökkäykseltä (Sotilasdoktriini 2014, 32:j). Myös kansallisen turvallisuuden strategiassa kirjoitetaan ulkovenäläisten suojelemisesta (2021, 40:5, 101:14). Asiakirjoissa myös painotetaan kykyä käyttää Venäjän sotilasvoimia nopeasti sen rajojen ulkopuolella Venäjän tai sen kansalaisten intressien suojelemiseksi, joskin toiminnan painotetaan tapahtuvan kansainvälisten säädösten mukaisesti (Sotilasdoktriini 2014, 31).

Kuten edellä on käyty läpi, lähes kaikki merkittävät pelotelinjaukset laajennetaan asiakirjoissa koskemaan myös liittolaisia. Samalla Venäjän ydinsateenvarjo ulotetaan myös Venäjän rajojen ulkopuolelle. Asiakirjoissa esiintyy kuitenkin myös kohtia, joista voi päätellä Venäjän rakentavan tietyssä suhteessa myös keskitettyä pelotetta. Merkittävin linjaus liittyy ydinaseiden käyttöön vastauksena konventionaaliseen hyökkäykselle. Venäjähän pitää itsellään oikeuden vastata konventionaaliseen aggressioon ydinasein, kun sen valtiollinen olemassaolo on vaarassa (Sotilasdoktriini 2014, 27; Ydindoktriini 2020, 19:d). Tässä yhteydessä ei kuitenkaan kirjoiteta mitään liittolaisten mahdollisesti kokemasta uhkasta, joten voi nähdä, ettei asiakirjoissa luotu ydinpelote ulotu liittolaisiin kohdistuvaa konventionaalisin keinoin käytävää hyökkäystä vastaan missään olosuhteissa. Näin ollen ydinaseisilla vastaaminen konventionaaliseen uhkaan on hyvin keskitettyä pelotetta. Keskitetty pelotehan on aina myös uskottavampaa kuin laajennettu pelote, joten peloteviestin voi nähdä olevan suhteellisen vahvaa. Kun samaan linjaukseen liittyy vielä valtiollisen olemassaolon tietynlainen käsitteellinen epätarkkuus, voi linjauksen nähdä olevan yksi tärkeimmistä ja voimakkaimmista pelotetta luovista kohdista tutkimuksen kohteena olleissa asiakirjoissa.

Yleisesti on nähtävissä, että tutkimuksen kohteena olleiden asiakirjojen osalta vuoden 2014 sotilasdoktriinissa ja vuoden 2020 ydindoktriinissa kirjoitetaan enemmän liittolaisista ja ulotetaan pelotteen suojaa aktiivisemmin myös heihin. Kansallisen turvallisuuden strategiassa ja meridoktriinissa sen sijaan kirjoitetaan enemmän vain Venäjän kansallisten etujen ja maa- sekä merialueiden turvaamisesta. Meridoktriinissa esimerkiksi mainitaan Venäjän liittolaiset vain kahdessa yhteydessä kirjoittaessa Venäjän ja sen liittolaisten kokemista uhista (2022, 22:6, 53). Myös kansallisen turvallisuuden strategiassa liittolaisista kirjoitetaan lähinnä siinä yhteydessä, että he kokevat samanlaisia uhkia kuin Venäjä (2021, 17, 35). Kuitenkaan merkittäviä pelotteeksi nähtäviä linjauksia ei yhtä selvästi uloteta koskemaan liittolaisia kuin sotilas- ja ydindoktriinissa. Tämän voi nähdä tietynlaisena painotuspisteen muuttumisena, joskin suurin syy nousee yksinkertaisesti asiakirjoissa käsiteltävistä aiheista ja niiden keskiöissä olevista teemoista. Esimerkiksi merelliseen politiikkaan liittyviä linjauksia tarkastellessa on syytä

huomioida, ettei Venäjän tärkeimmiksi liittolaisiksi katsomillaan mailla juuri-kaan ole merialueita. Voidaankin sanoa, että kokonaisuudessa Venäjän asiakirjoissaan rakentama pelote on varsin laajennettua, ja monessa suhteessa pelote on laajennettu koskemaan myös liittolaisia. Toki linjaukset ovat osittain epäselkeitä kuten jossain määrin myös liittolaisen määritelmä. Tämän voi kuitenkin nähdä ainakin osittain tarkoituksenmukaisena pelotteen rakentamiseen liittyvänä toimintana.

5.5 Välitön ja yleinen pelote

Välittömällä pelotteella Venäjä pyrkii vastaamaan selviin uhkiin, joita se näkee itseensä kohdistuvan. Tällöin peloteviesti on suhteellisen kohdistettua ja selvästi nähtävillä. Yleisellä pelotteella Venäjä sen sijaan pyrkii rakentamaan itsestään sellaista kuvaa, ettei sen kanssa kannata edes joutua vastakkainasetteluun. Tällöin pelote on ennaltaehkäisevää, eikä viesti ole tarkasti kohdennettu millekään tietylle valtiolle. Tarkan rajan asettaminen välittömän ja yleisen pelotteen välille on asiakirjojen perusteella kuitenkin haastavaa, sillä niiden määrittely on hyvin-kin tulkinnanvaraista. Niinpä näenkin niiden välisen suhteen tässä yhteydessä ennemminkin janana, jonka toisessa päässä on välitön ja toisessa päässä yleinen pelote. Niissä kohdissa, joissa asiakirjoissa mainitaan suoraan uhkana olevan Nato tai Yhdysvallat, voi linjausten nähdä painottuvan välittömän pelotteen suuntaan. Samoin kohdat, joissa suoraan tuodaan esiin sotilaallisia kyvykkyys- ja valmiuksia ovat enemmän välittömiä kuin esimerkiksi linjaukset, joissa painotetaan Venäjän suurvalta-asemaa ja ei-sotilaallisia kykyjä. Periaatteessa kaikki asiakirjojen linjaukset ovat jossain määrin välittömiä, sillä täydellisen yleisen pelotteen voi nähdä olevan sellaista, ettei sitä tarvitse asiakirjoissa tai muissakaan yhteyksissä aktiivisesti luoda tai tuoda julki.

Vastustaja ja mahdollinen uhan suunta tuodaan tutkimuksen kohteena olevissa asiakirjoissa useasti esiin. Ydindoktriinissa jopa suoraan linjataan, keitä vastaan siinä luotava pelote on tarkoitettu:

Venäjän federaatio toteuttaa ydinpelotetta sellaisia yksittäisiä valtioita ja sotilaallisia koalitioita (blokkeja ja liittoja) vastaan, jotka pitävät Venäjän federaatiota mahdollisena vastustajanaan ja pitävät hallussaan ydin- ja (tai) muita joukkotuhoaseita tai merkittävää tavanomaisten joukkojen taistelupotentiaalia (2020, 13).

Tässä yhteydessä ei suoraan nimeltä mainita, mitä maita tai koalitioita linjauksella suoranaisesti tarkoitetaan, mutta linjaus on toki selkeä. Tämän voi myös nähdä viittauksena siihen, että Venäjän potentiaaliseksi vastustajaksi ei kannata ryhtyä, jolloin kyseessä olisikin enemmän pyrkimys laajan pelotteen luomisen suuntaan. Askeleena välittömämpään suuntaan voi kuitenkin nähdä linjaukset, joissa uhkana mainitaan suoraan olevan Nato. Naton laajeneminen kohti Venäjän rajoja määritelläänkin asiakirjoissa suoraan uhkaksi (Sotilasdoktriini 2014, 12:a). Lisäksi Naton toiminta niin maalla kuin maailman merilläkin nähdään uhkana

Venäjän kansallisille intresseille, ja toiminta nähdään tarkoituksenmukaisena vastakkainasettelun synnyttämisenä (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 35; Meridoktriini 2022, 53).

Viimeisimpinä julkaistuissa asiakirjoissa, eli kansallisen turvallisuuden strategiassa ja meridoktriinissa, kirjoitetaan Naton lisäksi myös läntisistä maista uhan lähteenä sekä nimeltä mainitaan monessa kohdassa Yhdysvallat ja sen liittolaiset. Vuoden 2021 kansallisen turvallisuuden strategiassa Yhdysvaltojen luomaa uhkaa tuodaan esiin lähinnä sen harjoittamien konkreettisten toimien kautta. Siinä mainitaan yksityiskohtaisia tekoja, joilla Yhdysvallat uhkaa Venäjää kuten keski- ja lyhyenmatkan ohjusten sijoittaminen Venäjän lähialueille tai haitallisen informaation levittäminen kyseenalaistamaan perinteisiä venäläisiä arvoja (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 36, 87). Meridoktriinissa Yhdysvallat liittolaisineen kuvataan kuitenkin jo varsin yleisesti kaikenlaisen uhan lähteenä määrittelemättä asiaa enää sen tarkemmin. Meridoktriinissa mainitaan muun muassa, että dominanssin säilyttämiseen pyrkivän Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten nähdään vastustavan Venäjän itsenäistä ulko- ja sisäpolitiikkaa (Meridoktriini 2022, 20). Yhdysvaltojen mainitsemisen ensin nimeltä ja sitten jo yleisenä sen tarkemmin määriteltynä uhkana Venäjän kansallisille intresseille voi nähdä painotuksen siirtymisenä entistäkin välittömämmän pelotteen suuntaan. Tosin kyseisissä asiakirjoissa kirjoitetaan yhä myös laveammin ”epäystävällisistä maista” tai Venäjän rajojen ulkopuolelta tulevista ulkomaisista uhista (esim. Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 20, 50–51; Meridoktriini 2022, 8).

Muutos on sinänsä huomattava, ja sen voi tulkita liukumisena yhä askel askeleelta välittömämmän pelotteen suuntaan. Yhdysvaltojen mainitseminen nimeltä korostaa peloteviestin suuntaa. Läntisistä maista puhuminen sen sijaan korostaa vastakkainasettelua ja Venäjän erottumista läntisestä arvoyhteisöstä. Lisäksi uhan lähteen suoran nimeämisen voi nähdä olevan välitöntä pelotetta sisältävä toimi siinäkin mielessä, että Venäjä ottaa linjauksillaan suoraan kantaa ja pyrkii vaikuttamaan jo syntyneeseen uhkaan ja tilannekehitykseen. Uudempia asiakirjoja kohti lisääntyvä välittömän pelotteen painottuminen on odotettavaa, sillä myös kansainvälispoliittinen tilanne on kiristynyt asiakirjojen julkaisuvälien aikana. Ottaen huomioon vielä sen, että meridoktriini on julkaistu Venäjän vuonna 2022 aloittaman Ukrainaan kohdistuvan täysimittaisen hyökkäyssodan alkamisen jälkeen, voidaan siinä jo lähtökohtaisesti olettaa olevan linjauksia, joilla pyritään vaikuttamaan nykyiseen tilannekehitykseen. Vastustajien entistä tarkempi määrittely lienee yksi todiste entistä välittömämmästä pelotteesta.

Vaikka asiakirjoissa välittyvä viesti on entistä suurempaa, voi asiakirjojen kokonaisuudessaan nähdä pääsääntöisesti kuitenkin rakentavan hyvinkin yleistä peloteviestiä. Koko niiden perimmäinen viesti ja tarkoitus on Venäjän suurvalta-aseman ja arvovallan korostaminen. Näin ollen voi nähdä, että niillä pyritään korostamaan Venäjän asemaa maana, jonka kanssa ei kannata joutua vastakkainasetteluun. Mihinkään tiettyyn yksittäiseen kriisiin ei useinkaan pyritä vaikuttamaan, vaan sen sijaan pyritään jo ennalta estämään Venäjälle epäedullisten vastakkainasettelujen syntymistä. Laajaksi pelotteeksi voi lisäksi laskea Venäjän aseman korostamisen myös muussa kuin sotilaallisessa mielessä.

Asiakirjoissa kirjoitetaan paljon esimerkiksi Venäjän taloudellisista ja teknologisista saavutuksista. Tämän voi myös nähdä Venäjän suurvalta-aseman korostamisena ja näin tapahtuvana yleisen pelotteen luomisena. Sotilasdoktriinissa jopa mainitaan, että Venäjä käyttää ensisijaisesti poliittisia, diplomaattisia, oikeudellisia, taloudellisia, informaatioon liittyviä ja muita ei-sotilaallisia keinoja kansallisten intressiensä puolustamiseksi (Sotilasdoktriini 2014, 5). Myös meridoktriinissa rakennetaan Venäjästä kuvaa merellisenä suurvaltana, joka harjoittaa laivastotoimintaa maailman merillä, minkä voi nähdä merellisenä yleisen pelotteen luomisena. Venäjä pyrkii meridoktriinissaan rakentamaan itsestään kuvaa valtiona, jolla on kansallisia intressejä puolustettavanaan maailman merillä (esim. 2022, 10). Tällöin sen kanssa ei kannata edes pyrkiä vastakkainasetteluun. Potentiaalista vastustajaakaan ei useimmissa kohdissa mainita nimeltä, mikä on yleiseen pelotteeseen viittaava toimi. Kun viesti ei ole selvästi kohdistettu, sisältää se enemmän tulkinnanvaraa. Toisaalta tämä ei tarkoita sitä, ettei viesti todellisuudessa olisi kohdistettu, vaikka vastaanottajaa ei suoraan artikloihin kirjatakkaan.

5.6 Muut asiakirjoissa korostuvat teemat

Tässä alaluvussa nostan esiin vielä käsittelemättä jääneitä teemoja, jotka esiintyvät asiakirjoissa toistuvasti. Teemat ovat nähtävissä linjauksina, jotka sisältävät pelotevaikutusta. Tästä huolimatta kyseiset asiakokonaisuudet eivät suoranaisesti ole sijoitettavissa mihinkään edellä käsiteltyyn peloteulottuvuuteen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö niillä olisi yhtymäkohtia myös näihin edellä läpikäytyihin ulottuvuuksiin, ja niiden linkitystä edellä käytyihin asioihin pohditaan myös tässä yhteydessä. Esille nostettuja teemoja ovat: etupiirit, mobilisaatiovalmius ja uhattuna oleminen. Näiden asioiden kautta pyrin myös yleisemmin pohdimaan tässä tutkimuksessa käytettyjen pelotestrategioiden ja Venäjän käytännössä asiakirjoissaan toteuttaman pelotestrategian yhteensopivuutta.

5.6.1 Etupiirit

Venäjän voi nähdä pyrkivän asiakirjoissaan etupiirien luomiseen. Oikeastaan asian voi nähdä tulevan uutena piirteenä kunnolla esiin vasta vuoden 2022 meridoktriinissa. Vaikka ilmiö onkin uusi, on toiminta varsin näkyvää, sillä Venäjä luokittelee meridoktriinissaan varsin suorasti eri alueiden eri asteista tärkeyttä itselleen. Varsinkin arktisen alueen ja Koillisväylän merkitystä korostetaan, ja alueet mainitaan doktriinissa useasti. Uhaksi mainitaan esimerkiksi muiden valtioiden laivastotoiminta arktisella alueella ja niiden toimet, joilla pyritään vähentämään Venäjän kykyä hallita Koillisväylää (Meridoktriini 2022, 22:8).

Näkyvimmin etupiirien määrittäminen kuitenkin tapahtuu, kun meridoktriinissa luokitellaan maailman merialueet kolmeen eri tärkeysluokkaan. Elintärkeiksi alueiksi mainitaan kuuluvan Venäjän sisä- ja aluevedet sekä niiden yläpuolella oleva ilmatila, Venäjän talousvedet ja Venäjän mannerjalustalla sijaitsevat vesialueet, Venäjän rannikon vieressä oleva arktinen allas, Koillisväylää

ympäröivät vesialueet, Ohotanmeri ja Venäjän puolinen osa Kaspianmerestä. Erikseen mainitaan, että Venäjä katsoo mannerjalustansa jatkuvan arktisella alueella yli yleisenä pidetyn 200 meripeninkulman päähän YK:n merisopimuksen mukaisesti. (Meridoktriini 2022, 14.) Venäjä painottaa doktriinissaan, että elintärkeät alueet ovat tiiviisti linkittyneinä Venäjän valtiolliseen suvereniteettiin. Samalla painotetaan, että niiden hallinnan menettäminen voisi johtaa kansallisen turvallisuuden ja valtiollisen olemassaolon vaarantumiseen (Meridoktriini 2022, 13). Tärkeiksi alueiksi luokitellaan sen sijaan kuuluvan Venäjän rannikkoalueiden vieressä olevat meri- ja valtamerialueet, Asovanmeri, Mustameri, Välimeren itäosat, Tanskan salmet, Kuriilien salmet, Turkin salmet ja maailman meriliikenteelle tärkeät solmukohdat. Näiden alueiden mainitaan muun muassa vaikuttavan merkittävästi Venäjän taloudelliseen kehitykseen, huoltovarmuuteen ja Venäjän strategiseen sekä alueelliseen turvallisuuteen. (Meridoktriini 2022, 15.) Kolmanteen luokkaan, eli muihin alueisiin, mainitaan kuuluvan kaikki edellisiin luokkiin kuulumattomat valtamerien alueet (Meridoktriini 2022, 16).

Venäjä myös ilmoittaa, joskin vasta meridoktriinin viimeisimmissä artikloissa, minkälaisiin toimiin se on kullakin alueella valmis etujensa ollessa uhatuna. Elintärkeiden alueiden osalta ilmoitetaan, että kansallisten etujensa suojelemiseksi Venäjä käyttää poliittisten, diplomaattisten, taloudellisten ja informaation liittyvien toimien ohella täyttä sotilaallista voimaa. Tämä pitää sisällään laivaston läsnäolon, lipun ja voiman esittelyn sekä mahdollisen sotilaallisen voiman käyttöönoton Venäjän federaation sekä kansainvälisten lakien mukaisesti. (Meridoktriini 2022, 103:1.) Tärkeillä alueilla sen sijaan mainitaan Venäjän olevan valmis käyttämään ensisijaisesti poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia, informaation liittyviä ja muita ei-tappavia suorituskykyjä. Kuitenkin, jos näillä keinoilla ei saada haluttua vaikutusta, voidaan turvautua myös tilanteeseen sopivan sotilaallisen voiman käyttöön. (Meridoktriini 2022, 103:2.) Muilla alueilla Venäjä mainitsee olevansa valmis käyttämään ensisijaisesti ei-sotilaallisia toimia, eikä sotilaallisen voiman käytöstä tässä yhteydessä kirjoiteta (Meridoktriini 2022, 103:3).

TAULUKKO 1 Meridoktriinin määrittelemät merialueet

	Alue	Toimet
Elintärkeä	Venäjän sisä- ja aluevedet, talousvedet, mannerjalusta, Venäjän arktinen allas, Koillisväylä, Ohotanmeri, Venäjän puolinen Kaspianmeri	sotilaalliset keinot yhdessä ei-sotilaallisten keinojen kanssa
Tärkeä	Venäjän rannikkoalueiden vieressä olevat meri- ja valtamerialueet, Asovanmeri, Mustameri, Välimeren itäosat, Tanskan salmet, Kuriilien salmet, Turkin salmet, maailman meriliikenteen solmukohdat	ensisijaisesti ei-sotilaalliset keinot, toissijaisena myös sotilaalliset keinot
Muut	muut valtamerialueet	ei-sotilaalliset keinot

Kyseisen Venäjän meridoktriinissaan muodostaman etupiiriin voi nähdä olevan merkittävä pelotteen rakentamiseen pyrkivä toimi. Venäjä ilmoittaa siinä hyvin suoraan alueet, jotka se katsoo omalle kansalliselle turvallisuudelleen tärkeiksi ja näin ollen etupiiriinsä kuuluviksi. Samalla se kertoo suoraan, että se on laajoilla merellisillä alueilla valmis käyttämään sotilaallista voimaa muiden toimien ohella tai toissijaisena keinona riippuen alueesta. Tämän viestin voi nähdä kohdistuvan nimenomaan ulospäin muille valtioille. Linjauksella tuodaan selvästi julki Venäjän ehdottomiksi katsomiaan alueellisia intressejä, mikä itsessään on jo pelotteen luomista. Samalla, kun korostetaan elintärkeillä alueilla olevan merkitystä jopa Venäjän valtiolliselle olemassaololle, tuodaan nämä alueet tavallaan myös Venäjä ydinasesateenvarjon alle. Venäjähän korostaa ydinasetta käytettävän myös konventionaalista hyökkäystä vastaan, kun sen valtiollinen olemassaolo on uhattuna (Sotilasdoktriini 2014, 27; Ydindoktriini 2020, 17:d).

Samalla on aiheellista kuitenkin miettiä, minkälaista pelotetta etupiirien luomisen voi nähdä olevan. Ensinäkin kiiston ja rankaisun suhteen, voi linjauksissa nähdä olevan molempia piirteitä. Ehkä enemmän vaikuttaa kuitenkin rankaisu, sillä puhuttaessa laajoista merialueista, jotka osittain sijaitsevat kaukana Venäjän rannikosta, on kyseenalaista, kuinka Venäjä käytännössä kykenisi kiistämään vihollisen toiminnan alueilla. Vihollista sen sijaan kyetään kyllä rankaisemaan, jos se toimii alueilla Venäjän etujen vastaisesti. Tähän viittaa myös muiden kuin sotilaallisten keinojen painottaminen. Toisaalta myös kiiston voi nähdä painottuvan enemmän, mitä lähemmäs Venäjän aluevesiä tullaan.

Kapean ja laajan pelotteen suhteen näyttää suhteellisen selvältä, että etupiirien luominen on laajaa siinä mielessä, että toimella halutaan estää kaikenlainen Venäjän kansallisia intressejä haittaava toiminta. Samalla linjaukset näyttävät ensisijaisesti olevan keskitettyä pelotetta, sillä niissä ei puhuta liittolaisista, vaan vain Venäjän omista kansallisista intresseistä. Toisaalta etupiirit ulotetaan kuitenkin myös esimerkiksi itäiselle Välimerelle, jolloin linjauksilla voidaan nähdä pyrittävän ulottamaan pelotteen suojaa myös liittolaisiin kuten tässä tapauksessa Syyriaan. Tällöin etupiirilukittelussa voikin nähdä olevan myös laajennetun pelotteen piirteitä.

Myös yleisen ja välittömän pelotteen osalta on etupiirien määrittelyssä nähtävissä molempia ulottuvuuksia. Ensinäkin etupiirien määrittelyn voi nähdä olevan yleistä, sillä siinä Venäjä tavallaan pyrkii samalla myös nostamaan omaa asemaansa suurvaltana, jonka etupiirit muiden valtioiden tulee ottaa huomioon. Lisäksi korostetaan Venäjän roolia merellisenä mahtina, jolla on valmius käyttää voimaa myös sen aluevesien ulkopuolisilla merellisillä alueilla. Samalla linjauksilla kuitenkin otetaan vahvasti kantaa pinnalla oleviin kiistoihin esimerkiksi arktisen alueen etupiireistä, minkä voi taas nähdä viittaavaan enemmän välittömään pelotteeseen. Doktriinissa myös mainitaan Venäjän kokemana uhkana muiden valtioiden aluevaatimukset Venäjän ominaan pitämiä alueita kohtaan (Meridoktriini 2022, 22:3), millä otetaan kantaa yksittäiseen pinnalla olevaan teemaan.

5.6.2 Mobilisaatio ja kansan isänmaallisuus

Asiakirjojen monissa kohdissa välittyy kuva, että Venäjä on valmis tarvittaessa suorittamaan mobilisaatioon liittyviä toimia. Mobilisaatiota korostetaan laajasti eri asiayhteyksissä, jotka jaan tässä käsittelyssä kolmeen eri kategoriaan. Suuri osa tätä mobilisaation korostamista on tietenkin suuren asevelvollisuuden perustuvan armeijan liikekannallepanovalmius, mikä itsessään muodostaakin ensimmäisen osan mobilisaation korostamisesta. Kuitenkin mobilisaatiota korostetaan myös laajemmassa mielessä ulottaen se esimerkiksi talouden ja liike-elämän mobilisaatioon. Tämä niin sanottu taloudellinen mobilisaatio muodostaa toisen osan asiakirjoissa nähtävästä Venäjän mobilisaatiovalmiudesta. Kolmannen osan sen sijaan voi nähdä muodostuvan siinä, miten asiakirjoissa korostetaan Venäjän kansan isänmaallisuutta ja esimerkiksi isänmaallisen kasvatuksen merkitystä. Tämän asiakokonaisuuden voi helposti nähdä suhteellisen erilaisena verrattuna esimerkiksi sotilaallisen liikekannallepanon korostamiseen. Tässä yhteydessä olen kuitenkin päättänyt käydä asioita läpi samassa kappaleessa, sillä kansanmielipiteeseen liittyen puhutaan käytännössä henkisestä mobilisaatiovalmiudesta²⁷. Kansan isänmaallisuus ja sen korostaminenhan luovat tavallaan pohjan myös käytännön mobilisaation onnistumiselle ja sen avulla luodun peloteviestin todenmukaisuudelle. Kaikki kolme mobilisaation pilaria ovatkin nähtävissä sotilasdoktriinin määrittellessä suursodan vaatimuksia:

– – tämä sota vaatii osanottajamaiden kaiken saatavilla olevan materiaalin ja henkisten voimien mobilisoimista (2014, 8:h).

Venäjän liikekannallepanoon liittyviä järjestelmiä ja valmiutta toteuttaa liikekannallepano korostetaan asiakirjoissa. Tämä on luontevaa, sillä Venäjän asevoimat perustuvat asevelvollisuuteen, jolloin liikekannallepanon toteuttaminen on tärkeässä osassa sotilaallisen voiman käytännön toteuttamisessa. Liikekannallepanovalmiuden mainitaan olevan yksi asevoimien kehittämisen tärkeimpiä tehtäviä (Sotilasdoktriini 2014, 39:f). Lisäksi sen kehittämisen mainitaan olevan yksi sotilaspolitiikan tärkeimpiä tavoitteita (Sotilasdoktriini 2014, 18). Mobilisaatiolle on lisäksi sotilasdoktriinissa oma kappaleensa, mikä korostaa sen merkitystä. Lisäksi kansallisen turvallisuuden strategiassa korostetaan mobilisaatiovalmiuden lisäämisen olevan yksi tapa saavuttaa Venäjän maanpuolustuksen asettamat tavoitteet (2021, 40). Myös meridoktriinissa laivaston mobilisaatiovalmiutta korostetaan (2022, 84).

Talouden mobilisaatio nostetaan asiakirjoissa vähintään yhtä tärkeään asemaan kuin valmius sotilaalliseen liikekannallepanoon. Sotilasdoktriinissa jopa määritellään Venäjän mobilisaatiovalmiuden tarkoittavan asevoimien liikekannallepanovalmiuden lisäksi myös valtion talouden valmiutta toteuttaa

---

²⁷ Tässä kappaleessa käytän ilmaisua ”henkinen mobilisaatio” kuvaamaan aiheeseen liittyviä ilmauksia. Termiä ei kuitenkaan ole vakiintunut eikä esiinny tutkimuksen kohteena olevissa asiakirjoissa.

mobilisaatioon liittyvät suunnitelmat (2014 8:l). Talouden mobilisaatiovalmius mainitaan jopa ensimmäisenä luokiteltaessa mobilisaatiokoulutuksen päätavoitteita (Sotilasdoktriini 2014, 41). Osa taloudellisen mobilisaation julkituoduista tavoitteista on vahvasti kytköksissä sotilaalliseen taistelukykyyn. Tämä näkyy esimerkiksi painotuksena nimenomaan asevoimien mobilisaatiovalmiuteen (Sotilasdoktriini 2014, 53:i). Lisäksi nähdään tärkeäksi teollisuuden kyky varmistaa asevoimien tarpeet ja sodan aikana korvata käytettyä ja tuhoutunutta kalustoa (Sotilasdoktriini 2014, 39:e, 59:b). Myös strategisten raaka-ainereservien merkitys mainitaan Venäjän mobilisaatioon liittyvien tarpeiden takaajana (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 34).

Myös meridoktriinissa kirjoitetaan paljon talouden mobilisaatiosta, ja mobilisaatiolle yleisestikin on omistettu doktriinissa oma alalukunsa. Mobilisaatiota koskeva painotus on kuitenkin merkittävästi erilainen kuin muissa tämän tutkimuksen kohteena olleissa asiakirjoissa. Kun meridoktriinissa kirjoitetaan mobilisaatiosta, täsmennetään sen usein tarkoittavan siviilialusten ja muiden merenkäyntiin liittyvien toimijoiden ja niiden resurssien siirtämistä sotilaalliseen käyttöön. Tämän voikin nähdä eräänlaisena sotilaallisen liikekannallepanon ja taloudellisen mobilisaation yhdistelmänä. Doktriinissa esimerkiksi kirjoitetaan sellaisen järjestelmän kehittämisestä, jolla kyetään sotatilanteessa ja Venäjän kohdassa aggressiota kutsumaan Venäjän lipun alla seilaavia aluksia Venäjän asevoimien alaisuuteen. Samassa yhteydessä korostetaan valmiutta siviilialusten ja satamainfrastruktuurin hyödyntämiseen myös sodan ulkopuolella tapahtuvassa asevoimin toteutettavassa rauhan ajan erikoisoperaatiossa. (Meridoktriini 2022, 85:8-9.) Lisäksi siviilialusten miehistön ja merenkulkualan mobilisaatioharjoittelun kehittämisen nähdään olevan tärkeää (Meridoktriini 2022, 85:4). Tavoitteena mainitaan myös olevan Venäjän lipun alla seilaavien aluksien lisääminen, mikä voidaan nähdä tämän mobilisaatiotarpeen motivoimana. Aihe nostetaan esiin mobilisaatiota käsittelevän artiklan alla. (Meridoktriini 2022, 85:3.) Lisäksi doktriinissa tärkeään asemaan nostetun laivanrakennusteollisuuden nähdään olevan tärkeä myös sodan aikana ja näin myös taloudellisen mobilisoinnin kohteena. (Meridoktriini 2022, 85:6).

Kolmas luokittelemani mobilisaation teema on niin sanottu henkinen mobilisaatio. Yksi kapean pelotteen yhteydessä jo läpikäydyistä teemoistahan oli nimenomaan informaatiovaikuttaminen ja länsimaalaisen arvomaailman näkeminen uhkana etenkin venäläiselle nuorisolle. Ikään kuin vastauksena tähän korostetaan venäläisten arvojen ja kasvatuksen merkitystä yhteiskunnassa. Tavoitteena mainitaan muun muassa olevan väestön sotilaspatrioottisen koulutuksen kehittäminen ja kansalaisten valmistaminen sotilaalliseen palvelukseen (Sotilasdoktriini 2014, 39:r; Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 40:13). Lisäksi nykyistä tilannetta kuvataan niin, että Venäjän yhteiskunnan yhtenäisyys on lisääntymässä ja tietoisuus siitä, että Venäjän henkisiä ja moraalisia arvoja täytyy puolustaa, on kasvamassa (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 11). Etenkin historian tuntemusta korostetaan (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 93:6, 101:21), ja jopa merenkulkuun liittyen mainitaan tärkeäksi, että merenkulun historiasta säilyy kansalaisten silmissä positiivinen kuva (Meridoktriini 2022, 67).

Kaikella edellä käsitellyllä mobilisaationvalmiuden korostamisella voidaan nähdä olevan pelotteen rakentamiseen liittyvää merkitystä, vaikka linjauksissa ei olekaan suoraan kyse intressien taikka arvojen julkituomisesta. Kuitenkin mobilisaation korostamiseen liittyy selvä viesti siitä, että Venäjä on valmis toimiin, jos se tuntee kokevansa uhkaa. Asiaa onkin näin ollen ehkä luontevinta tarkastella rankaisun ja kiiston ulottuvuudessa. Tavallaan, kun painotetaan mobilisaation keinoin kykyä muodostaa tarvittaessa suuri armeija ja valjastaa myös talous valtion käyttöön, voidaan nähdä puhuttavan kiistosta. Tällöin Venäjä linjauksissaan kiistää, että vastustaja kykenisi saavuttamaan tavoitteitaan, mikäli se päättäisi kohdistaa aggressiota Venäjää vastaan, sillä Venäjä kykenee tarvittaessa mobilisoimaan ison määrän joukkoja ja perustamaan tehokkaan sotatalouden. Toisaalta mobilisaatiolla voi nähdä historian saatossa olleen myös merkittävää rankaisuun liittyvää merkitystä. Mobilisaatio on historiassa usein nähty eräänlaisena peruuttamattomana tekona ja eskalaatiopisteenä, josta ei ole enää paluuta normaaliin. Vielä vahvemmin rankaisun elementit näkyvät siinä, kuinka asiakirjoissa korostetaan kansan isänmaallisuutta ja valmiutta henkiseen mobilisaatioon. Tämän voi nähdä liittyvän muun ohessa kustannuksiin, joita mahdolliselle viholliselle aiheutetaan hyökkäystilanteessa. Kansan ollessa hyvin isänmaallista, aiheuttaa se hyökkääjälle kustannuksia vielä senkin jälkeen, kun hyökkääjä on saavuttanut tavoitteensa ja esimerkiksi valloittanut maan. Vastassa olisi tämänkin jälkeen vielä patrioottinen kansa, joka on valmis aiheuttamaan vastustajalle merkittäviä tappioita. Nämä kustannukset ovat oleellisia rankaisua painottavissa pelotestrategioissa.

Henkisen mobilisaation korostamisen voi kuitenkin pääasiassa nähdä asiana, joka luo uskottavuutta oikeastaan lähes kaikille muille asiakirjojen linjauksille. Esimerkiksi sotilaallisen liikekannallepanon osalta kansan isänmaallisuus ja valmius henkiseen mobilisaatioon luovat pohjan sen onnistuneelle toteuttamiselle ja näin lisäävät linjauksen uskottavuutta ja pelotevaikutusta. Myös muussa yhteydessä Venäjän kansan yhtenäisyyden korostaminen vahvistaa viestiä siitä, että Venäjä kykenee uhkatilanteessa toteuttamaan tarvittavia toimia. Ilman henkistä mobilisaatiota eivät käytännön mobilisaatiotoimetkaan ole tehokkaita, joten henkisen mobilisaation korostamisella voi nähdä olevan hyvinkin merkittävää vaikutusta toimivan pelotteen luomisessa.

5.6.3 Uhattuna oleminen

Viimeisenä käsittelen asiakirjoissa usein esille nostettua ajatusta siitä, että Venäjä on uhattu ja vihollisten ympäröimä. Teemaa on jo sivuttu aiemmissa alaluvuissa, mutta tässä yhteydessä keskityn siihen, miten uhattuna oleminen itsessään on tulkittavissa pelotteen kautta. Voi nähdä, että uhattuna olemisen korostamisessa on ensisijaisesti kyse omalle kansalle osoitetusta viestistä siitä, kuinka Venäjä on jatkuvan uhan alla, jolloin voidaan helpommin oikeuttaa erilaisia Venäjän hallinnon toimia ulkoiseen uhkaan vedoten. Tämä varmasti onkin merkittävä ja jopa tärkein syy linjauksien esiintymisille asiakirjoissa. Tästä huolimatta voi asialla nähdä olevan myös merkittävää pelotearvoa. Venäjä nimittäin korostaa samalla myös käyttäytyvänsä sen mukaisesti kuin uhattuna oleva käyttäytyy. Tämä luo

epävarmuutta muille maille, jolloin he joutuvat myös punnitsemaan Venäjään kohdistuvia toimiaan entistä tarkemmin. Näin tapahtuessa on myös pelotevaikutusta syntynyt.

Asiakirjoissa korostetaan Venäjän olevan uhattuna monessa eri ulottuvuudessa, joista informaatioulottuvuudessa käytyä uhkaa käsiteltiinkin osittain jo edellisissä alaluvuissa. Tässä yhteydessä tärkein Venäjän informaatioulottuvuuden uhkiin liittyvä linjaus onkin se, että se kokee epäystävällisten maiden pyrkivän tuhoamaan Venäjän sisäisen yhtenäisyyden käyttämällä hyväksi jo olemassa olevia yhteiskunnan jakolinjoja (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 20). Uhan lähde mainitaan usein myös suoraan. Etenkin sotilaallisen uhan aiheuttajana mainitaan Nato. Naton laajeneminen kohti Venäjän rajoja mainitaan sotilasdoktriinissa ensimmäisenä määriteltäessä Venäjän kokemia ulkoisia sotilaallisia uhkia (2014, 12:a). Sama aihe nostetaan esiin myös kansallisen turvallisuuden strategiassa, jossa kuvataan Naton luovan sotilaallista painetta Venäjää kohtaan (2021, 35). Myös kahdeksan vuotta sotilasdoktriinin jälkeen julkaistussa meridoktriinissa on Nato pysynyt uhkakuvien kärjessä, joskin listan etupäähän on tullut suora maininta myös Naton perustajajäsenen Yhdysvaltojen Venäjää kohtaan luomasta uhasta (2022, 22:1–5). Asiakirjoissa tuodaan myös yleisesti esiin Venäjän jatkuvasti kokemaa uhkaa, vaikkei uhan aiheuttajaa suoraan nimeäkään. Uhaksi kuitenkin kuvaillaan usein asioita ja tekoja, joita muut maat ovat jo toteuttaneet Venäjää vastaan. Venäjä esimerkiksi mainitsee uhakseen ydinohjusten ja ohjuspuolustusjärjestelmien tuomisen rajojensa läheisyyteen (Ydindoktriini 2020, 12:a–b).

Sotilaallisen uhan lisäksi korostetaan myös muita uhkia esimerkiksi luomalla kuvaa, että Venäjä kokee jatkuvaa taloudellista painostusta lännen suunnasta (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 16). Lisäksi mainitaan myös ulkomaalaiset erikoispalvelut, jotka pyrkivät toteuttamaan tiedustelu ja muita operaatiota Venäjän rajojen sisäpuolella (Kansallisen turvallisuuden strategia 47:1, 51). Venäjä myös tuo esiin, että sen kansan yhtenäisyys sekä venäjän moraalinen, kulttuurinen, henkinen ja historiallinen arvo ovat jatkuvan ulkomailta tulevan uhan alla (Kansallisen turvallisuuden strategia 87, 93:13).

Vaikka uhattuna olemisen korostaminen ei sisällä yleisesti pelotteen luomisen keinona nähtyä omien intressien kuvausta, voi sen silti tulkita sisältävän pelotteeseen liittyvää vaikutusta. Tavallaan Venäjä määrittää linjauksilla vastustajilleen, että se kokee niiden toiminnan suurena uhkana, joka sisältää myös piilotetun viestin siitä, että toimiin saatetaan vastata. Samalla voi nähdä Venäjän luovan itsestään kuvaa osittain irrationaalisenä toimijana, joka toimii kuten uhattuna oleva toimija toimii. Kuten edellä on mainittu, lisää tämä epävarmuutta myös muiden maiden johtajien päätöksentekoon. Ikinä ei voida tietää, mitä nurkkaan ajettu koira tekee. Tavallaan voi nähdä, että uhan korostamisessa olisi ensisijaisesti kyse välittömästä pelotteesta, jolla otetaan kantaa nykyhetken kiristyneeseen ilmapiiriin. Venäjä ei kuitenkaan monessakaan kohdassa suoraan mainitse vihollista, vaan kuvaa vain yleisesti olevansa uhattuna. Välittömän pelotteen puolesta voisi puhua myös se, ettei yleistä pelotetta ympärilleen luovan suurvallan luulisi niinkään puhuvan siihen kohdistuvista uhista, vaan enemmän

sen kyvykkyyksistä ratkaista näitä uhkia, jolloin muille maille ei synny edes aikomusta kohdistaa näitä uhkia sitä vastaan.

Tässä yhteydessä on syytä myös mainita, että Venäjä tuo asiakirjoissaan useassa kohtaa esiin kansainvälisen järjestelemän ja sen, kuinka kansainvälinen sääntöjärjestelmä on jatkuvasti uhattuna. Uhkana nähdään yleinen kansainvälistä normeista poikkeaminen sekä kansainvälisen oikeusjärjestelmän heikentäminen ja tuhoaminen (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 17). Yleisesti kuvataankin, että kansainvälisten järjestöjen vaikutusvalta on vähenemässä sekä kansainvälinen turvallisuusjärjestelmä heikkenemässä (Kansallisen turvallisuuden strategia 2022, 7). Samalla Venäjä itse kuitenkin kertoo toimivansa kansainvälisen sääntöjärjestelmän kehittämisen puolesta. Se korostaa ulkopoliittikkansa tavoitteina olevan kansainväliseen lakiin perustuvan sääntöjärjestelmän vakauden lisääntyminen ja YK:n roolin kehittyminen (Kansallisen turvallisuuden strategia 2021, 9, 97–98).

Tämänkin voi ensisijaisesti nähdä viestinä omalle kansalle siitä, että Venäjä on moraalisesti oikealla puolella ja suojelee kansainvälistä järjestelmää. Samalla voi kuitenkin nähdä, että Venäjä pyrkii linjauksillaan vaikuttamaan kansainväliseen oikeusjärjestelmään julistautumalla sen suojelijaksi. Onnistunein pelotehan on sellaista, jossa kyetään vaikuttamaan yhteiseen normijärjestelmään ja yleisesti hyväksytyihin arvoihin niin, että ne muuttuvat omien intressien palvelijoiksi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa käyn läpi tutkimuksen johtopäätökset. Johtopäätösten yhteydessä palaan edellisessä luvussa esitettyyn analyysiin ja vastaan analyysia hyväksikäyttäen tutkimuksen tutkimuskysymyksiä toimineisiin kysymyksiin. Tämän jälkeen tilaa on varattu laajemmalle tutkimuksen aikana esille nousseiden kysymysten pohdinnalle. Tässä yhteydessä pohdin myös nykytilanteen vaikutusta Venäjän pelotteeseen tutkimuksessa esille tulleisiin havaintoihin peilaten. Tämän jälkeen tuon vielä esiin tähän tutkimukseen liittyviä huomiota ja näistä huomioista nousevia jatkotutkimustarpeita.

6.1 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa analysoin Venäjän julkaisemia asiakirjoja niissä esiintyvän pelotteen kautta. Analyysin runkona toimivat Freedmanin vuonna 2004 kirjasaan *Deterrence* esiintuomat pelotestrategian ulottuvuudet. Tämän lisäksi toin asiakirjoista esiin linjauksia, jotka eivät tulleet esiin vielä ensimmäisessä peloteorian ohjaamassa aineiston tarkasteluvaiheessa. Tällä tavoin pyrin tutkimuksessani vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, pyrkiikö Venäjä luomaan asiakirjoissaan pelotetta. Tähän kysymykseen vastaaminen on tutkimuksen kohteena olleiden asiakirjojen perusteella varsin yksiselitteistä. Vastaus on, että kyllä pyrkii. Tähän tutkimuskysymykseen vastatessa kannattaa sitä oikeastaan lähestyä kahdesta eri suunnasta. On toinen asia puhua siitä, pyrkiikö Venäjä luomaan asiakirjoissaan pelotetta ja siitä, luoko se sitä. Nämä kaksi puolta nousivat myös tutkimuksen aikana aineistosta varsin vahvasti esille. Jälkimmäinen ulottuvuudesta pitää sisällään nimittäin myös tiedostamattoman pelotteen luomisen, jossa jokin asia nähdään vastapuolella pelotteeksi, vaikkei tämä vaikutus olisikaan pelotteen luojaan ensisijainen tarkoitus. Toisaalta taas, vaikka pelotetta pyrkisikin luomaan ja rakentamaan, voi vaikutus silti olla sellainen, että pelotetta ei synny. Peloteviestin vaikutushan tapahtuu vasta vastaanottajan päässä, jolloin

potentiaalisen vastustajan prosessoidessa pelotteeseen viittaavaa viestiä syntyy pelotetta.

Asiakirjoista saatuja löydöksiä tulkittaessa tulee pitää edellä havainnollistettu asia mielessä. Voikin sanoa, että asiakirjoista on varsin selvästi erotettavissa nämä molemmat pelotteen puolet. Tällä tarkoitan sitä, että Venäjä sekä pyrkii luomaan asiakirjoissaan pelotetta että myös luo sitä. Tämän lisäksi asiakirjoista on havaittavissa kohtia, jotka voi helposti nähdä sellaisiksi, että niillä on pelotevaikutusta vastustajaan, vaikka linjaukset eivät välttämättä olekaan ensisijaisesti tarkoitettu luomaan pelotetta. Tiedostettu pyrkimys pelotteen luomiseen on parhaiten tulkittavissa kohdista, joissa suoraan ja sananmukaisesti linjataan Venäjän pelotteesta ja sen tärkeydestä. Selvimmin tätä tehtävää ajaa tutkimuksen kohteena olleista asiakirjoista ydindoktriini, jossa pelotteesta ja toimivan pelotestategian tärkeydestä linjataan hyvinkin suoraan. Tähän tiedostettuun pyrkimykseen viittaa lisäksi se, että asiakirjoja on käännetty myös englanniksi varsin virallisten tahojen kuten Venäjän ulkoministeriön ja Venäjän suurlähetystöjen toimesta, ja niitä on julkaistu epävirallisina käännöksinä kyseisten toimijoiden nettisivuilla (esim. Venäjän ulkoministeriö 2020).²⁸ Kysymykseen taas siitä, luoko Venäjä asiakirjoissaan pelotetta on mahdotonta antaa yksiselitteistä vastausta käytetyn aineiston perusteella. Asiaa voinee kuitenkin pohtia sen kautta, kuinka länsimaissa esimerkiksi uutisoidaan Venäjän ydinaseen käytön mahdollisuudesta ja julkisuudessa toistetaan ja pohditaan Venäjän sotilas- ja ydindoktriinin linjauksia.

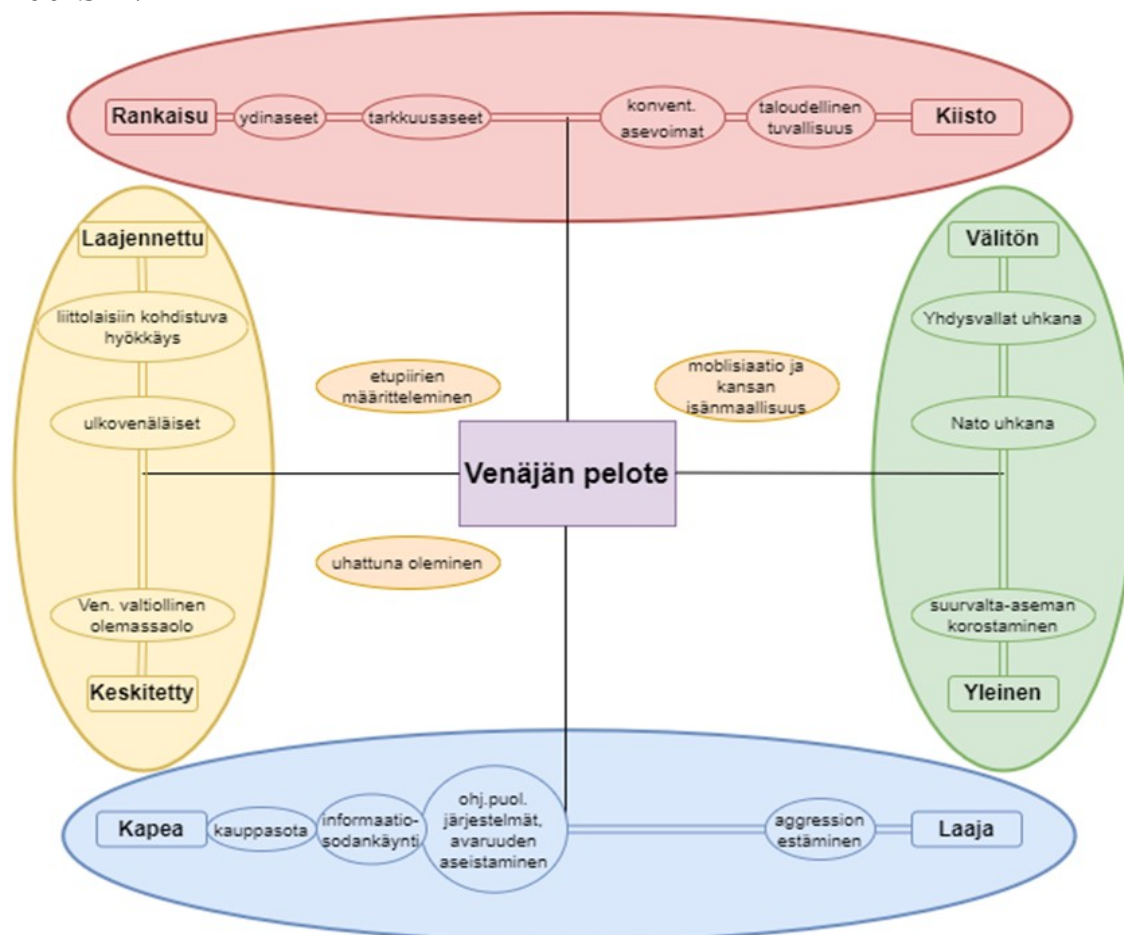
Kun ensimmäiseen tutkimuskysymykseen on vastattu myöntävästi, voidaan vastata myös alatutkimuskysymyksiä toimineisiin seuraaviin kysymyksiin. Ensimmäiseksi on syytä pohtia, minkälaista pelotetta Venäjän luoma pelote on. Asian lähestymisessä auttaa analyysin teoriapohjana toimineet ulottuvuudet. Ensinäkin pelotteen voi nähdä perustuvan sekä kiistoon, että rankaisuun, sillä aineiston pohjalta on vaikea sanoa, kumpi strategioista painottuu enemmän. Tiedetyt teemat, kuten ydinaseet, korostavat rankaisua, kun taas esimerkiksi konventionaalisten joukkojen yhteydessä korostuu kiisto. Rankaisua ja kiistoahan ei yleensä pidetä toisiaan poissulkevinä strategioina, joten sinänsä on ymmärrettävää, että kumpikaan asia ei asiakirjoissa painotu yli toisen. Venäjän kiistoon ja rankaisuun perustuvat linjaukset voi nähdä olevan linjassa sen kanssa, minkälaisia puolia ydinasesuurvallan voi odottaakin painottavan pelotteessaan. Uskottavuutta peloteviestille tuodaan painottamalla ydinaseita ja niiden mahdollista käyttöä rankaisun keinoin. Samalla suurvallan on kuitenkin painotettava valmiuttaan kyetä myös kiistämään potentiaalisen vihollisen mahdollisuudet päästä tavoitteisiinsa painottamalla esimerkiksi kykyään omien rajojensa suojelemaan. Kiistoa korostamalla korostetaan samalla kykyä kontrolloida mahdollisia uhkaavia ja pelotteen konkretisoimista vaativia tilanteita (Freedman 2004, 37–39). Voidaankin nähdä, että asiakirjojen todellinen pelotearvo syntyykin kiiston ja

---

²⁸ Ydindoktriinista on julkaistu jopa suomennus venäjämielisen aktivisti Johan Bäckmanin toimesta (2022).

rankaisun välisessä symbioosissa, jossa molempia puolia painotetaan aina tarpeen mukaan ja tilanteen vaatimalla tavalla.

Kuviossa alla on esitetty tämän tutkimuksen tuloksia. Asiakirjoista nousseita teemoja on sijoitettu tutkimuksessa hyväksikäytettyihin pelotteen ulottuvuuksiin.

KUVIO 2 Kuvaus Venäjän pyrkimyksistä luoda asiakirjoissaan pelotetta

Toinen tapa kuvailla Venäjän pyrkimystä luoda asiakirjoissaan pelotetta on jakaa pelote kapeaan ja laajaan pelotteeseen. Tosin tälläkään jakolinjalla ei pystytä määrittelemään kummalla tavoin pelotetta asiakirjoissa luodaan tai edes sitä, kumpi tapa asiakirjoissa painottuu enemmän, sillä molempiin tapoihin liittyviä linjauksia on tasapuolisesti nähtävissä asiakirjoissa. Monessa kohdassa asiakirjoja pelotetta luodaan tiettyjä yksittäisiä asioita kuten joukkotuhoaseita, ohjuspuolustusjärjestelmiä, informaatio-sotaa tai avaruuden aseistamista vastaan. Tällöin on selvästi nähtävissä pyrkimys melko kapean pelotteen luomiseen. Toisaalta myös kapealta vaikuttava pelote voi toisinaan olla laajan pelotteen osa-alue, kun kapeaa pelotetta luodaan tiettyä eskalaatiovaaraa vastaan. Esimerkiksi ohjuspuolustusjärjestelmien vastustamisen voi nähdä myös niin, että Venäjä kokee niiden haittaavan sen kykyä harjoittaa pelotettaan, mikä taas saattaa horjuttaa suurvaltojen välistä tasapainoa. Tämän tasapainon horjumisen voi nähdä askeleena kohti suurvaltojen välistä sota, jolloin linjauksella pyritäänkin varsin

laajaan kaikenlaisen sodankäynnin ehkäisyyn. Kokonaisuutena voidaan nähdä, että asiakirjoissa luodaan varsin monessa kohdassa myös yleistä pelotetta, sillä usein linjauksia ei rajata koskemaan mitään tiettyä Venäjään kohdistuvaa aggression tapaa, vaan yleisemmin kuvataan kaikenlaisen aggression mahdollisuutta.

Lisäksi lähestyin analyysissa Venäjän luomaa pelotetta siltä kannalta, suojataanko sillä keskitetysti vain Venäjää, vai onko pelotteen suoja laajennettu koskemaan myös sen liittolaisia. Tämä jakolinja on asiakirjojen valossa paljon yksiselitteisempi kuin edellä käsittelemäni jakolinjat. Asiakirjoista välittyy varsin selvä kuva, että pelote on laajennettu koskemaan myös muita maita, ja pelotteen suoja on näin ollen laajennettu myös Venäjän rajojen ulkopuolelle. Laajentaminen koskee varsin selvästi myös ydinaseita. Venäjä pyrkii siis linjauksillaan luomaan tietynlaisen ydinsateenvarjon liittolaisiksi katsomiensa maiden ympärille. Merkittävää on myös se, että Venäjän asiakirjoissaan luoman pelotteen voi nähdä olevan ulotettu liittolaistenkin rajojen ulkopuolelle koskemaan myös ulkomailla asuvia venäläisiä riippumatta siitä, missä maassa he asuvat. Tällöin pelote laajennetaan jo maantieteellisesti varsin laajasti omien ja liittolaistenkin maa-alueiden ulkopuolelle. Tämä ulkovenäläisten suojelemisen painottaminen on merkittävää, sillä sen varjolla Venäjä voi oikeuttaa itselleen erilaisia aggressiivisia toimia rajojensa ulkopuolella.

Pelotteen laajentamisella Venäjä haluaa näyttäytyä suurvaltana, jolla on intressejä myös rajojensa ulkopuolella. Vaikka asiakirjoissa rakennettavaa pelotetta voikin luonnehtia suhteellisen laajennetuksi, on tietyt avainlinjaukset tehty vastaamaan hyvin keskitetysti pelkästään Venäjään kohdistuvaan uhkaan. Merkittävimpänä rajavetona on, että Venäjän liittolaisiin ulotettu ydinsateenvarjo ei pidä asiakirjojen linjausten mukaisesti suoraan sisällään ydinaseiden käyttöä vastauksena konventionaaliseen hyökkäykseen. Tämä mahdollisuus on yksiselitteisesti olemassa vain silloin, kun Venäjän valtiollinen olemassaolo on uhattuna. Keskitetty pelotehan on aina myös uskottavampaa kuin laajennettu pelote, joten ydinaseiden käytöllä uhkaamisen tilanteissa, joissa Venäjän valtiollinen olemassaolo on uhattuna, voi nähdä suhteellisen voimakkaana pyrkimyksenä viestittää pelotteesta.

Viimeisenä teoriasta nostettuna ulottuvuutena tutkin Venäjän pelotetta sen kautta, onko se asiakirjoissa nähtävissä välittömänä vai yleisenä. Tunnistan, että tässä ulottuvuudessa on eniten tulkinnanvarauksia siitä, mikä yleensäkin on nähtävissä välittömänä, ja mikä yleisenä pelotteena. Tästä huolimatta oli asiakirjoista tunnistettavissa tiettyjä piirteitä kummastakin pelotteen muodosta. Varsin selvästi oli nähtävissä, että uudemmissa asiakirjoissa linjaukset olivat entistä välittömämpiä, eli niillä rakennettiin entistä kohdistuneempaa pelotetta ja pyrittiin vaikuttamaan jo päällä olevaan kiristyneeseen vastakkainasettelun ilmapiiriin. Tämä näkyi etenkin uudessa meridoktriinissa, joka on tutkimuksen kohteena olleista asiakirjoista ainut, joka on julkaistu Venäjän Ukrainaan keväällä 2022 kohdistaman täysimittaisen hyökkäyssodan aloittamisen ja siitä seuranneiden lännen vastatoimien jälkeen. Toisaalta pelote voisi asiakirjoissa olla välittömämpääkin, sillä niissä ei suoraan käsitellä sotaa tai tilannetta Ukrainassa.

Yleisesti voidaan nähdä, että Venäjä pyrkii tällaisten asiakirjojen julkaisemisella jo ideatasolla rakentamaan itsestään kuvaa suurvaltana, jonka kanssa ei kannata asettua vastakkain. Tällöin painottuu asiakirjojen tehtävä yleisen pelotteen luojana. Samalla päästään pohtimaan myös toista päätutkimuskysymystä siitä, miten pelotetta asiakirjoissa luodaan. Itsessään asiakirjojen julkaiseminenhan on jo nähtävissä pyrkimyksenä luoda pelotetta muita valtioita kohtaan. Etenkin, kun otetaan huomioon, että asiakirjoja on julkaistu myös epätavallisessa syklissä pyrkimyksenä tällöin luultavasti vaikuttaa enemmän julkaisuilla ulospäin eikä niinkään omaan sisäiseen päätöksenteon prosessiin (ks. esim. Forsström 2016, 8).

Toki kaikki edellä mainitut ulottuvuudet voidaan nähdä myös vastauksena kysymykseen siitä, miten Venäjä pyrkii pelotetta asiakirjoissaan luomaan. Samalla painottuvat myös teoriapohjan ulkopuolelta nousevat teemat, joilla ei selvästi pystytty kuvailemaan asiakirjoissa luodun pelotteen laatua tutkimukseen valittujen peloteteoriasta tunnistettujen ulottuvuuksien lävitse. On selvää, että pelotetta pyritään luomaan määrittelemällä etupiirejä, korostamalla mobilisatiovalmiutta ja isänmaallisuutta sekä kirjoittamalla Venäjän olevan jatkuvasti uhattuna. Venäjä toimii tässä suhteessa, kuten suurvaltana itseään pitävän maan voi odottaakin toimivan. Se määrittää itselleen kuuluvaksi selviä etupiirejä ja samalla pyrkii luomaan mahdollisille vastustajilleen punaisia viivoja, joita ne eivät saa ylittää.

Toisaalta voidaan kysyä, tarvitsisiko todellisen suurvallan näin suoraan tuoda esiin omaa pelotettaan. Voidaan nimittäin nähdä, että Venäjä pyrkii asiakirjoissa suhteellisen aktiiviseen pelotteen luomiseen. Esimerkiksi ydinpelotteesta on julkaistu jopa oma asiakirjansa. Toki tämän voi nähdä myös avoimuuden osoituksena muita maita kohtaan, mutta samalla Venäjä kuitenkin muistuttaa potentiaalisia vihollisiaan esimerkiksi ydinaseisiin liittyvistä kyvykkyyksistään. Freedmanin mukaanhan pelotteen luomisessa on kyse nimenomaan omien intressien julkituomisesta, mutta samalla hän muistuttaa, että vielä tätäkin tehokkaampaa on yhteisten ja yleisesti hyväksytyjen arvojen ja normien muuttaminen siihen suuntaan, että ne palvelevat omia intressejä (2004, 4-7, 130). Venäjä on ymmärtänyt, että se on jälkimmäisessä häviöllä Yhdysvaltojen johtamalle lännelle, joten se on pakotettu pelotteen luomisessa ennemminkin vain korostamaan omia intressejään. Tässä mielessä voi nähdä, että asiakirjat tarjoavat hyvän sekä luonnollisen väylän ja alustan näiden intressien julkituomiselle. Toki normeihin vaikuttamistakin on asiakirjoissa nähtävissä esimerkiksi kansainvälisen oikeusjärjestelmän suojeluun viittaavissa linjauksissa. Tällaiset linjaukset eivät kuitenkaan ole mitenkään keskiössä, ja voidaan myös pohtia edesauttaako niiden esiintyminen asiakirjoissa todella yleisen normijärjestelmän muuttumista Venäjälle suotuisaan suuntaan.

Viimeiseen tutkimuskysymykseeni vastaaminen vaatii pohdintaa siitä, missä määrin peloteteoria on tai ei ole sovellettavissa Venäjän asiakirjoissa esiintyviin linjauksiin. Ottaen huomioon peloteteorian monitulkintaisuuden ja laajuuden, voi tutkimuksen kohteena olevien asiakirjojen perusteella hyvinkin väittää, että myös länsimaissa syntyneitä ajatusta pelotteesta voi soveltaa Venäjän

asiakirjoissaan esiintuomiin linjauksiin. Edellä on nähty, että asiakirjoista on tunnistettavissa useita teoriassa käsiteltyjä teemoja ja ulottuvuuksia. Teorian ulottuvuudet auttavat hahmottavaan asiakirjoissa esiintyviä linjauksia ja laittamaan ne oikeaan kontekstiin. Pelotehan on perustaltaan varsin vaikeasti kuvailtavissa oleva ilmiö, joten tutkimuksessa käytetty teorian kautta tapahtuva aihepiirin lähestyminen osoittautui erityisen hyödylliseksi.

Teorian kautta tapahtuneessa tarkastelussa ei kuitenkaan tullut esiin kaikkia usein asiakirjoissa toistuneita teemoja, joilla voi myös nähdä olevan pelotearvoa. Tämän tiedostin kuitenkin jo ennalta, minkä takia aineistosta etsittiin pelotteen luomiseksi tulkittavissa olevia linjauksia myös aineistolähtöisesti ottamalla etäisyyttä teoriapohjaan. Uudet löydökset täydensivät kuvaa Venäjän pyrkimyksistä luoda pelotetta asiakirjoissaan. Tässä kohtaa on syytä kuitenkin painottaa, ettei valittu teoriapohja ja siitä nostetut ulottuvuudet olleet mitenkään sellaisia, että niiden kuuluisikaan kattaa kaikkia mahdollisia pelotteen luomisen strategioita. Näin ollen näiden teoriatarkastelun ulkopuolelta tulleiden löydösten ei voida nähdä puhuvan sen puolesta, että peloteteoriat ei olisi sovellettavissa Venäjän luomaan pelotteeseen. Peloteteoriat on niin laaja ja monimuotoinen, että sen kautta kyllä kyetään vaivatta kuvaamaan lähestulkoon kaikenlaisia tapoja luoda pelotetta.

Samalla on kuitenkin huomattava, että jotain voi valitussa tarkastelutavassa jäädä myös tarkastelun ulkopuolelle. Lähtökohdaksi tutkimuksessahan otettiin läntinen teoriatasolla syntynyt ajatus pelotteesta, eikä asiakirjoja niinkään pyritty lähestymään venäläisen ajattelutavan strategisen pelotteen kautta, jossa suurimpana erona läntiseen strategiseen ajattelumalliin on, että pelotteen roolia korostetaan myös väkivaltaisuuksien ja kriisien ollessa jo päällä. Toisaalta nykytilanne ja sota Ukrainassa nostavat esiin kysymyksen siitä, nähdäänkö lännessäkin strategista pelotetta enää yksiselitteisesti vain rauhan ajan tasapainoa ylläpitävänä voimana. Joka tapauksessa Venäjän strategisen pelotteen määritelmän erillaisuus muodostuu tarkastelussa ongelmaksi oikeastaan vain kohdissa, joissa asiakirjoissa kirjoitetaan suoraan pelotteesta. Samalla asiakirjoista on myös nähtävissä, että niissä jaotellaan pelote ja sodan estäminen omiin käsitteisiinsä, joita kuitenkin käsitellään keskenään samoissa asiayhteyksissä. Venäläinen ajattelumalli on siis tunnistettavissa, mutta se ei juurikaan vaikuta peloteteorian soveltamiseen asiakirjojen linjauksiin.

6.2 Pohdinta

Tutkimukseni perusteella voidaan kuvailla Venäjän asiakirjoissaan rakentaman pelotteen olevan suhteellisen laajennettua pelotetta, joka perustuu kiiston ja rankaisun väliseen tasapainoon. Samalla Venäjän asiakirjoissaan muodostama pelote on laajaa kaikenlaisen sodankäynnin estävää, mutta myös tiettyjä yksittäisiä sodankäynnin muotoja vastustetaan. Pelotteella pyritään sekä korostamaan Venäjän roolia suurvaltana että myös enenevässä määrin ottamaan kantaa välittömiin tällä hetkellä pinnalla oleviin tapahtumiin ja vastakkainasetteluihin. Usein

pelotteen kohdetta ei mainita, mutta toisinaan selvästi kerrotaan sen olevan Nato taikka enenevässä määrin vielä kohdistetummin Yhdysvallat liittolaisineen.²⁹ Tämä sama muutossuunta on myös havaittavissa tämän tutkimuksen analyysin suorittamisen jälkeen maaliskuun 2023 viimeisenä päivänä ilmestyneen Venäjän uuden ulkopoliittisen konseptin linjauksista. Pääuhka on entistäkin selvemmin Yhdysvallat, eikä Natoa tai sen laajentumista juurikaan enää mainita asiakirjassa³⁰. Yhdysvaltojen liittolaisista käytetään nyt jopa sanaa satelliitti, joka korostaa Yhdysvaltojen roolia näiden valtioiden toimien ohjailijana. (Ulkopoliittinen konsepti 2023, 13.) Suoraan jopa mainitaan, että Yhdysvallat on se tekijä, joka vaikeuttaa Euroopan ja Venäjän suhteiden normalisoitumista (Ulkopoliittinen konsepti 2023, 60). Pelote on lisäksi entistäkin välittömämpää myös siinä mielessä, että Ukrainan sota mainitaan nyt suoraan (Ulkopoliittinen konsepti 2023, 13). Toisaalta Venäjä pyrkii uudessa ulkopoliittisessa konseptissaan myös entistä enemmän luomaan itsestään kuvaa kansainvälisen sääntöjärjestelmän ja siihen liittyvien rakenteiden suojelijana (esim. 15:2-3, 19:3, 23:1).

Oikeastaan edellä ja edellisessä alaluvussa on kuvattu tapaa, jolla Venäjä sekä tiedostetusti pyrkii että tiedostamattaan muiden linjausten sivutuotteena luo pelotetta asiakirjoissaan. Tässä tutkimuksessa ei kyetä vastaamaan siihen, minkälaisista Venäjän pelote on tai edes siihen, minkälaisista pelotetta asiakirjat luovat. Pelote nimittäin syntyy vastaanottajan päässä, ja tässä mielessä tärkeimmiksi pelotteen ominaisuuksiksi nousevat uskottavuus ja kyky.

Pelote onkin todellisuudessa enimmäkseen uskottavuutta ja kykyä. Kyky liittyä kaikkeen tässä tutkimuksessa läpikäytyyn: onko Venäjällä todellisuudessa kyky suojella ulkovenäläisiä tai liittolaisiaan? Onko Venäjällä todellisuudessa kyky toteuttaa rankaisua ydinaseilla? Onko Venäjällä todellisuudessa kykyä olla merisuurvalta ja suojella intressejään maailman merillä? Vastaavia kysymyksiä voi nostaa asiakirjoista ja myös tämän tutkimuksen tuloksista loputtomiin. Kyvyn kautta päästäänkin vielä tärkeämpään teemaan eli uskottavuuteen. Kyky luo uskottavuutta, mutta uskottavuudella voi nähdä olevan myös omaa kyvystä riippumatonta ominaisuutta. Voidaan esimerkiksi pohtia: vaikka Venäjällä onkin kyky suojella liittolaisiaan ydinasein, tekisikö se todella näin? Jos Venäjän kansallisia intressejä rikotaan itäisellä Välimerellä, käyttäisikö Venäjä todella voimaa, jos se ei muuten saa tahtomaansa läpi? Nämä kysymykset liittyvät ennemminkin uskottavuuteen kuin kykyyn. Voidaan pohtia, lisääkö vai vähentääkö linjausten kirjaaminen virallisiin asiakirjoihin pelotteen uskottavuutta. Tavallaan se lisää sitä siinä mielessä, että asioista tehdään samalla myös laillisesti sitovia ja linjauksilla on näin myös virallinen asema. Konkreettinen esimerkki asiakirjojen

---

²⁹ Sen, että pelotetta kohdistetaan suoraan Yhdysvaltoja eikä Natoa vastaan, voi nähdä tietoisena pyrkimyksenä luoda muille Nato-maille mahdollisuuksia poiketa Yhdysvaltojen kannasta Venäjän etuja palvelevalla tavalla. Korostamalla päävastustajan olevan nimenomaan Yhdysvallat eikä Nato, luodaan tilanne, jossa voidaan tehdä yhteistyötä Turkin ja Unkarin kaltaisten valtioiden kanssa ja näin luoda kiilaa Nato-maiden välille.

³⁰ Nato mainitaan asiakirjassa vain yhden kerran käsiteltäessä Eurooppaa alueena. Tässä yhteydessä mainitaan yhtenä tavoitteena mm. Euroopan unionin ja Pohjois-Atlantin liiton Venäjälle luomien uhkien vähentäminen ja neutralointi.

linjausten vaikutuksesta todellisen maailman pelotteeseen on ydinaseiden käytön linjaaminen mahdolliseksi valtion olemassaoloa uhkaavia tilanteita vastaan. Venäjän ei tarvitse enää edes viestiä suoraan ydinaseistaan, vaan riittää, että virallisten tahojen puheenvuoroissa mainitaan pelkkä valtiollisen olemassaolon vaarantuminen, mikä jo itsessään saa lännen huolestumaan ydinsodan mahdollisuudesta.

Toisaalta taas asiakirjoissa mainitaan jo niin paljon erilaisia pelotteeseen liittyviä asioita, että voidaan aiheellisesti pohtia, väheneekö pelotteen laajentuessa samalla myös viestin uskottavuus. Lisäksi voidaan pohtia, mitä tapahtuu, kun viestiä toistetaan tarpeeksi monta kertaa. Saadaanko vastaanottaja uskomaan viestiä enemmän vai ennemminkin kyseenalaistamaan sen uskottavuutta? Peloteeteoretikoistahan esimerkiksi Freedman on nostanut esiin, että uskottava pelote ei vaadi toimiakseen kuin oikein ajoitettuja vihjauksia siellä täällä (2004, 31). Mitä tapahtuu pelotteen uskottavuudelle, jos sitä ei rakennetakaan epätarkoilla vihjauksilla, vaan varsin aktiivisesti suorilla asiakirjoihin painetuilla linjauksilla?

Varmaa voi kuitenkin nähdä olevan sen, että Venäjän epäonnistunut hyökkäysoperaatio Ukrainassa on ollut katastrofaalista sekä Venäjän pelotteeseen liittyville kyvyille että näihin kykyihin liittyvälle uskottavuudelle. Venäjän kyky suorittaa erilaisia sotilasoperaatioita on osoittautunut Ukrainassa käytävän sodan myötä luultua huonommaksi. Tällöin ei ole enää väliä sillä, minkälaisia kyvykkyyttä korostavia linjauksia on painettu asiakirjoihin tai julistettu juhlapuheissa. Samalla kyseenalaiseksi on noussut koko Venäjän sotilaallisen voiman uskottavuus siinä mielessä, jossa se linkittyy kyvykkyyteen. Useat Venäjän aiemmat esimerkiksi asiakirjoissaan esiin tuomat linjaukset eivät ole enää uskottavia, sillä Venäjä ei yksinkertaisesti kykene niitä vaativiin sotilaallisiin operaatioihin. Yksittäinen esimerkki lienee kyky sotilaalliseen mobilisaatioon, jota Venäjä korostaa asiakirjoissaan. Todellisuudessa syksyllä 2022 suoritettu ”osittainen” mobilisaatio paljasti monia järjestelmän heikkouksia ja vei asiakirjojen linjauksilta ainakin osittain uskottavuuden. Voidaankin nähdä, että muunlaisten kyvykkyyksien menettäessä uskottavuuttaan potentiaalisten vastustajien silmissä, joutuu Venäjä tulevaisuudessa rakentamaan pelotettaan taas entistä enemmän ydinaseittensa varaan.³¹ Tämä tarkoittaisi Venäjän pelotestategian paluuta 1990-luvulle. Venäjä ei missään tapauksessa halua ydinasekyvykkyyksiinsä liittyvän uskottavuuden joutuvan kyseenalaistetuksi.

Toisaalta asialla on myös toinen puoli, sillä pelotteen uskottavuuden voi nähdä tavallaan myös nousseen. Tällä tarkoitan sitä, että Venäjä on toimillaan todella todistanut olevansa valmis käyttämään sotilaallista voimaa intressiensä ajamiseksi. Pelotevaikutus sen naapureita kohtaan on lisääntynyt. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että koko Eurooppa varustautuu sotilaallisesti voimakkaasti vasta nyt, vaikka Venäjä on asiakirjoissaan jo vuosia korostanut käyttävänsä tarvittaessa voimaa myös rajojensa ulkopuolella esimerkiksi ulkovenäläisten

---

³¹ Presidentti Vladimir Putinin maaliskuun 2023 lopussa tekemän ilmoituksen taktisten ydinaseiden sijoittamisesta Valko-Venäjälle (RBC 25.3.2023) voi nähdä jo esimerkkinä ydinaseilla rakennetun pelotepolitiikan tärkeyden lisääntymisestä.

suojelamisen niin vaatiessa. Viesti ei ennen Ukrainan sotaa ole ollut uskottava. Tässä mielessä pelote onkin nyt entistä uskottavampaa. Venäjää ja sen toimia joudutaan nyt ajattelemaan entistä tarkemmin, ja Venäjä koetaan entistä vaarallisempänä. Onko Venäjän aloittama epäonnistunut hyökkäyssota Ukrainassa todiste siitä, että kyvykkyyksien vähentyessä voi pelotteen uskottavuus kaikesta huolimatta lisääntyä? Yleisesti sodan Ukrainassa voi nähdä todistavan Venäjän pelotestrategian ja laajemminkin Venäjän strategisen ajattelun vaarallisuuden. Siinä ei nimittäin juurikaan oteta huomioon pelotteen vastaanottajien mahdollisia reaktioita (Bruusgaard 2016, 20), mikä on havaittavissa myös asiakirjojen linjauksista. Tämä johtaa siihen, että Venäjä vastaa pelotteellaan kiristyneisiin tilanteisiin laittamalla aina vain lisää puita uuniin, mikä kiristää kriisiä entisestään. Tämän vaarallisen ajattelumallin käytännön toteutusta todistamme tapahtuvan tällä hetkellä Ukrainassa.

6.3 Tutkimukseen liittyviä huomioita ja jatkotutkimustarpeita

Käsittelen lopuksi vielä tutkimusprosessini aikana syntyneitä huomioita ja näihin huomioihin liittyviä mahdollisuuksia jatkotutkimuksille. Asian laajuudesta johtuen voi aihepiiriä lähestyä tulevaisuudessa tutkimuksissa monesta eri näkökulmasta, ja väyliä toteuttaa tulevia tutkimuksia on useita. Samalla Venäjä ja sen luoma pelote ovat jatkuvassa muutoksessa. Tämä toisaalta vaikeuttaa aihepiirin lähestymistä, mutta samalla tuo myös tarvetta jatkuvalle ja laadukkaalle tutkimukselle Venäjästä ja sen luomasta pelotteesta. Nostan tässä yhteydessä esiin kolme itseni mielestä hedelmällisintä lähestymistapaa jatkotutkimuksille.

Kuten edellä on käyty läpi, tarjoaa tutkimuskohteena ollut aineisto ainoastaan yhden tavan lähestyä Venäjän rakentamaa pelotetta. Samalla jää huomiotta monta muuta pelotteen toimivuuden kannalta merkityksellistä ulottuvuutta. Venäjän pelotteen toimivuuteen tai uskottavuuteenhan ei voitu ottaa kantaa tämän tutkimuksen tutkimuskohteena ja aineistona toimineiden asiakirjojen perusteella. Tähän liittyen olisi tulevaisuudessa kiinnostavaa lähestyä Venäjän luomaa pelotetta länsimaisten aineistojen kautta. Tällainen aineisto voisi koostua esimerkiksi länsimaisten päätöksentekijöiden julkilausumista ja haastatteluista, joita tutkimalla pyrittäisiin hahmottamaan Venäjän luoman pelotteen uskottavuutta ja toimivuutta pelotteen vastaanottajien silmissä. Näiden löydösten vertaaminen esimerkiksi tässä tutkimuksessa esille tulleisiin asioihin voisi tuoda hyödyllisiä uusia näkökulmia aihepiirin lähestymiseen ja suurvaltojen vastakainasettelun hahmottamiseen.

Toinen ulottuvuus, jota tässä tutkimuksessa ei juurikaan kyetty käsittelemään, on venäläisen pelotteen vertaaminen läntiseen pelotteeseen. Yksi tapa venäläisen pelotteen parempaan hahmottamiseen voisikin olla sen vertaaminen lännen ja etenkin Yhdysvaltojen rakentamaan pelotteeseen. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tässä tutkimuksessa löydettyjen havaintojen vertaamista Yhdysvaltojen vastaavista asiakirjoista saataviin havaintoihin. Tällöin voitaisiin paremmin

vastata kysymykseen siitä, onko venäläinen tapa rakentaa asiakirjoissaan pelotetta uniikki, vai löytyykö sille vertailukohtia esimerkiksi Yhdysvalloista.

Kolmas ja viimeinen esille nostamani asia liittyy eniten tämänhetkiseen kiristyneeseen suurvaltapolitiittiseen tilanteeseen ja sotaan Ukrainassa. Tässä tutkimuksessa ei juurikaan kyetty muutoin kuin pintapuolisesti hahmottamaan sitä muutosta, joka Venäjän pelotestrategiassa on tapahtunut kiristyneen suurvaltapolitiittisen tilanteen myötä. Asiaa voisi lähestyä tämänkin tutkimuksen tavoin asiakirjojen kautta vertaamalla jo vanhentuneita ja nykyisin voimassa olevia asiakirjoja keskenään ja havainnoimalla asiakirjoissa tapahtuvaa muutosta esimerkiksi ennen ja jälkeen Venäjän toteuttaman vuoden 2014 Krimin annektoinnin. Odotettavissa myös on, että Venäjä julkaisee lähitulevaisuudessa uusia asiakirjoja, kuten uuden sotilasdoktriinin, jolloin tutkimusväylää avautuisi myös linjausten vertaamiseen vuoden 2022 kevättä muutoskohtana pitäen. Meridoktriinin ja ulkopoliittisen konseptin osaltahan tämä lähestymistapa on jo mahdollinen.

Lähestymistavasta riippumatta, on Venäjän toiminnan ja politiikan tutkiminen tulevaisuudessa yhä tärkeämpää. Suomen tuore Nato-jäsenyys ei poista tarvetta tältä tutkimukselta – päinvastoin. Laadukkaan Venäjä-tutkimuksen tuottaminen ja Venäjän toimintatapojen sekä pelotteen ymmärtämisen tärkeys tulevat lähitulevaisuudessa vain korostumaan, sillä Suomi tulee olemaan yhä enemmän ja yhä suuremmin myös itse tämän Venäjän rakentaman pelotteen kohteena. Ymmärryksen lisääminen aiheesta on tärkeää. Ymmärtäminen ei missään nimessä tarkoita samaa kuin hyväksyminen.

LÄHTEET

Aineisto

- Venäjän sotilasdoktriini 2014. Указ Президента Российской Федерации от 25.12.2014 г. № 815 "Военная доктрина Российской Федерации". <http://www.kremlin.ru/acts/bank/39211>
- Venäjän "ydindoktriini" 2020. Указ Президента РФ от 02.06.2020 N 355 "Об Основах государственной политики Российской Федерации в области ядерного сдерживания". <http://www.kremlin.ru/acts/bank/45562>
- Venäjän kansallisen turvallisuuden strategia 2021. Указ Президента РФ от 02.07.2021 N 400 "О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации". <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046>
- Venäjän meridoktriini 2022. Указ Президента РФ от 31 июля 2022 г. N 512 "Об утверждении Морской доктрины Российской Федерации". <http://www.kremlin.ru/acts/bank/48215>

Lähteet

- Adamsky, D (2018). From Moscow with coercion: Russian deterrence theory and strategic culture, *Journal of Strategic Studies*, 41:1–2, 33–60.
- Akimenko, V. (2021). *Russia and Strategic Non-nuclear Deterrence*. Policy File. Chatman House.
- Alafuzoff, G. (1999). Venäjän sotilasdoktriini ja sen kehittyminen. Teoksessa Saarelainen, J ja toimituskunta (toim.) *Venäjän asevoimat 2000-luvun alussa* (s. 3–17). Maanpuolustuskorkeakoulu, Taktiikan laitos.
- Berejikian, J. D. (2002). A Cognitive Theory of Deterrence. *Journal of peace research*, 39(2), 165–183.
- Brodie, B (1946) (toim.) *The Absolute Weapon*. New York: Harcourt Place.
- Bruusgaard, K (2016). Russian Strategic Deterrence. *Survival*, 58:4, 7–26.
- Bruusgaard, K. (2021a). The Stickiness of Strategy: Soviet and Russian Nuclear Doctrine. Teoksessa N. Monteiro & F. Bartel (toim.) *Before and After the Fall: World Politics and the End of the Cold War* (s. 188–205). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bruusgaard, K (2021b). Russian Strategic Deterrence and European Security. Teoksessa Forsström, P (toim.) *Russian Concept of Deterrence in Contemporary and Classic Perspective* (s. 11–20). Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos.
- Bukkvoll, T. (2011). Iron Cannot Fight – The Role of Technology in Current Russian Military Theory, *Journal of Strategic Studies*, 34:5, 681–706.

- Bäckman, J. (25.9.2022). *Venäjän ydinasedoktriini (suomennos)*. Luettu 23.3.2023. <https://kohudosentti.blogspot.com/2022/09/lue-venajan-ydinasedoktriini-kokonaan.html>.
- Cambridge Dictionary - Deter. Luettu 10.12.2022. URL:<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/deter>
- Fitzgerald, M. C. (1994). The Russian military's strategy for "sixth generation" warfare. *Orbis* (Philadelphia), 38(3), 457–476.
- Forsström, P. (2016). *Venäjän sotilasdoktriinien kehittyminen Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen*. Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos.
- Forsström, P. (2019). *Venäjän sotilasstrategia muutoksessa: Tulkintoja Venäjän sotilasstrategian perusteiden kehityksestä Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen* [Väitöskirja, Maanpuolustuskorkeakoulu].
- Forsström, P (2021a). Introduction to Russian Deterrence – Preventing or Preparing for War. Teoksessa Forsström, P (toim.) *Russian Concept of Deterrence in Contemporary and Classic Perspective* (s. 1–10). Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos.
- Forsström, P (2021b). On the Development of The Russian Concept of Deterrence. Teoksessa Forsström, P (toim.) *Russian Concept of Deterrence in Contemporary and Classic Perspective* (s. 21–30). Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos.
- Freedman, L. (2004). *Deterrence*, Cambridge: Polity.
- Gat, A. (2008). *War in Human Civilization*. Oxford University Press USA - OSO.
- George, A. & Smoke, R. (1974). *Deterrence in American foreign policy theory and practice*. New York: Columbia University Press.
- Glantz, M. (1994). The Origins and Development of Soviet and Russian military doctrine. *The Journal of Slavic Military Studies*, Vol. 7. № 3 ss. 443–480.
- Grau, L. (2021). Continuities Of Russian Military Thought, Military Reform, Military Strategy and Aleksandr A. Svetchin. Teoksessa Forsström, P (toim.) *Russian Concept of Deterrence in Contemporary and Classic Perspective* (s. 63–76). Maanpuolustuskorkeakoulu – Sotataidon laitos.
- Hanska, J. (2019). Pelotetta vai pidäkettä? Deterrenssiteorian käytäntöä pienen valtion näkökulmasta. *Tiede ja ase*. Suomen sotatieteellinen seura.
- Holloway, D. (1983). *The Soviet Union and the Arms Race*. New Haven and London: Yale University Press.
- Huth, P. (1988). Extended Deterrence and the Outbreak of War. *The American political science review*, 82(2), 423–443.
- Huth, P. & Russett, B. (1993). General Deterrence between Enduring Rivals: Testing Three Competing Models. *The American political science review*, 87(1), 61–73.

- Jervis, R. (1979). Deterrence Theory Revisited [Arvostelu teoksesta George, A & Smoke, R (1974). *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*]. *World Politics*, 31(2), 289–324.
- Jervis, R. (1985). Perceiving and Coping with Threats. Teoksessa Jervis, R., Lebow R. & Stein, J. (toim.) *Psychology of Deterrence* (s. 13–33). Baltimore: John Hopkins University Press.
- Jonsson, O. (2019). *The Russian understanding of war: Blurring the lines between war and peace*. Georgetown University Press.
- Järvi, K (2022). Deterrenssiä rakentamassa. *Kylkirauta*, 1/2022. Kadettikunta.
- Kemiallisten aseiden kieltojärjestö (OPCW). *History – Looking back helps us look forward*. Luettu 23.3.2023. <https://www.opcw.org/about-us/history>
- Kielitoimiston sanakirja 2022: pelote. Kotimaisten kielten keskus. Luettu 23.3.2023. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/pelote>
- Kielitoimiston sanakirja 2022: pidäke. Kotimaisten kielten keskus. Luettu 23.3.2023. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/pidake>
- Knopf, J. (2010). The Fourth Wave in Deterrence Research, *Contemporary Security Policy*, 31:1, 1–33.
- Kollektiivinen turvallisuusjärjestö. Kollektiivinen turvallisuussopimus 15.5.1992.
- Lalu, P. (2014). *Syvää vai Pelkästään tiheää? Neuvostoliittolaisen ja venäläisen sotataidollisen ajattelun lähtökohdat, kehittyminen, soveltaminen käytäntöön ja nykytilanne. Näkökulmana 1920- ja 1930- luvun syvään taistelun ja operaation opit* [Väitöskirja, Maanpuolustuskorkeakoulu].
- Lavrov, S. (24.9.2022). Puhe Yhdistyneiden Kansakuntien 77. yleiskokouksessa: <https://media.un.org/en/asset/k1h/k1hkkvc2zc>.
- Lawrence, P. (1988). *Preparing for Armageddon – A Critique of Western Strategy*. Sussex: Wheatsheaf Books.
- Lebow, R (1985). Conclusions. Teoksessa Jervis, R., Lebow R., & Stein, J. (toim.) *Psychology of Deterrence* (s. 203–232). Baltimore: John Hopkins University Press.
- Lebow, R. & Stein, J. (1989). Rational Deterrence Theory: I Think, Therefore I Deter. *World Politics* 42 (2): 208–224.
- Lebow, R. & Stein, J. (1994). *We All Lost the Cold War*. Princeton University Press.
- Li, K., Karray, F., Hipel, K. & Kilgour, D. (2001). Fuzzy approaches to the game of Chicken. *IEEE transactions on fuzzy systems*, 9(4), 608–623.
- Liamputtong, P. & Ezzy, D. (2005). *Qualitative research methods (2nd ed.)*. Oxford University Press.

- Luke, W. (1989). What's Wrong with Deterrence? A Semiotic Interpretation of National Security Policy. Teoksessa Derian, J. & Shapiro, M. (toim.) *International/Intertextual Relations* (s. 207–230). New York: Lexington Books.
- Lupovici, A. (2010). The Emerging Fourth Wave of Deterrence Theory – Toward a New Research Agenda. *International Studies Quarterly*, 54(3), 705–732.
- McDermott, R & Bukkvoll, T (2018). Tools of Future Wars – Russia is Entering the Precision-Strike Regime, *The Journal of Slavic Military Studies*, 31:2, 191–213.
- Mearsheimer, J. (1985). *Conventional Deterrence*. Cornell University Press.
- Mikkola, O. (2014). *Sotilaspolitiikka Kremlin Olympoksella: Venäjän sotilasreformin diskursiivinen rakentuminen venäläisessä sanomalehdistössä 2008-2012* [väitöskirja, Turun yliopisto].
- Morgan, P. (2003). *Deterrence Now*. Cambridge University Press.
- Prior, L. (2008). Repositioning Documents in Social Research: The Future of the Research Relationship. *Sociology* (Oxford), 42(5), 821–836.
- Pynnöniemi, K., & Mashiri, J. (2015). *Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa: Nykyinen versio viritettiin kriisiajan taajuudelle*. Ulkopoliittinen instituutti.
- Pynnöniemi, K. (2018). Russia's National Security Strategy: Analysis of Conceptual Evolution, *The Journal of Slavic Military Studies*, 31:2, 240–256.
- Rakov, D. (19.8.2022). Russia's New Naval Doctrine: A 'Pivot to Asia'? *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2022/08/russias-new-naval-doctrine-a-pivot-to-asia/>
- Rhodes, B (3.6.2018). Inside the White House During the Syrian 'Red Line' Crisis. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2018/06/inside-the-white-house-during-the-syrian-red-line-crisis/561887/>
- Roponen, H., Teittinen, K., Kaarnakoski, M., Korkala, J., Pietiläinen, L., Plathan, J., Rusanen, O. & Heilala, H. (2016). Venäjän merivoimien kehitysnäkymiä. Teoksessa Maanpuolustuskorkeakoulu & Kesseli, P. (toim.) *Venäjän asevoimat muutoksessa: Kohti 2030-lukua* (s.243–256). Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Sarkisov, A.(2021). Some Historical Lessons from the Development of Naval Nuclear Power Engineering in the Soviet Union/Russia. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 91(3), 311–326.
- Shimshoni, J. (1988). *Israel and Conventional Deterrence: Border Warfare from 1953 to 1970*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Smith, D. (2006). *Deterring America: Rogue States and the Proliferation of Weapons of Mass Destruction*. New York: Cambridge University.

- Snyder, G. (1958). Deterrence by denial and punishment. Woodrow Wilson school of Public and International Affairs, Center of International Studies, Princeton University.
- Snyder G. (1961). *Deterrence and Defense*. Princeton University Press.
- Trachtenberg, D. J. (2012). US Extended Deterrence: How Much Strategic Force Is Too Little? *Strategic Studies Quarterly*, 6(2), 62–92.
- Trofimenko, H. (1980). Changing Attitudes Toward Deterrence, ACIS Working Paper No. 25, *Center for International and Strategic Affairs*, University of California, Los Angeles.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Venäjän ulkoministeriön internetsivut. (8.2.2020). *Venäjän valtion ydinpelotepolitiikan perusperiaatteet englanniksi*. Luettu 10.3.2023. https://archive.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/disarmament//asset_publisher/rp0fiUBmANaH/content/id/4152094?p_p_id=101_INSTANCE_rp0fiUBmANaH&_101_INSTANCE_rp0fiUBmANaH_languageId=en_GB
- Vuori, J. A. (2016). Deterring Things with Words. Deterrence as a Speech Act. *New perspectives* (Prague, Czech Republic), 24(2), 23–50.
- Wachs, L. (2022). *The Role of Nuclear Weapons in Russia's Strategic Deterrence. Implications for European security and nuclear arms control*. German Institute for International and Security Affairs.
- Wilk, A. (3.8.2022). Russia's Naval Doctrine. OSW. Center For Eastern Studies. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-08-03/russias-naval-doctrine>
- Wirtz, J. J. (2018). How Does Nuclear Deterrence Differ from Conventional Deterrence? *Strategic studies quarterly: SSQ*, 12(4), 58–75.

Venäjänkieliset lähteet

- Интерфакс (19.3.2021). Замсекретаря Совбеза: если кто-то бездоказательно обвиняет нас в чем-то, высылает наших послов - такие страны будут считаться недружественными. <https://www.interfax.ru/interview/766486>
- Кокошин А. (1999). Ядерное сдерживание и национальная безопасность России. *Вестник российской академии наук*. том 69, № 10, 893–904.
- Конституция Российской Федерации 12.12.1993. (Venäjän perustuslaki)
- Концепция внешней политики Российской Федерации 31.3.2023. (Venäjän ulkopoliittinen konsepti)

- Левшин, В., Неделин, А. & Сосновский, М. (1999). Применении ядерного оружия для деэскалации военных действий. *Военная Мысль* № 3(5-6) s. 34–37.
- Лента.Ру. (13.7.2022). Украинские войска применили ракеты «Точка-У» при ночном обстреле Луганска. <https://lenta.ru/news/2022/07/13/vfuobstrel/>
- Об Основных положениях военной доктрины Российской Федерации 2.11.1993. (Venäjän sotilasdoktriini 1993)
- Ожегов С. & Шведова Н. (1992). *Толковый словарь русского языка (venäjän kielen sanakirja)*. Азъ.
- О приоритетах военной политики Российской Федерации 1.4.1992. (Venäjän sotilaspolitiikan prioriteeteista)
- Протасов, А., Крейдин С. & Егоров С. (2009). Системы управления войсками (силами) как инструмент стратегического сдерживания. *Военная мысль*.
- РБК (17.9.2022). Песков на вопрос о применении ядерного оружия посоветовал читать доктрину. <https://www.rbc.ru/politics/17/09/2022/63257d019a7947a780a62235>
- РБК (25.3.2023). Путин заявил о планах разместить в Белоруссии тактическое ядерное оружие. <https://www.rbc.ru/politics/25/03/2023/641f2ca89a7947cf3b050065>
- Хроленко, А. (28.7.2015). *РИА Новости*. Куда ведет обновленная Морская доктрина России. <https://ria.ru/20150728/1151289803.html>